

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ

נִפְלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

דמותה של רות מסקרנת ומאתגרת - בת מלך שאין לה מאומה; חכמה וצנועה - אך נועזת והחלטית. גיורת מואביה - שהופכת ל"אשת חיל" המתדמה לאמהות הקדושות, נישאת לשופט הדור המיוחס וזוכה להיות אם המלכות. במתן תורה כולנו רות - עם ישראל מתגייר וגם הופך לכלתו-אהובתו של ה'. זהו הזמן להעמיק בנפתולי חייה של רות המואביה, הפוסעת לארץ לצד חמותה נעמי, ולאמץ את עבודתה המיוחדת בקבלת התורה ובדרך לגאולה

[מתוך השיעור 'כתר תורה במגילת רות']

פרשת נשא תש"פ

פרקי אבות רבי שהוא חבר	45	כולם צדיקים נקודה מעובדת	04
ארבע מהפכות לימוד תורה וגירות	46	כתר תורה במגילת רות הקשר בין שבועות למגילת רות	05
הסיפור החסידי הבעל שם טוב	49	להתעצם עם מדת היסוד התוועדות יסוד שביסוד	22
מענות ותשובות תשובות הרב לשואלים	51	בני לוי - תיקון העולמות אור החיים לפרשת נשא	39
רמז בפרשה אור וכלי בברכה	52	סדר התורה - תיקון הכלי שפת אמת לפרשת נשא	40
המאמר אלכין היחוד הנפלא	53	מעין גנים לפרשת נשא תשובה ויודוי	42

נשא ה'תש"פ

הקדמת המערכת

חג שמח ושבת שלום לכל קוראינו היקרים, כמו שהבטחנו מוגש לפניכם "כלי חדש מלא ישן" – גליון **נפלאות**, מלא בפלא ובתורה עמוקה ומתוקה שתשיב את נפשכם ותתן לקבלת התורה שלכם ממד חדש. בגליון שלפנינו הושקעו הרבה מחשבה ומאמץ, על מנת להביא את התוכן המוכר והאהוב בכלי נגיש יותר, שיאפשר לנו ולכם להעביר ולהפיץ את התורה הזו הלאה – "אימתי קאתי מר? לכשיפוצו מעינותך חוצה", וכמובן שאין מתאים יותר מזמן מתן תורתנו להעביר את הדברים הלאה לעוד יהודי ויהודיה.

הגליון שלפנינו צופן בחובו "חדשים גם ישנים", ומלבד המדורים הקבועים מכיל **שני שיעורים ארוכים במקצת, אך מלאי התבוננויות יסודיות שלא כדאי לפספס** [גם במחיר מאמץ קטן]. השיעור הראשון, **שיעור מעמיק וחדשני על מגילת רות** מאשתקד [המתפרסם כאן לראשונה] – **כתר תורה במגילת רות** – פורש בפנינו **זווית ראייה 'נשית'** למתן תורה ומהות חג השבועות. **דמותה של רות** כפי שמשתקפת מהמגילה, מבליטה ניגודים באופיה ובפעולותיה ומאפשרת לנו להזדהות להתעצם עם נפש הגר ועם **המסלול המפתיע שלו בדרך להחשת הגאולה** – כל זה תוך עיון בעומק הפשט של המגילה.

השיעור השני מליל **יסוד שביסוד**, שלאור ההגבלות [ההולכות ונעלמות] נמסר במסגרת מצומצמת של ותיקי התלמידים מקבר יוסף, מסביר מטבע הדברים איך **להתעצם עם מדת היסוד** וכולל שתי סוגיות עמוקות ויפהפיות, האחת **ב'השכלה'** עמוקה – ביאורים ארוכים ומחודשים בספירת הדעת בנוגע להשתלשלות-התלבשות-השראה ועד לגילוי השראה באבר היסוד-ברית. והשניה, סוגיה **ב'עבודה'** – לימוד מחודש ומותאם לדורנו של מושגי היסוד של ספר התניא – צדיק-בינוני-רשע – תוך גילוי העובדה **שבדורנו כל היהודים הם צדיקים**. אמנם מדובר בשיעור שמיועד באופן יחסי ל'מיטבי' לכת' בדברי הרב ובתורת החסידות בכלל, אך הטוב הצפון בו מצדיק את המאמץ.

למי שחושש מהעיון הכבד, אפשר לעבור ל[או להתחיל ב]פרק ד' של השיעור החותם את ההתוועדות עם **ביאור עמוק לסיפור מופלא ביותר על מורנו הבעל שם טוב**, בעל ההילולא של חג השבועות [זוהי מלבד הסיפור והביאור המופיעים במקומם במדור הסיפור החסידי]. מלבד זאת תמצאו בגליון את כל המדורים המוכרים והאהובים, שמתוכם ראוי לציין את המאמר השלישי בסדרת המהפכה הרביעית – לימוד תורה לאומות העולם, העוסק בענייני דיומא של חג השבועות – **לימוד תורה וגירות**.

יש לכם מה לומר לנו על הגליון החדש? רוצים להצטרף לצוות המפיצים? כתבו לנו למייל המופיע בעמוד הקודם.

קבלת התורה בשמחה ובפנימיות ושבת שלום, המערכת

נקודה

מעובדת מתוך השיעור

כולם צדיקים

הוא צדיק – וכל חטאיו הם כי רע לו... החטאים עצמם הם חלק מצער המציאות – הקב"ה ברא יצר הרע, והוא מתחרט על כך בכל יום (כי ה"בראתי לו תורה תבלין" לא מגיע לכולם ופועל בהם). אם יצרו של אותו אדם גובר עליו הוא נכלל ב"כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו", ואכן רע ומר לו על כך (ובעומק, חטאיו עצמם הם טרוניא על הרע שבמציאות – תחינה מסותרת שה' יגלה את פניו הטובות). הצדיק שטוב לו, הזוכה להתגבר על יצרו, צריך 'להתלבש' באותו "צדיק רע לו" שיצרו ממדר את חייו, לדון אותו לכף זכות ולראות שבאמת גם חטאיו הם בהשגחה פרטית (כמבואר בעומק בחסידות).

ומה עם הבינוני והרשעים? אל דאגה – גם אותם לא הפסדנו. במסגרת 'עלית העולמות' מוריש עם ישראל מדרגות אלו לאומות העולם. אדמו"ר הזקן מסביר בתניא שהבינוני הוא המקפיד בשלמות על תורה ומצוות, ובדורנו הבינוני הוא בן-נח שמקפיד בשלמות על שבע המצוות שלו והופך להיות מחסידי אומות העולם שיש להם חלק לעולם הבא (ואם יזכה, יתעלה עוד – יתגייר ויכלל בעם ישראל). סתם גוים, שלא קבלו עליהם שבע מצוות, הם בגדר רשעים – אך הם עצמם מתחלקים לגויים 'טובים', אוהבי ישראל ומתקנים, וגוים 'רעים', שונאי ישראל ומושחתים. 'ניעור' החיצוניות השלילית מעם ישראל ושיוכה לאומות מציב, בסופו של דבר, סולם עליה עבור האנושות כולה.

אדמו"ר הזקן פותח את ספר התניא בחלוקת עם ישראל לחמש מדרגות: צדיק וטוב לו, צדיק רע לו, בינוני, רשע וטוב לו ורשע רע לו. לפי הסבריו, רוב הציבור נמצא בפועל במדרגת "רשע וטוב לו", שהתנהגותו מעורבת מוטב ורע, והשאיפה שהוא מציב היא "הלואי בינוני". בדורנו, עם חולשת הדורות מחד ועלית העולמות וההתקרבות לגאולה מאידך, יש מקום לדרוש מחדש, ולומר כי כבר אין רשעים! "ועמך כלם צדיקים" – כפשוטו, כבר היום (ואו-טו-טו לעולם יירשו ארץ!).

כל יהודי הוא צדיק, ויש רק לבחון איזה מה"צדיקים" הוא – "צדיק וטוב לו" או "צדיק רע לו": בדורנו ראוי כל יהודי לשפע טובה, בגשמיות וברוחניות, ולכן נפרש "רע לו" ו"טוב לו" על העמדה הנפשית – יש צדיק החש בחוליי המציאות וצער השכינה "רע לו" ויש צדיק שרואה בגלוי את הטוב האלקי שבכל דבר "וטוב לו". ובאמת, כשנחשפת נקודת הצדיק בכל יהודי, מתברר כי מופיעים בו שני הצדיקים זה לפני זה – בחיצוניות כל יהודי הוא "צדיק רע לו", המתמרמר על הרוע והסבל במציאות, ובפנימיותו הוא "צדיק וטוב לו" המחובר להשגחת ה' ורואה את טובו בכל.

ישאל הבן התם: והרי רואים יהודים שחוטאים בפועל, ולעתים בעבירות חמורות – האם גם יהודי כזה הוא צדיק? התשובה פשוטה: אכן, זהו "צדיק רע לו"! באמת, בפנימיותו ובעצמותו,

כתר תורה במגלת רות

קיצור מהלך השיעור

שיעור הקדמה למתן תורה מסביר בעומק את הקשר הפנימי והעצמי של מגלת רות לחג השבועות.

פרק א מקדים שהכתר של מתן תורה הוא מעלת האשה ועבודת התשובה.
פרק ב עוסק בדמות הנשית הממחישה את התשובה – אל הארץ, אל עם ישראל ואל התורה – רות, ה"אשת חיל". במגלת רות מתגלמות הדמויות הנשיות החשובות בתורה – האמהות הקדושות, חוה ותמר אשת יהודה.

פרק ג מתמקד בנעמי, המוכיחה, המנחמת והמגיירת, היוצאת מהארץ להביא את הניצוץ הממתין בשדה מואב, כאשר שברון לבה, במצוקתה ותשובתה (על עזיבת הארץ), מאפשר הזדהות עם נפש הגר וזיהוי גר-צדק אמתי.

פרק ד מראה כיצד המגילה שוזרת את יחוס דוד מהשופט המיוחס בעז-אבצן ומרות הגיורת המואבית.

פרק ה, המפתיע וה'איז'ביצאי', חותם את ההתבוננות בשיא הכח הנשי ודחף-התשובה מלמטה למעלה של רות בהעלאת המ"נ שלה כלפי בעז בגרן – התעוררות בה תלויה ביאת המשיח.

שיעור חשוב, הדולה סודי-סודות מעומק הפשט.

א. כתר תורה – מעלת האשה ועבודת התשובה "אשת חיל עטרת בעלה"

בספר יצירה^א ישנה לכל חדש אות, דרכה ה'

בורא ומחיה את החדש. **יב** החדשים נבראים, כסדרם, ב-**יב** האותיות ה"פשוטות" באלף-בית – **ה-ו-ז-ח-ט-י-ל-נ-ס-ע-צ-ק** – ניסן ב-ה, אייר ב-ו וכו' (חדשי הקיץ הם אותיות רצופות לפי הסדר – **ה-ו-ז-ח-ט-י** – ואחר כך יש

^א נרשם ע"י איתאל גלעדי. לא מוגה. סעודת ר"ח סיון ע"ט – לע"נ ר' ראובן מרנץ ע"ה – כפר חב"ד.

פרשה זו מסיימת "אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל", ורש"י כותב "לא פחות ולא יותר", המסר לבני ישראל הוא בדיוק המלים האלה, החל מ"כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל", הקדמת-העדפת האשה על הגבר. כתוב שמהעטרה על הראש, ה"אשת חיל", נמשכות "ברכות לראש צדיק" – "כל השרוי בלא אשה שרוי בלא ברכה".² אם כן, כל התורה כולה מתחילה ב"אשת חיל עטרת בעלה" – ה-ב רבתי ד"בראשית", לשון ברכה³ (וכן "ביתו זו אשתו").⁴ הברכה לא נמשכת לצדיק אלא ל"ראש צדיק", ל"אשת חיל" שלו. אפילו מי שלא נולד צדיק – אם יש לו אשה טובה, היא "עושה רצון בעלה", מעצבת לו רצון טוב ועושה אותו צדיק. זהו הסיפור המפורסם במדרש⁵, שחסידה נשאת לרשע ועשתה אותו צדיק (ואם להיפך – להיפך), ממנו מסיקים חז"ל מסיקים ש"הכל מן האשה" – "הכל" לשון כליל, כתר.

"נעשה ונשמע" – "תשובה ומעשים טובים"

כמובן, יש עוד כתרים בחדש סיון: בעשרת הדברות ששמענו במתן תורה יש **כתר** אותיות, וכתוב⁶ שכאשר הקדמנו "נעשה" ל"נשמע"⁷ זכינו בשני כתרים.

על פי פשט התורה היא חכמה, חכמה אלקית – "אורייתא מחכמה נפקת"⁸ – אבל כתוב ש"תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים"⁹. זהו מאמר מאד חשוב של רבא בגמרא – כה

דילוג). אם כן, האות של החדש שלנו, סיון, היא ז. מה הכוונה הפשוטה של האות ז בכתבי האריז"ל? יש בצורתה י למעלה מה-ו, שמסמלת את "אשת חיל עטרת בעלה"¹⁰ (כך גם אנחנו מסבירים את כללות סוד האות ז בספר אותיות לשון הקדש). לא רק שהיא 'עטרה' לבעלה, למעלה ממנו, אלא כתוב בפירוש באריז"ל שהיא גם גוברת עליו. באופן הרצוי – זהו דבר טוב מאד (אך אם לאו, רע מאד שהנוקבא מעל לדכורא, כמבואר שם). כך כתוב על שרה ואברהם, "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה"¹¹, היא האשה הכשרה שעושה-מעצבת את רצון בעלה. הרצון הוא כתר על הראש, עטרה.

"אשת חיל עטרת בעלה" – ראשית התורה

מה הקשר של "אשת חיל עטרת בעלה" של ה-ז לחדש סיון?

בסיפור שלפני עשרת הדברות, "בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני"¹², כתוב "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל"¹³. חז"ל¹⁴ מפרשים שקודם "כה תאמר לבית יעקב", לפנות בלשון רכה לנשים, ואחר כך "ותגיד לבני ישראל", דברים קשים כגידים לגברים. האריז"ל מפרש ש-ז גם לשון כלי זין – האיש דרכו לכבוש, צריך כלי זין, זו הגבורה של ה"תגיד לבני ישראל", אבל קודם, העטרה על הראש של ה-ז, היא "כה תאמר לבית יעקב", היא באה קודם. אז יתקיים אצל בני הזוג "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה", היא עטרת בעלה, עושה את רצון הבעל.

¹ ראה תקו"ז מז (פד, א) ובביאור הגר"א שם (ובכ"ד). וראה גם בהמשך שער מאמרי רשב"י שם (בסוד האות ב).

יא משלי י, ו.

יב יבמות סב, ב.

יג בראשית רבה א, י.

יד יבמות פ"א מ"א.

טו בראשית רבה יז, יב.

טז שבת פח, א.

יז שמות כד, ז.

יח זהר ח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.

יט ברכות יז, א.

ב שער מאמרי רשב"י הקדמת הזהר ד"ה "עאלת אות ז" – עיי"ש.

ג משלי יב, ד.

ד וראה הנסמן שם בתחלת הפרק.

ה בראשית כא, יב.

ו תנא דבי אליהו רבה פ"ט.

ז שמות יט, א.

ח שם פסוק ג.

ט שמות רבה כח, ב.

תשובה ומעשים

טובים עולים

בדיוק כתר-כתר

(כלומר, ממוצע

כל ביטוי הוא

כתר) – תכלית

החכמה היא

להגיע לשני

כתרים, שהם-הם

שני הכתרים של

"נעשה ונשמע"

להם זכינו לפני

מתן תורה!

האמת מפני שהיא האמת, ש"לא על מנת לקבל פרס"^כ. "פרס" פירוש חצי, פרוסה, ואיני רוצה את הפרס-החלק – אני רוצה הכל, "אנא נסיב מלכא"^כ, את ה' עצמו, ולא את הפרס. זו תשובה מתוך שמחה רבה של הרגשת ההתקרבות לה' – הרגשה שאני מתקרב לה' ונדבק בו. אם כן, אפשר להסביר ש"תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים" היינו שחכמת התורה מלמדת לעשות תשובה תתאה שמביאה למעשים טובים – הפשט של תשובה הוא שינוי מעשים, קבלת

החלטה טובה לחיות על פי תורה, החלטה שהיא תכלית החכמה. אך "נעשה ונשמע" היינו מעשים טובים שמביאים את האדם לתשובה עילאה.

ב. רות ה"אשת חיל" – ריכוז הצדקניות

שרש נשמת רות

בכל אופן, הגימטריא היתה ש"תשובה ומעשים טובים" עולה כתר-כתר – מתוך החכמה עולים ל"אשת חיל עטרת בעלה", כוונת האות ז, האות של סיון, שהאשה היא הכתר, העטרה על ראש בעלה. יש כאן הדגשה של האשה (החל מ"כה תאמר לבית יעקב") וגם של התשובה.

מה עוד מדגיש בחג השבועות את מעלת האשה? מגלת רות, רות המואביה, שבאה ממקום מאד נמוך – לפי חז"ל היא הבת של עגלון מלך מואב^כ. הוא זכה לכך כי ה' מצא בו איזה דבר טוב, איזה ניצוץ: כאשר אהוד השופט בא

חשוב עד שבעל הראשית חכמה פותח בו את חיבורו. כלומר, כל חכמת התורה היא לשם תשובה ומעשים טובים, עליהם נאמר "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא"^כ. החכמה נדרשת כדי לדעת מה לעשות, אבל תכליתה תשובה ומעשים טובים. על ידי תשובה ומעשים טובים עושים לה' יתברך דירה בתחתונים – הרצון לשמו ברא את העולם ושם אותנו בו. והנה, **תשובה ומעשים טובים** עולים בדיוק כתר-כתר (כלומר, ממוצע

כל ביטוי הוא כתר) – תכלית החכמה היא להגיע לשני כתרים, שהם-הם שני הכתרים של "נעשה ונשמע" להם זכינו לפני מתן תורה!

צריך להתבונן איזה כתר הוא תשובה ואיזה כתר הוא מעשים טובים: בפשט "נעשה" היינו מעשים טובים ואילו "נשמע" שייך לבינה-שמיעה, עליה כתוב "ולבבו יבין ושב ורפא לו"^כ – מתוך שמיעה-הבנה באה תשובה ו"מביאה רפואה לעולם"^כ. אבל אם מסבירים כך, הסדר של "תשובה [נשמע] ומעשים טובים [נעשה]" הפוך מהסדר של "נעשה ונשמע", שעיקרו הקדמת "נעשה" ל"נשמע". האם תשובה מביאה למעשים טובים, או שמעשים טובים מביאים לתשובה?

כידוע, ישנן שתי תשובות^כ – תשובה תתאה ותשובה עילאה. תשובה תתאה היא עזיבת החטא, מתוך רגש מרירות על ריחוקי מה'. תשובה עילאה היא תשובה מאהבה, כהסבר הרמב"ם^כ שזו עבודה לשמה, עשיית

כ אבות פ"ד מ"ז.

כב ישעיה ו'.

כב יומא פו, א (ע"פ הגהות הב"ח).

כג זח"ג קכב, א (ברע"מ); פט, ב; ד"ח רות פב, ג; ראשית חכמה שער התשובה פ"ב; תניא, אגרת התשובה פ"ד.

כד הלכות תשובה פ"ו ה"ב.

כה אבות פ"א מ"ג.

כו איכה רבה ג, ח.

כז סוטה מז, א (ובכ"ד).

להרוג אותו ואמר "דבר סתר לי אליך המלך"^{כח} הוא אמר "הס", שכולם יסתלקו משם, ואחר כך אהוד המשיך לומר ש"דבר אלהים לי אליך"^{כט}, שיקום לשמוע אותו, וכתוב "ויקם מעל הכסא". הוא היה "איש בריא מאד", שמן מאד, וקם מעל כסאו מתוך כבוד – וככה הלך לעולמו. האריזו"ל מסביר^ל שהוא הסתלק מתוך איזה הרהור טוב ורות ירשה את ניצוץ ההרהור הטוב, ה"הס". יש עוד כמה פסוקים שהנביא אומר "הס", אבל זו ההופעה הראשונה של "הס" בתנ"ך, ועגלון אומר זאת. **הס** בגימטריא א-דני, שם המלכות^ל. האריזו"ל אומר שמה"הס" שלו יצאה נשמת **רות**, שבקבלה היא חלק המילוי של שם א-דני (**אלף דלת נון יוד**). שם א-דני במילוי (**הס** ועוד **רות**) עולה **תרעא**, "דא תרעא לאעלאה"^ל, "זה השער להוי"^ל. ה"אשת חיל", שהיא גם "אשה יראת הוי' היא תתהלל"^ל, היא גם השער וגם העטרה על הראש.

"אשת חיל"

אם כן, צריך להתכונן לשבועות ולהתבונן אודות רות, החל מהיום – ר"ח סיון, האות ז, "אשת חיל עטרת בעלה". כמו ששרה עשתה-עצבה את רצון אברהם בעלה, כך רות עשתה-עצבה את רצון בעז בעלה, כדלקמן. כמה פעמים כתוב בתנ"ך "אשת חיל"? עוד יותר להבין שזו נקודת חג השבועות בדווקא. ברבות מ-**תריג** מצוות התורה נשים פטורות, ואף על פי כן סימן החדש הוא "אשת חיל עטרת בעלה", הדמות

של שרה אמנו ושל רות המואביה.^ל הביטוי "אשת חיל" חוזר בתנ"ך שלש פעמים, "בתלת יזמני הוי חזקה"^ל. יש את "אשת חיל מי ימצא"^ל שאומרים בליל שבת לפני קידוש, הפרק האחרון של ספר משלי. הפסוק השני הוא גם במשלי, קודם, "אשת חיל עטרת בעלה". ויש עוד "אשת חיל" אחת בכל התנ"ך, במגלת רות – "כי יודע כל שער עמי כי אשת חיל את"^ל. בעז אומר לרות – ספרו עליך, וגם אני רואה, "כי אשת חיל את".

אם כן, האשה היחידה, המסוימת, הידועה בשם, שנקראת "אשת חיל", היא אך ורק רות המואביה, אם המלכות. כתוב ששלמה המלך העמיד כסא "לאם המלך"^ל, ויש שני פירושים – או שהולך על רות או על בת שבע^ל. גם את "אשת חיל מי ימצא" הוא אומה, על פי פשט, על אמו בת שבע. במקום אחד האריזו"ל^ל מסביר את ההבדל בין רות לבת שבע, ששתיהן בחינת "אם המלכות", מקור המלכות בישראל ("אם" היינו מקור) – הוא אומר שרות היא מלכות דו"א, עטרת היסוד (גם מקור לביטוי "אשת חיל עטרת בעלה"), ואילו בת שבע היא המלכות התחתונה, המלכות האמתית, לא מלכות דו"א אלא המלכות עצמה, פרצוף הנוקבא דו"א (מצד הגבורה).

ריכוז הצדקניות במגלת רות

במגלת רות, ה"אשת חיל", מרוכזות כל הנשים הצדקניות. העם מברך את בעז בתחלה "יתן הוי' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה אשר בנו

לו שרה = 505, 5 פעמים 101, מאין, "מאין יבוא עזרי" [עזר כנגדו] (תהלים קכא, א); רות = 606 = 6 פעמים 101. רות יוצאת מה-ר של שרה, כידוע הכלל בזה. ביחד, שרה-רות = 1111, אשה במספר קדמי.

לז ב"מ קו, ב.

לח משלי לא, י.

לט רות ג, יא.

מ מלכים-א ב, יט.

מא ב"ב צא, ב. ראה רות רבה ב, ב.

מב שער מאמרי רשב"י פרשת וירא.

כח שופטים ג, יט.

כט שם שם, כ.

ל שם שם, יז.

לא גלגלי נשמות (לרמ"ע מפאנו) מערכת א אות טז.

לב "דבר סתר לי אליך המלך" של אהוד ועוד "הס" של עגלון עולה "והיה הוי' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד" (זכריה יד, ט).

לג זהר ח"א ח, א.

לד תהלים קיח, כ.

לה משלי לא, ל.

וזרח, שני בניה מיהודה, הם תיקון עד ואונן, וכל מה שאומר החטא שלהם. הכוונה הפנימית של רות היתה אותו דבר, לתקן את מחלון וכליון, עד כדי כך שהאריז"ל אומר³ שמחלון וכליון הם עצמם עד ואונן בגלגול. אם כן, רות ותמר הן ממש אותו דבר וכך יהודה ובעז. כתוב שעובד, שנולד לבעז ורות, הוא גם גלגול של יהודה, שבעצם בפעם הזו רות-תמר הולידה אותו שוב.

חוש ההילוך – "אלך!"

החוש של חדש סיון בספר יצירה הוא חוש ההילוך. תמיד קושרים זאת ל"הליכות עולם לו"⁴, "אל תקרי 'הליכות' אלא 'הלכות'⁵" – בסיון מקבלים את התורה ("הלכות הלכות"), בה צריך ללכת, "אם בחקתי תלכו"⁶.

בזכות התורה "ונתתי לכם מְהֻלָּכִים בין העמדים האלה"⁷ – צריכים להיות מהלך, מי שכל הזמן מתקדם, לא עומד על מקומו אלא הולך הלאה. אבל סוד ההילוך קשור גם לרות:

יש שתי נשים בתנ"ך שאמרו אותה מילה נחושה – "אלך", "אני הולכת!" – רבקה ורות. הראשונה שאמרה "אלך" היא רבקה, "והנה רבקה יצאת"⁸ מן הקליפות – היא בחינת גר, דומה לרות. כך גם המשפט הראשון של רות לנעמי כשבאה להתגיייר הוא "כי אל אשר תלכי אלך"⁹. אחר כך יש עוד שורת הצהרות – "כי אל אשר תלכי אלך ובאשר תליני אלין וגו' ושם אקבר", שש מדרגות המוסברות¹⁰ כנגד נרנח"י

שתיהם את בית ישראל"¹¹. לפי פשט נעמי ורות הן חמות וכלה, בחינת אמא ובת, ה עילאה שבשם ו-ה תתאה (אלא גם הבת נקראת אם – אמא תתאה – רחל אמנו). לכן, פשט בקבלה¹² ששרש נעמי ורות הוא בשתי האחיות לאה ורחל, "שם הגדלה לאה ושם הקטנה רחל"¹³. בברכה הקדימו את רחל ללאה. רש"י כותב, בשם חז"ל, שגם

השבטים בני לאה הודו שרחל היא עקרת הבית. אבל "שבעים פנים לתורה"¹⁴ ועולה כפתור ופרח שנעמי ורות הן בחינת לאה ורחל והקדמת רחל ללאה היא הקדמת רות לנעמי – רות פועלת בהוראת נעמי ועד שנעמי 'מתעברת' ברות (כדלקמן), כך ש"כרחל ולא"ה היינו רות שבתוכה נעמי והעם שבשער הכיר בכך. הפשט של רש"י ודאי אמת ונכון, אבל הפנימיות היא

שקדימת רחל ללאה היא קדימת רות לנעמי. בכל אופן, כמו שתיכף נסביר, יש לנעמי ורות גם שרש יותר גבוה – שרה ורבקה (שגם הן כלה וחמותה). בפסוק הבא מברך העם את בעז "ויהי ביתך כבית פרץ אשר ילדה תמר ליהודה מן הזרע אשר יתן הוי' לך מן הנערה הזאת"¹⁵. באמת כתוב¹⁶ שרות עצמה היא גם גלגול של תמר. סיפור יהודה ותמר וסיפור בעז ורות מאד דומים – בעז הוא גלגול יהודה ורות היא גלגול תמר. בשני הסיפורים האשה היתה נבונה מאד, יותר מהאיש – "בינה יתרה נתנה באשה"¹⁷, גם בחינת כתר יחסית לאיש – והתבונה המיוחדת לה היא איך לתקן נשמות קודמות. תמר פתתה את יהודה כדי לתקן את עד ואונן, והדבר באמת קרה – פרץ

נ ספר הליקוטים וישב פל"ח.

נא חבקוק ג, ו.

נב מגלה כח, ב.

נג ויקרא כו, ג.

נד זכריה ג, ז.

נה בראשית כד, טו ו-מה. וראה פלה"ר הוספות לחומש בראשית ד"ה "והנה רבקה יוצאת".

נו רות א, טז.

נד וכמטמונים תחפשנה ח"ב מאמר "שבוע המלכות" הערה סה.

מג רות ד, יא.

מד גלגולי נשמות לרמ"ע מפאנו סוף אות נ.

מה בראשית כט, טז. ע"ח של"ח פ"ג (מ"ת), ובכ"ד.

מו במדבר רבה יג, טו; זהר ח"א מז, ב; ח"ג כ, א; רטז, א; רכג, א.

מז רות ד, יב.

מח קהלת יעקב ערך 'רות' וערך 'תמר'.

מט נדה מה, ב.

רות המתגיירת ונעמי המגיירת – רבקה ושרה

למדנו מכאן שמבחינה מסוימת בין ארבע האמהות רבקה הכי דומה לרות, ב"אלך". אבל מי המגייר כאן? נעמי. יש כאן בסיפור מגייר וגר – כנראה שזהו כל ענין ועצם מתן תורה,^{טא} כולנו גרים ויש כח שמגייר אותנו.

נעמי היא לא סתם מגיירת. היום יש סיפור שלם, צריך למצוא בית דין שיסכים לגייר, וכאן פשוט – יש נעמי אחת שהיא בית הדין והיא מגיירת. אבל מה בית דין צריך? הרבה בינה של "אזן מלין תבחן"^{טב} – מתוך חוש השמיעה, שמיעת דיבורי הגר שבא להתגייר, צריך לבחון כמה הוא רציני. לא צריך להקשות עליו ולהקפיד עליו – אדרבא, צריך להקל עליו – אבל רק לשמוע שיש לו רצון להיות גר אמת, "אזן מלין תבחן" ראשי תבות אמת. אם הוא רוצה באמת, צריך מיד, בלי קשיים, לקבל אותו – לא מחכים. לחכות סתם זהו עיוות הדין, עיכוב הגאולה, כי כל גר מקרב את הגאולה.^{טז}

צריך "אזן מלין תבחן" בין גר צדק אמת לאחד שאינו ראוי, והיו רק שתיים שעשו את פעולת ההבחנה הזו – שרה אמנו ונעמי. מה המקצוע של שרה? מצד אחד, בית חב"ד של אברהם ושרה פעל רק לגייר כמה שיותר – לא היה משהו אחר לעשות – "אברהם מגייר את האנשים, שרה מגיירת את הנשים"^{טז}, אבל יש לשרה מעלה. הגמרא מספרת^{טז} שגם עכשיו אברהם שוכב במערת המכפלה וראשו בחיקה של שרה, שחופפת את שערותיו. מה פירוש? כל

ועצם הנשמה. בכל אופן, הכל מתחיל מ"אלך", "כי אל אשר תלכי אלך". רבקה אומרת רק "אלך" להוריה – גם אם תנסו למנוע אותי אני קמה והולכת, לא שמה עליכם...^{טז}, "אלך!", אני עכשיו בתנועה נפשית לצאת מכם, מהקליפות, ולהזדווג עם הקדושה'.

גיור והליכה לארץ ישראל

בשתי הפעמים ה"אלך" לאותו כיוון, לכיוון ארץ ישראל. רבקה יוצאת ממקומה לכיוון ארץ ישראל. גם רות, על פי פשט, אומרת לנעמי החוזרת ארצה – "כי אל אשר תלכי אלך", 'אני הולכת איתך לארץ ישראל'.

חז"ל מפרשים^{טז} שכל אחד מהלשונות של רות, כל ההצהרות, רומז לאיזו הלכה מיוחדת. לומדים מרות את תהליך הגיור על פי ההלכה – שצריך להודיע קצת מצוות לגר, לא מרבים יותר מדי, ואם הוא מקבל כל מה שמלמדים אותו ברצון טוב מיד מקבלים אותו. ההלכה הראשונה שנעמי אומרת לרות היא שיש לנו תחומין בשבת – אסור לנו לצאת מהתחום. רות מגיבה "כי אל אשר תלכי אלך" – אני אלך כמותך. ממש הופך את הפשט, שאלך לאיזה מקום – התחום מגביל את האדם, שיכול ללכת עד כאן ותו לא. חז"ל ראו לנכון לומר לנו שזו ההלכה הראשונה שאומרים לגר שבא להתגייר – להגביל את ההליכה שלו. שוב, על פי פשט הכוונה הפוכה – רצון ללכת לארץ ישראל, בשני ה"אלך". כמה עולה ב"פ "אלך"? אמונה. רבקה הולכת לארץ ישראל, אל יצחק – ליצחק נאמר "גור בארץ"^{טז}, יצחק לא יוצא אף פעם מארץ ישראל, הוא-הוא ארץ ישראל (ידוע ש-ארץ ישראל עולה ד"פ יצחק, יצחק ב"רצוא ושוב" – י צ יצח יצחק צחק חק ק). גם רות לארץ ישראל – "כי אל אשר תלכי אלך".^{טז}

הארץ של בנות צלפחד, "תנה לנו אֶחָזָה", וראה בספר קומי אורי במאמר "לפצח את האגוז" ובשיעור כג אדר ס"ז העולה לשונות ההליכה של רבקה ורות, "אלך" ו"תלכי אלך" – שני עדים שיש כאן תנועת הליכה לארץ ישראל.

טא וראה אבודרהם ומחזור ויטרי סדר שבועות שוב (ועוד) שזה אחד מטעמי קריאת מגלת רות בשבועות.

טב איוב יב, יא; לד, ג.

טז וראה באורך בהתוועדות שמחת בית השואבה ע"ו (וש"נ).

סד בראשית רבה לט, יד.

סה ב"ב נח, א.

נח יבמות מז, ב.

נט בראשית כו, ג (וראה רש"י שם פסוק ב).

ס רומז: "כי אל אשר" עולה ציונות (שבקדושה היינו בטוי חבת

לנעמי יש בדיוק

אותו חוש כמו
שרה – לבחון את
האמת והצדק
של הבא להתגייר,
שבאמת יהיה גר
צדק

מט פעמים **חווה-חווה**^ט. השרש האמתי של זוגות הנשים (שרה-רבקה, לאה-רחל, נעמי-רות) הוא חווה ראשונה וחווה שניה (כמבואר באריכות במ"א על פי האריז"ל), **חווה-חווה**! אם נוסיף את השרש, **חווה-חווה**, הכל יעלה 1900, מאה פעמים **חווה**, שלמות של **יפי**

פעמים **חווה** – כל המערכת הנשית ששייכת למתן תורה, לחג שבועות. שנוכה לתיקון חווה בשלמות. כל בעל יכול לרכוש לאשתו תיקון חווה במחיר מוזל לדלפונים, אבל אם אתה רוצה להיות גביר תשלם מחיר כפול...

ג. סודה של נעמי נעמי – "מקבץ נדחי עמו ישראל"

איפה רמזו שנעמי היא הכח המגיייר? זו כוונה שצריך לכוון בתפלה שלש פעמים בכל יום חול – בברכת "תקע בשופר גדול לחרותנו ושא נס לקבץ גליותינו" החותמת "ברוך אתה הוי' מקבץ נדחי עמו ישראל"^{טז}, ראשי תבות **נעמי**. יש כח מיוחד בנעמי שהיא מקבצת "נדחי עמו ישראל". בפשט הכוונה לקבץ יהודים שנמצאים בגולה, מפוזרים בתפוצות (כמו שכתוב על משיח, שפעולתו הרביעית תהיה לקבץ נדחי ישראל מארבע כנפות הארץ^{טז}). אבל מוסבר^{טז} שלא אומרים 'גוי שנתגייר' אלא "גר שנתגייר" – הגר הוא ניצוץ קדוש של ישראל שנפל

שערה בראשו של אברהם היא גר, אבל יש גם לכלוך, פסולת בין השערות, גרים שאינם ראויים. אברהם לא מסוגל להבחין, אבל שרה מסתכלת מלמעלה על ראשו של אברהם ("אשת חיל עטרת בעלה"), חופפת אותו ומוציאה את כל הגרים הלא-ראויים. כך

גם שרה ציוותה לאברהם לגרש את ישמעאל, שאינו ראוי להדבק בעם היהודי. מי עוד עשתה זאת, אב-טיפוס של מגייר? נעמי, עם ה"בינה יתרה" שלה. "סור מרע ועשה טוב"^{טז}, "שמאל דוחה וימין מקרבת"^{טז} – שמאל דוחה את ערפה וימין מקרבת את רות. רואים שלנעמי יש בדיוק אותו חוש כמו שרה – לבחון את האמת והצדק של הבא להתגייר, שבאמת יהיה גר צדק.

הוספנו זאת רק להסביר שכמו שרות היא כמו רבקה, עם ה"אלך", נעמי היא כמו שרה. שרה היא ה"אשת חיל עטרת בעלה", "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה", "אשה כשרה [כמו שרה] עושה רצון בעלה" (תכונה זו קבלה רות משרה, באמצעות הוראת נעמי, וכדלקמן).

ארבע האמהות ושרשן בחוה

אם כן, יש לנו פה שרה ורבקה, ואמרנו שגם מפורש בקבלה שהיחס בין נעמי לרות הוא יחס לאה ורחל. אם כן, נעמי ורות כוללות את כל האמהות. נעמי היא **שרה-לאה**, בגימטריא **ישראל** (שנקרא על שם שרה, "כי שרית"^{טז}) – שתיהן באות בדמות נעמי. רבקה ורחל – עיקר המלכות – באות בדמות של רות. רות מגלמת גם את רבקה אמנו וגם את רחל אמנו.

אם מחברים את שמות האמות **שרה רבקה רחל לאה** לשמות **נעמי רות** מקבלים 1862, מתחלק ב-7 ברבוע (**מואב**, משם באה רות) –

ט ט העולה גם ז"פ חברון, דוד פעמים גפן.

ע וראה שער מאמרי רז"ל במאמר פסיעותיו של אברהם אבינו שרות תקנה מה שפגמה חווה בימי אדם הראשון "יתן הוי' את האשה" רומז ל"לזאת יקרא אשה".

עא "מקבץ נדחי עמו ישראל" בגימטריא 31 ברבוע (961) – המשפחה האנושית הראשונה, אדם-חווה-קין-בל-שת (לא ברבוע), והמשפחה היהודית הראשונה, אברהם-שרה-יצחק (אל ברבוע).

עב מובא בכ"ד בספה"ק (ראה עטרת ישועה, אמרי נעם ואמרי אמת על שבועות).

עג רמב"ם הלכות מלכים פי"א ה"ד.

עד תשובות מהר"ם מרוטנבורג בשם ר"י החסיד (הובא בספר תשובות בעלי התוס' מכת"י (ניו-יורק תשי"ד עמ' רפז, סי"ט); מדבר קדמות מערכת ג אות ג; יושר לבב (לרבי עמנואל חי ריקי) בית ראשון חדר רביעי פי"ג.

סו תהלים לד, טו.

סז סוטה מז, א; זחר ח"ג קעז, ב.

סח בראשית לב, כט.

בעבודה זרה באות כל הצרות, עד כדי שיוצאים לגלות יחפים ומתים בצמא. הנביא מוכיח אותם, ואומר שאם רוצים למנוע את הגלות והמות של הגלות, היחף והצמא — שובו לה! "מנעי רגלך מיחף וגרוןך מצמאה" בכח התשובה.

שירת הנבואה בפסוקים האלה יפה מאד. בשניהם נאמר "מנעי", שתי בחינות **נעמי** — נעמי המוכיחה ונעמי המנחמת. הנחמה באה מאמא — "אמו תנחמנו"^ט, "נחמו נחמו עמי"^ט. אך לפני שנעמי מנחמת היא מוכיחה ומזהירה את עם ישראל — לא רוצים להיות יחפים בגלות ולמות בצמאה? אז "מנעי רגלך מיחף וגרוןך מצמאה!"

יחוד נעמי ורות בהוד

איך הגענו לכל העניין? מכוונה פשוטה בשמו"ע שאומרים שלש פעמים ביום. מה מכוונים בברכת "מקבץ נדחי עמו ישראל". בברכות שמו"ע יש ניקוד שם הוי' שונה לכל ברכה — כל אות באותו ניקוד (מופיע גם בסידור עם דא"ח של חב"ד, במהדורות הישנות) — ובברכת "מקבץ נדחי עמו ישראל" הניקוד הוא קָבוץ, לשון קיבוץ נדחים. זו הכוונה הכי מתאימה בפשטות. קָבוץ הוא ניקוד ספירת ההוד, כי גם הגלות, "רגלך מיחף", היא "הודי נהפך עלי למשחית"^ט, וגם קיבוץ הנדחים שייך לספירת ההוד.

כתוב שספירת ההוד היא המפגש בין אמא עילאה לאמא תתאה — "בינה עד הוד אתפשטת"^ט (שמחה עד תמימות) ו"איהי בהוד"^ט, בזמן הזיווג המלכות עולה להוד. אם כן, בהוד נפגשות ומתייחדות לגמרי נעמי ורות. מה קורה כשהן מתייחדות? מיד אחרי שנעמי קבלה את רות כתוב "ותלכנה שתיהם"^ט, חוזרים

בקליפות — ולכן "מקבץ נדחי עמו ישראל" כולל גם את הגרים.

נעמי-מנעי — נעמי המוכיחה ונעמי המנחמת

נעמי היא בחינת אמא, כמו שרה ולאה, וראשי התבות "מקבץ נדחי עמו ישראל" רומזים שיש ל**נעמי** כח מיוחד למצוא את הגרים-הניצוצות, לקבץ ולקרבם אותם, להחזירם לציון. אבל מה? הצידוף "מקבץ נדחי עמו ישראל" הוא **מנעי**. איפה כתוב "מנעי"? דווקא בהקשר לרחל ש"מבכה על בניה", "קול ברמה נשמע... מאנה להנחם..."^ט. מה ה' אומר לה? "כה אמר הוי' — מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה". המלה הראשונה שה' אומר לרחל היא "מנעי", והוא מבטיח לה, בפשט, "מקבץ נדחי עמו ישראל" — "כי יש שכר לפעולתך ושובו מארץ אויב ויש תקוה לאחריתך ושובו בנים לגבולם". הייתי יכול לחשוב שהיות ש"**מנעי**" אותיות **נעמי**, אולי נעמי קשורה לרחל, אך אמרנו שהיא בחינת לאה. אפשר לפרש, הפירוש האמתי, ש"מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה" הוא מאמר לאה-נעמי, האחות הגדולה, האמא, לרחל (**רחל** עצמה שוה **דמעה-דמעה**, שתי דמעות, כידוע" — זו הכוונה של תיקון רחל, תיקון חצות).

יש עוד "מנעי" בתנ"ך? רק עוד פעם אחת, שתיהן בירמיהו הנביא. פעם אחת לרחל, אשר בוכה על פיזור עם ישראל בין העמים, וה' מנחם אותה ומבטיח לה, דרך נשמת **נעמי**, אותיות **מנעי**, "ושבו מארץ אויב... ושובו בנים לגבולם". הפסוק השני, בתחלת ירמיהו, נשמע דומה — "מנעי רגלך מיחף וגרוןך מִצְמָאָה"^ט. שם הפסוק הוא חלק מתוכחת הנביא לעם ישראל על שזונים אחרי אלהים אחרים — ומכך, בסופו של דבר, באות כל הצרות לעם ישראל. יש סיפוק מידי, אחריו הם רודפים, אבל אחרי הסיפוק שלהם

עח ישעיה סו, יג.

עט שם מ, א.

פ דניאל י, ח.

פא ע"פ הקדמת תקו"ד, א. ראה ע"ח שער הכללים פ"ד; ע"ח ש"ס פ"ח.

פב ע"ח שער הכללים פ"א. ובכ"מ.

פג רות א, יט.

עה ירמיה לא, יד.

עו פ"ח שער הזמירות פ"ה.

עז ירמיה ב, כה.

כל הארץ^{פז}"), שיקחו אחריות להנהיג ("תדבר" לשון הנהגה) את כל עמי הארץ על ידי תוספת **רות** מצוות ל-ז המצוות.

עזיבת הארץ של נעמי

נפתח עוד משהו בקשר לנעמי: אלימלך איש נעמי, נעמי ושני הבנים, כולם ירדו מארץ ישראל. מה היה החטא שלהם? בפשט, שירדו מן הארץ – היה רעב בארץ והם ירדו מהארץ. גם רש"י מזכיר בכמה מקומות בפירושו^{פח} שהחטא היה שעזבו את הארץ. הוא עונה בדבריו לשאלה פשוטה ומתבקשת – למה רק אלימלך ואחריו שני הבנים מתו, האם נעמי לא היתה אשמה באותה מדה? הוא מסביר שלכן נאמר באלימלך "איש נעמי"^{פח}, "שהוא היה איש נעמי ושולט עליה והיא טפלה לו לכן פגעה בו מדת הדין ולא בה" – האשה טפלה לבעל, והיות שהיא חייבת ללכת אחריו היא לא נענשה. יש "אשת חיל עטרת בעלה" ויש מה שהאשה טפלה לבעל. אמרנו שנעמי היא כמו שרה, שלמעלה מהבעל – אך כנראה יש בה שתי בחינות.

באותו פירוש רש"י מסביר שהיא לא יצאה פטורה מעונש. עוד לפני שהוא אומר שהיא טפלה לבעלה, לכן לא מתה, הוא אומר שמ"אלימלך איש נעמי" לומדים ש"אין איש מת אלא לאשתו"^{פח}. יש פה אשה שבעלה ושני בניה מתים – היא גם צריכה למות? היא מתה, שלש פעמים! אין עונש יותר קשה עבור אשה, יותר קשה משהיא תמות בעצמה.

חטא עזיבת הארץ – מתוך צרות עין

אמנם על פי פשט משמע שהחטא היה שיצאו מהארץ, אבל פעם ראשונה רש"י לא כותב כך.

לארץ. רש"י כותב, בשם חז"ל, דיוק שלא הייתי מדייק בעצמי – "בא וראה כמה חביבים הגרים לפני הקב"ה, כיון שנתנה דעתה להתגיייר השוה אותה הכתוב לנעמי". זו בת של מלך גוי, עובד עבודה זרה, בת מואב, צאצאית של זנות (לוט ובתו) – וכשהיא רק אומרת שברצונה להתקרב לעם ישראל ולה' אלקי ישראל היא נעשית שוה לחלוטין לנעמי הצדקת, "ותלכנה שתיים" בשוה, "שוין בקומתן". הכל רוח של מתן תורה והכל קשור, כמובן, למהפכה הרביעית עליה אנו מרבים לדבר^{פח} – מהפכת הגיור כהלכה.

השלמת רות ל-תריג מצות

נוסיף כאן רמז ששייך לסוד הגיור של רות: ידוע^{פח} ש-**רות** היא תשלום **תריג** מצוות התורה. כל בן נח מחויב ב-ז מצוות, וכדי להיות יהודי צריך להוסיף עוד 606 מצוות, כמנין **רות**, ואז הוא שלם ב-**תריג** מצוות^{פח}. המסר של מגלת רות הוא שהעיקר הוא **רות** – לקרוא לגוים להוסיף **רות** מצוות, לא להסתפק בשבע מצוות. זו ממש המהפכה הרביעית, שיתווספו **רות** מצוות בגיור. אמרנו שפרשת "בחדש השלישי" חותמת "אלה הדברים אשר תדבר" – **תדבר** בגימטריא **רות**. "אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל", שאף על פי שבני ישראל הם סגולה של ה' מכל עמי הארץ ("והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי

פד החל מהתוועדות כ"ד טבת ע"ה (וראה מדור ארבע המהפכות שבגליון).

פה ברכי יוסף לאו"ח תצד, יא (ובכ"ד).

פו **תריג** בגימטריא **משה רבינו** (וכן "הוי' אלהי ישראל" שרות באה לחסות תחת כנפיו, וכמבואר במ"א שעל הגר להתאהב דווקא ב"הוי' אלהי ישראל"). למען שמה רות? כתוב בגמרא (ברכות ז, ב) שהיא זכתה להוליד "בן שריהו להקב"ה בשירות ותשבחות", דוד "נעים זמירות ישראל" (שמואל-ב כג, א). משה רבינו, שהוריד את התורה מהר סיני בשבועות, ודוד המלך, שנולד והסתלק בשבועות, הם שנים משלשת הצדיקים העיקריים אליהם יש להתקשר בחג השבועות (ראה בשיעור ער"ח סיון ש"ז – נדפס ב"אביטה" במדבר תש"פ – ושי"ג), כשאליהם מצטרף רבי ישראל בעל שם טוב, שגם הסתלק בשבועות – כנראה שיש לו 'חוש' מיוחד ברות (כנודע שחידוש החסידות הוא הצד הנשי של עבודת ה', שמודגש בכל השיעור הזה). ורמז: **נעמי** ועוד "**רות דבקה בה**" (רות א, יד) עולה שמות שלשת הצדיקים – **משה דוד ישראל** (העולה ל ברבוע וכו').

פז שמות יט, ה.

פח רות א, יט; ב, א.

פט שם א, ג.

צ עפ"י סנהדרין ב, ב.

פעמיים בכל התנ"ך כתוב – ורש"י מביא זאת בפשוטו של מקרא – שצדיק שעוזב את העיר "פנה הודה, פנה זיוה, פנה הדרה". קודם נאמר ביעקב אבינו, "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה"^צ. חז"ל שואלים^{צא} מה הדגש ב"ויצא" – רק הוא יצא? גם חמרים וגמלים יצאו! מתרצים שכאשר צדיק יוצא מהמקום – פנה זיוה, פנה הודה, פנה הדרה. יש רק עוד דמות אחת בתנ"ך בה נאמר כך, נעמי – "ותצא מן המקום אשר היתה שמה"^{צב}. למה צריך לכתוב זאת? חז"ל אומרים^{צג} אותו דבר, שכיון שיצאה פנה זיוה, הודה והדרה. יעקב יוצא ממקום טוב, באר שבע, והיא יוצאת ממקום רע, שדה מואב – אבל כל זמן שהיתה שם היא היוי-ההוד-ההדר-השבח של המקום^כ.

נשאלת השאלה: יעקב צדיק, אין ספק, אבל נעמי, שהצטרפה לבני משפחתה בעזיבת הארץ, גם היא לא בסדר – למה מתייחסים אליה כמו ליעקב, כצדיקה? אפשר לומר שהכל לפי ערכין, כמו שאומרת האשה השונמית^{כז} שיחסית לבני מקומה היא צדקת, כך נעמי צדקת יחסית לשדה מואב. אבל האמת היא, שכאשר קבלה את עונשה במיתת בעלה ושני בניה והצדיקה על עצמה את הדין – היא עשתה תשובה שלמה, והיא כבר יותר מצדיק. יש בנעמי מעלת "במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד"^{כח}, מתאים לכך שנעמי היא בינה, תשובה עילאה.

כנראה בשביל להבחין בגרים צריך להיות

על הפסוק הראשון במגלה הוא כותב "עשיר גדול היה ופרנס הדור ויצא מארץ ישראל לחוצה לארץ מפני צרות העין שהיתה עינו צרה בעיני הבאים לדוחקו לכך נענש". היציאה מהארץ היתה התוצאה, אבל החטא היה צרות העין. הוא היה פרנס הדור, הגביר של הדור – לאו דווקא גדול הדור בתורה, אבל הכי עשיר בדור – וכשהגיע הרעב ואנשים מתו בו היתה לו צרות עין לפרנס את כל העניים. יש סיפורים לפני חרבן בית שני שהגבירים הגדולים בירושלים לקחו על עצמם לחלק את כל רכושם בשביל להאכיל את היהודים במצור^{כט} – כנראה תיקון של אלימלך.

שוב, רש"י כותב, ודאי פשט, שזהו חטאו העיקרי – שחס על ממונו – ועזיבת הארץ היתה צדדית. עד היום יש קשר בין הדברים – אם יש צרות העין בסוף עוובים את הארץ. לארץ בא מי שלא חס על ממונו, כמו כל העליות הראשונות. מי שחס על ממונו לא בא לארץ, ואם הוא כבר בארץ ויש מצב קשה – הוא גם עוזב את הארץ. לעתיד לבוא, כשיבוא משיח, תיכף ומיד, "קהל גדול ישובו הנה"^צ עם כל הרכוש הגדול של חז"ל, "כספם וזהבם אתם"^{צא}, כמו שהתורה מבטיחה והרבי חזר והבטיח, אבל זהו מצב של גאולה. בעולם הזה, הנסיון של הארץ – כפי שכותב גם האבני נזר, ופעם למדנו באריכות^{צב} – הוא נסיון של פרנסה, וחטא אלימלך היה צרות העין.

נעמי המגירת – בעלת תשובה

נעמי יצאה מהארץ וגם נענשה במיתת בעלה ושני בניהם, ואחר כך היא אומרת "הוי' ענה בי ושדי הרע לי"^{צג} – היא מצדיקה את הדין, וכנראה גם עושה תשובה. בכך מתרצת עוד קושיא:

צא ראה גיטין נ, א.

צב ירמיה לא, ז.

צג ישעיה ס, ט.

צד שיעור י"ז חשון ע"ב.

צה רות א, כא (וראה רש"י עה"פ).

צו בראשית כח, י.

צז בראשית רבה סח, ו (גם לגבי רות).

צח רות א, ז.

צט רות רבה ב, יב (גם לגבי יעקב).

ק לגבי יעקב כתוב (ברש"י עה"פ ובחלק מלשונות המדרש) "הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה". זיוה-הודה-הדרה מכוונים כנגד נה"י – זיו הוא נצח, הוד הוא הוד כפשוטו, והדר (כמו המלך הדר) הוא היסוד-הצדיק. כשהוא עוזב כל הטוב שבמוטבע שבנפש פונה ויוצא איתו. בנעמי כתוב (במדרש) "פנה זיוה, פנה הודה, פנה הדרה, פנה שבחה" – אצלה מודגש גם "שבחה של עיר" (בלשון רש"י) כנגד המלכות אחרי הנה"י.

קא מלכים-א יז, יח.

קב ברכות לד, ב.

לומר ש"מזליה חזי"^ק – נעמי היתה בעלת חוש פנימי, שנקרא רוח הקדש, והיא הרגישה שהגם שרצון בעלה הוא פסול, מתוך צרות העין שלו, יש משהו בשדה מואב שמזמין אותה לבוא לשם. כמו שכתוב על כל בעלי החוש ורוח הקדש, ש"רואים ולא יודעים מה רואים" – באיזה מקום היא ידעה שיש שם איזה ניצוץ, "מהו" מצעדי גבר כוננו"^ק כתורת הבעש"ט הידועה^ק – מחכה לי שם ניצוץ לתקן. בגלל אותו "מזליה חזי", שלא הבניה בדיוק, היא לא התנגדה בכל התוקף – לא צעקה והוכיחה בכל התוקף את בעלה – שלא לרדת מארץ ישראל. אחרת היתה צריכה לעשות זאת, אבל הרגישה את הניצוץ שמחכה לה דווקא שם בשדה מואב.

ד. יחוס דוד לבעז השופט ורות הגיורת "אבצן זה בעז"

בכלל, מי הוא בעז – האחין של אלימלך ובן-הדוד של נעמי^ק – שעתידי להיות הגואל של רות? כתוב^ק שבעז הוא השופט אבצן^ק. מגלת רות מתחילה "ויהי בימי שפוט השופטים" וחז"ל אומרים שמדובר באבצן, ומחדשים שהוא-הוא בעז עצמו.

בספר שופטים מסופר שהיו לאבצן שלשים בנים ושלשים בנות. חז"ל אומרים^ק שהוא ארס אותם וחתן אותם, ובכל פעם עשה משתה גדול כמו פורים – עשה מאה ועשרים סעודות, משתאות, ששים סעודות אירוסין וששים

בעל תשובה. רואים, כמו שאמרנו קודם, שהיום גיור מאד קשה – כל בתי הדין לא יודעים איך 'לאכול' אותו. למה? כי כולם צדיקים. בשביל לגייר צריך הזדהות אמתית, להיות כמוהו. הרבנים שיושבים בבתי דין לא מרגישים שהם כמו ה'גוי' הזה שבא להתגייר. מי יכול להרגיש ולהכיר בגר? רק בעל תשובה. אחר כך, מהגרים גם יוצאים בעלי תשובה. מי יוצא מהגיור, מהי כל מגלת רות? בפשט קוראים את רות בשבועות כדי לייחס את דוד המלך^ק, שנולד ומת בעצרת – זהו היום שלו – והוא "הקים עולה של תשובה"^ק.

שוב, לגיור צריך אחד שסבל – אשה כזו שהבעל ושני הילדים מתו, והיא מבינה למה, כבר יודעת למה.

היציאה למצוא את הניצוץ בשדה מואב

אמרנו פירוש אחד, שנעמי קבלה את שלה – קבלה עונש, הודתה ועשתה תשובה – ולכן כשהיא את שדה מואב, דווקא אז, היא צדיקה וכתוב בה "פנה זיוה פנה הודה פנה הדרה פנה שבחה של עיר", כמו ביעקב. אבל יש גם פירוש פנימי: אם מתבוננים ב"מזלא", בשרש הנשמה, צריך לומר עוד משהו – לא סתה, דווקא הולך יחד.

אמרנו שהיא אשה כשרה, כמו שרה, שעושה-מתקנת את רצון בעלה. כאן בעלה הוא כילי, הוא העשיר הכי גדול ביהודי ארץ ישראל אבל הוא לא רוצה לפרנס את הדור – היא לא יכולה להוכיח אותו, להוציא אותו מצרות העין?! הוא רוצה לעזוב את הארץ בשל צרות העין שלו? נעמי יכולה לקיים "מנעי" ולמנוע זאת! צריך

היום גיור מאד

קשה – כל בתי

הדין לא יודעים

איך 'לאכול'

אותו. למה? כי

כולם צדיקים.

בשביל לגייר צריך

הזדהות אמתית

קה מגלה ג, א.

קו תהלים לו, כג.

קז ראה בעש"ט עה"ת לך לך כ-כב.

קח ב"ב צא, א.

קט שופטים יב, ח-י.

קג שערי תשובה א"ח תצד (ובכ"ד).

קד מו"ק טז, ב.

סימן למספר הפסוקים, ענין חשוב, וגם במגלות יש חשיבות למספר הפסוקים ומציינים אותם. מישוהו זוכר כמה פסוקים יש במגלת רות? **פה** פסוקים (חצי נעמי).

גם בתורה יש פרשה אחת עם **פה** פסוקים, בסוד "**פה** אל **פה** אדבר בו"^{קטו} – פרשת ויחי^{קטז}. זהו קשר בין יעקב לנעמי. בברכות יעקב לבניו לפני הגלות טמון שרש התורה שבעל **פה**, "מלכות **פה**, תורה שבעל **פה** קרינן לה"^{קצ}.

פה הוא מספר חשוב (בחכמת החשבון הוא מספר השדאה של האות ז, בה פתחנו), את כל התורה קבלנו "מפי הגבורה"^{קצ}, ו-**פה** אותיות הוא מספר המינימום של אותיות שמאפשרות להציל ספר תורה מפני הדלקה בשבת^{קט} (כנלמד מפרשית "ויהי בנסע הארץ"^{קכ} – הנחשבת לספר בפני עצמו, בשל הסימניות לפנייה ואחריה – בה יש בה בדיוק **פה** אותיות).

אם יש **פה** אותיות (בהגדרת ספר תורה) ו-**פה** פסוקים (בפרשת ויחי ובמגלת רות) צריכה להיות תופעת-בנינים של **פה** מלים. בפסוקים של היום, של ר"ח סיון, פסוקי ההקדמה למתן תורה – "בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני. ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחן שם ישראל נגד ההר. ומשה עלה אל האלהים ויקרא אליו הוי' מן ההר לאמר כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל. אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי. ועתה אם שמעו תשמעו בקלי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגלה מכל העמים כי לי כל הארץ. ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל" ("לא פחות ולא יותר") – יש **פה** מלים. זהו ה-**פה** של ההכנה, ה"מלכות **פה**" של מתן תורה.

סעודות נישואין (והרשב"ם שם מסביר שסעודות נישואין היא משתה של שבעה ימים רצופים, שבע ברכות). לכאורה הוא טוב לב, אבל הגמרא אומרת שכל בניו מתו – כמו אצל אלימלך, אבל אצל אלימלך היו רק שני בנים – ובסוף נותר ממנו רק בן אחד. הוא נפטר מיד עם כשהתחתן עם רות, אחרי הלילה הראשון – כבר היה זקן – ונשאר ממנו רק עובד, סבו של "דוד מלך ישראל חי וקים"^{קכ}. מה היה חטאו של אבצן לפי חז"ל? שלא הזמין את מנוח, אבי שמשון, בטענה "כודנא עקרה במאי פרעא לי" – מנוח הוא 'פרד עקר', ללא ילדים (עד הנס של לידת שמשון), והוא לא יפרע לי בהזמנות לנישואי ילדיו (כ"דרך ארץ קדמה לתורה"^{קכא}, הנימוס שהיה מקובל אז ביחס לסעודות כאלה^{קכב}). קודם כל, לא בסדר לכנות אותו 'כודנא עקרה', ומכיון שלא הזמין את מנוח – בין שאר מכובדי המדינה – מתו כל בניו בחייו. סיפור לא סימפטי...

כל ילדי אבצן-בעז מתים בחייו, וכך גם אשתו. כאשר הגיעו נעמי ורות לארץ, "ותלכנה שתיהם", כתוב "ותהם כל העיר"^{קכג} – מה היה שם, למה כולם היו בחוץ? כי גם אשתו של בעז מתה באות יום^{קכד}. אצל נעמי מת הבעל ואז הבנים ואצל אבצן הבנים ואז האשה^{קכה}. הוא נותר גלמוד, וכל האסונות האלה בונים את הרקע לסיפור – שמבעז והגיורת הזו יצא "דוד מלך ישראל חי וקים".

"פה אל פה" – פה פסוקים, פה מילים ו-פה אותיות

אמרנו שרות היא "אשת חיל עטרת בעלה" – איך הדבר מתבטא ביחס לבעז? נתבונן בסימן פסוקי המגלה: בכל פרשה בעלי המסורה נותנים

ק' ר"ה כה, א.

קיא ויקרא רבה ט, ג; תנא דבי אליהו רבה פ"א.

קיב וראה ב"ב פ"ט מ"ד על התוקף ההלכתי של הנהגה זו.

קיג רות א, יט.

קיד הרשב"ם (ב"ב שם ד"ה "כדברה בר רב הונא") פרש אחרת,

וראה מה שהקשה עליו בטל חיים שם, ואכמ"ל.

קטו במדבר יב, ח.

קטז ויחי רות = תמר, שרש רות, כנ"ל.

קצ הקדמת תקו"ז יז, א ("פתח אליהו").

קיח מכות כד, א.

קצט או"ח שלד, יב.

קכ במדבר י, לה.

חלוקת פסוקי מגלת רות – יחוס דוד לרות וליהודה

לגירות. אצל דוד היחוס הראשון נקרא "קופה של שרצים מונחת לו מאחוריו"^{קכג} – השפלות שלו, "והייתי שפל בעיני"^{קכד}, היא המכשירה אותו להיות מלך ישראל לעולם ועד.

אם כן, כל מגלת רות היא שמונים פסוקים של יחוס דוד לרות ועוד חמשה פסוקים של יחוס דוד ליהודה. הסדר הוא, כמו שאמרנו קודם, "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל", "אשת חיל עטרת בעלה", סוד האות ז של חדש סיון, שהאשה קודמת לאיש, הגירות קודמת למיחוס. רק כדי להיות פייר כלפי הגברים והמיחוסים, הגיבארענע, חוזרים ומייחסים את דוד לגזע, לגזע היהודים. אבל כל הסיפור של המגלה הוא לייחס את דוד ל"קופה של שרצים". אין לך "אשת חיל עטרת בעלה" יותר מזה – זהו הסה"כ, ה-פה של מגלת רות. עכשיו נכנסים ל-ב סיון, שנקרא "יום המיחוס" – שנזכה ל-ב היחוסים במגלת רות – היחוס לרות והיחוס ליהודה – עם 'לידיס פירסט', קודם "אשת חיל עטרת בעלה".

ה. תיקון ליל שבועות – לא לדחות את היחוד תכלית הגיור – יחוד בעז ורות

בעצם, כל סיפור מגלת רות הוא סיפור היחוד – המפגש בין רות ובעז שמשניהם בסוף נולד דוד. את כל הקשר של רות עם בעז מנחה נעמי. נעמי אומרת לרות: "ורחצת וסכת ושמת שמלתיך עליך וירדת הגרן אל תודעי לאיש עד כלתו לאכל ולשתות. ויהי בשכבו וידעת את המקום אשר ישכב שם ובאת וגלית מרגלתי ושכבת והוא יגיד לך את אשר תעשין"^{קכה}. יש כאן תופעת קרי וכתבי מענינת – הכתיב "וירדתי" ו"ושכבתי" והקרי "וירדת" ו"ושכבת". כתיב וקרי נוגעים לפשוטו של מקרא

נחזור למגלת רות: האם יש איזו הפסקה בסיפור, איזו פרשיה מחולקת? לפי המנהג היום המגלה היא ארבעה פרקים, עם חלוקה די הגיונית, אבל זו לא חלוקה מקורית. הפרשיות הפתוחות והסתומות אינן מדויקות בנ"ך כפי שהן לעיכובא בתורה, ובכל אופן יש מקומות שהחלוקה שלהן חשובה מאד ואומרת דרשני. בכל מגלת רות, 80 הפסוקים הראשונים הם סיפור אחד בלי שום הפסקה באמצע הסיפור. ופתאום, בסיום, יש חמשה פסוקים אחרונים שהם פרשיה בפני עצמה – מ"ואלה תולדות פרץ" ("תולדות" מלא דמלא, כמו "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם"^{קכא}), עד "וישי הוליד את דוד". זו חלוקה מדויקת של המלה פה – פ פסוקים בפני עצמם ו-ה פסוקים בפני עצמם. הפרשיה הראשונה כבר מסיימת "עובד הוא אבי ישי אבי דוד". למה צריכים לחזור על היחוס? קודם היחוס לא התחיל מפרץ (היה רק אזכור של "ויהי ביתך כבית פרץ"), ובחמשת הפסוקים האחרונים מונים יחוס מדויק של עשרה דורות מפרץ עד דוד^{קכב} (כמו שאמרנו, פרץ הוא תיקון ער, שעשתה תמר, שרש נשמת רות). למה צריך לחזור על היחוס? רש"י – בפירושו האחרון למגלה – כותב שיש פה שני יחוסים של דוד המלך, "לפי שייחס את דוד על שמה של רות המואביה חזר ויחסו על שם יהודה". כל הפסוקים הראשונים מייחסים את דוד המלך לרות המואביה ו-ה הפסוקים האחרונים נועדו לחזור ולומר שדוד מיוחס ליהודה, לאברהם אבינו. כלומר, יש לו יחוס יהודי, לא רק יחוס

קכא בראשית ב, ד.

קכב דוד הוא הדור ה-די, ה-דוד, מאברהם אבינו. יש ארבעה דורות ראשונים – אברהם-יצחק-יעקב-יהודה, שלא כתובים כאן – ואז עשרה דורות מפרץ עד דוד, כנגד עשר ספירות מכתר עד מלכות. כמו שבשם דוד ה-ד הראשונה משתקפת ב-ד השניה בסוד "חותם המתהפך", כך לגבי ארבעת הדורות הראשונים מאברהם עד יהודה – אברהם משתקף בדוד יצחק בישי יעקב בעובד ויהודה בבעז כנ"ל, ודוק שהסיפור של מגלת רות מתחיל מבעד דווקא.

קכג יומא כב, ב.
קכד שמואל-ב, ו, כב.
קכה רות ג, ד-ד.

ואחר כך עשתה את כל הוראות חמותה. למה?
כי הבינה שאם תרד לגרן אחרי שתרחץ וכו'
יחשדו אותה כזונה^{קכ}. זו תובנה ששייכת למלכות
(ה תתאה, רות) ולא לבניה (ה עילאה, נעמי)
— יש חוש של המלכות לנהוג בצניעות כדי
לא להחשד, "והייתם נקים מהוי' ומישראל"^{קכא}.
נעמי במקום יותר גבוה, לא חוששת מחשד, ולכן
אומרת לעשות את הפעולות ואז לדדת.

כשבעו רואה לראשונה את רות בשדה הוא
שואל "למי הנערה הזאת?"^{קכב} ואומרים לו שזו
נערה מואביה שחזרה עם נעמי משדה מואב.
רש"י שואל את שאלת חז"ל, וכי דרכו של בעז
להתעניין בכל נערה שמסתובבת? כך הוא שם
עין על כל הבנות?! חז"ל אומרים, ורש"י מביא
בפשוטו של מקרא, שראה בה "דברי צניעות
וחכמה" בשונה מכל הבנות. כל הבנות כאן
יהודיות טובות, ויש פה מואביה אחת ששבה
עם נעמי משדה מואב ויש בה באופן מיוחד
צניעות וחכמה. מה החכמה? שהיא יודעת
ששתי שיבולים הן לקט ושלש שיבולים כבר
לא. מה הצניעות? שהיא דואגת לא להתכופף
כשהיא מלקטת את השבולים — שבולת גבוהה
לוקחת בעמידה, אבל שבולת על הארץ היא
מתיישבת להרים, כדי לא להתכופף באופן לא
צנוע. משהו על טבעי, אבל היא עושה זאת
בצניעות וחכמה. רואים שצניעות וחכמה
הולכות יחד ("ואת צנועים חכמה"^{קכג}), וכנראה
בין רות למושגים צניעות-חכמה יש איזה יחוד
(כדלקמן).

הצניעות והחכמה של רות הן רגישות
המלכות — לא דברים ששמעה מנעמי. אצל
כל אחד, יש דברים שלומדים מהרבי ויש דברים
שהם גילוי הטבע הפנימי הטוב. במיוחד אצל גר
צדק, יש דברים טבעיים בהם הוא מצטיין אפילו
יותר מאשר געבארענע, לכן משיח תלוי בגיור.

(כמו שרש"י מפרש בכמה מקומות), וכאן
רש"י אומר שבכתיב "וירדתי" והקרי "וירדת"
הכוונה ש"זכותי תרד עמך" — אם תקיימי את
"ורחצת וסכת ושמת שמלתיך" זכותי תעמוד
לך (ובפנימיות, יש כאן הזדהות של נעמי עם
רות, עד שכביכול נעמי 'מתעברת' ברות בעת
ירידתה לגורן, וכן"ל).

איך רש"י מפרש (לפי חז"ל) את "ורחצת
וסכת ושמת שמלתיך"? "ורחצת" — מטונף ע"ז
שלך. 'וסכת' — אלו מצות. 'ושמת שמלותיך'
— בגדים של שבת. רות כבר גיורת, אבל לפני
שהיא הולכת אל בעז היא צריכה — בחויה של
"וחטאתי נגדי תמיד"^{קכד} — לרחוץ שוב משמץ
עבודה זרה, ממה שנותר מטינוף העבודה זרה
שנקראת צואה^{קכה}. אחר כך "וסכת" — סיכה
בשמן טוב, עם ריח טוב — היינו הידור בכל
תריג מצוות התורה. קודם להתרחץ מהשארית,
הרשימו של העבודה זרה, ואחר כך "וסכת"
בריח הטוב של המצוות, ובסוף "ושמת שמלתיך
עליך", בגדי שבת. זהו סדר של חש-מל-מל,
הכנעה-הבדלה-המתקה^{קכז} — "ורחצת" הכנעה,
"וסכת" הבדלה ובגדי שבת הם תענוג-המתקה.
רואים כאן שכל תהליך הגיור חוזר על עצמו
לקראת היחוד עם בעז — ההתקרבות לעם
ישראל והשידוך עם בעז ממש מתחברים כאן,
התשובה-הגיור והנשיות, התכונות המיוחדות של
"כתר תורה" שמתגלמות ברות.

תכונות רות – חכמה וצניעות

למרות ההוראות המפורטות, יש ברות איזו
תובנה של צניעות אפילו יותר מנעמי: נעמי
אומרת לה לפי הסדר ורחצת-וסכת-ושמת-
וירדת, אבל בסיפור כתוב^{קכט} שהיא ירדה לגורן

קכו תהלים נא, ה. וראה הלכות תשובה לרמב"ם פ"ב ה"ח ותניא
פכ"ט.

קכז ד"ח (מרגליות) פז, א.

קכח ראה כש"ט (קה"ח) כח.

קכט רות ג, ו.

קל רש"י שם.

קלא במדבר לב, כב.

קלב רות ב, ה.

קלג משלי יא, ב.

פתוי רות ועקשנות בעז

מתבוננים כעת במשהו שלא כתוב בפירוש. אתמול הסברנו שתורה-תפלה-צדקה הולכים יחד^{קכ}. עיקר הווארט (שלא הגענו אליו) הוא שלפני שהולכים לומר דברי תורה – לתת שיעור לתלמידים, לדבר לפני ציבור – צריך לתת צדקה ולהתפלל שלא אדבר שטויות (ואם כן אדבר שטויות – שהן תהיינה שטות דקדושה...). שוב, מה היה קורה אם בעז היה נוהג כרצונה של רות והם היו גומרים, באותו לילה, ללא נישואין? כנראה מיד היה נולד משיח^{קכז}. זהו היה רצונה של רות, כמובן. [אם כן, למה גם היצר שלו רצה זאת? אולי מדובר ביצר הטוב?!] היצר הרע מנבא, מצד שרש האורות דתהו שבו, ואינו יודע מה מנבא^{קכח} (ועל דרך פירוש הבעל שם טוב ל"רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף"^{קכט}). בעז החליט לעשות על פי תורה – תורת אמת, תורת חסד, תורת חיים – ונשבע ליצרו. אבל דווקא ליצר יש "אורות מרובים דתהו". אצל רות, התשוקה שהיתה לה – ה"העלאת מ"נ" שלה – היתה תופעה חד-פעמית, באין ערוך להתעוררות רגילה. כתוב בפרקי אבות "אין לך אדם שאין לו שעה"^{קכ} – השעה של רות היתה השעה שהלכה לגן בלט, ברדל"א, ובעז שם את ידו על ראשה והרגיש שהיא אשה^{קכב}. היתה אצלה העלאת מ"נ ממקור נעלה ביותר – כנראה לא היתה עד אז בעולם אשה עם העלאת מ"נ עצמית כמו שהיתה לרות בשעת מעשה,

כשלומדים את פשט הסיפור, עם פירוש רש"י, רואים שבעז לא הסכים למה שרות רצתה – רות באה לפתות אותו, שיגמור את המעשה באותו לילה, והוא לא עשה זאת. כנראה חזרה מאוכזבת, ספרה לחמותה מה היה, ונעמי נחמה אותה שזהו איש אמין – אל תחששי שישנה וימשוך, הוא יגמור זאת עוד היום, "כי לא ישקט האיש כי אם כלה הדבר היום"^{קכד}.

רש"י כותב שהיא עשתה את כל המאמצים שהוא יתייחד איתה באותו לילה, והוא לא הסכים. לכן הוא ענה לה "ליני הלילה והיה בבקר"^{קכה} ורש"י מסביר "ליני הלילה" בלא איש, תשארי רווקה עוד לילה אחד. רש"י מסביר שרות טענה שהוא דוחה אותה בדברים, ואז הוא אומר "חי הוי" – נשבע שיגמור את הענין, שלא תחשוש. חז"ל אומרים^{קכז} (ורש"י מביא) שהוא לא נשבע רק לה, אלא נשבע ליצרו – היצר הרע שלו – שגם רצה לגמור זאת תיכף ומיד ממש וטען שהוא פנוי והיא פנויה ואין כאן איסור חמור. לכן הוא נשבע "שלא יבא עליה אלא על ידי נישואין".

מה היה קורה אילו? לידת משיח מבעז ורות

רות היתה צדקת ונעמי גם היתה צדקת, וכל מה שרות עשתה היה "ותעש ככל אשר צותה חמותה"^{קכז} – תכנית משותפת, שבעצם כולה תכנית של נעמי שרות בצעה. למבצע יש תובנות יותר גם מלמשלה, כמו שאמרנו. אפשר לחשוב שרות פחדה שהוא זקן, שאולי הוא ימות – כמו שאכן קרה למחרת חתונתם – ואין זמן. בכל אופן, יש לחקור, אילו היו גומרים באותו לילה, כרצון נעמי ורות, מה היה קורה?

קלד נדרסס ב"ואביטה" במדבר תש"פ.
קלט על דרך הילד שנולד ומת לדוד ובת שבע מזיווגם הראשון, וראה גם שיעור ד' סיון ע"ד בו נתבאר (עפ"י ספר החזיונות למחרת, ח"ב אות כא) כי היתה בו נשמת משיח (ומסתבר לומר ששם, כשהעיקר היתה התעוררות המ"ד של דוד, בכפיה ופגם ביחס למצבה של בת שבע, מת הילד, אך כאן, כש"הכל מן האשה" ומהתעוררות המ"נ של רות, המשיח שנולד היה מתקיים, ואכמ"ל). קמ דוגמה לדבר: אשת פוטיפר, המרשעת, ראתה באצטגנינות שלה וליוסף עתיד להיות זרע משותף – זרע קדש! – אך מתוך כך פעלה ("לשם שמים", כתמר, שרשה של רות) פעולת פיתוי של יצר הרע (ראה רש"י בראשית לט, א). חז"ל גם משיים בין הנסיון בו עמד יוסף הצדיק לנסיון בו עמד כאן בעז (סנהדרין יט, ב). בכל אופן, אצלנו מדובר בצדיק וצדקת, בעז ורות, ולא בצדיק ומרשעת, יוסף ואשת פוטיפר, ודוק.

קמאתהלים קז, ה. כש"ט (קה"ת) אות קצד.

קמבאבות פ"ד מ"ג.

קמג רש"י לרות ג, ח.

קלד רות ג, יח.

קלה שם פסוק יג.

קלו רות רבה ו, ד.

קלז רות ג, ו.

ואמרו לו מהשמים – קדימה, הלאה, אל תתעכב על הענין. הוא אמר שיש לו מנהג קבוע, אף פעם לא התקדם כשלא הבין. אמרו לו – הפעם תוותר על המנהג, תתקדם, כי בשביל להבין את קטע הזהר הזה צריך לדעת מתי קץ הגאולה. הוא התעקש שאינו מתקדם הלאה לפני שהוא מבין. היות שבאמת כל חייו מסר את הנפש על הנהגה זו היו חייבים מן השמים לגלות לו את הקץ, ולכן רק הוא בין כל הצדיקים ידע, וקיים בעצמו 'מי שיודע אינו מגיד, מי שמגיד אינו יודע'.

לדעת לא לפספס

רואים מכאן שלפעמים צריך להתעקש על משהו עד הסוף, ולא להתקדם הלאה – לא לחשוב מה שיהיה. אפילו לא לחשוב שמה שיהיה יהיה על פי תורה, מאה אחוז כשר וישר. לענייננו, אם רות היתה זוכה ממש להתעצם עם שרש כל נשות ישראל הצדיקות, משרה אמנו והלאה, היא היתה מתעקשת לא לעזוב את בעז, לא לתת לו להיות צדיק. שוב, אם רק חושבים על הסיטואציה, התעוררות כמו שהיתה בה אז לא תהיה מחר בלילה, כשכבר יהיה על פי הלכה – אז הכל יהיה קר יחסית. זהו פספוס אדיר. [איך הוא היה אמור לדעת?] בקלות אפשר היה להבין. הוא ידע כמה היא צדיקה. בתחלה הוא חשב שהיא שד, "ויחרד האיש"^{קמ"ז} – שד הוא סתם אורות דתהו – אך כשראה שהיא רות, החכמה והצנועה, הוא היה צריך להבין שאפשר להמשיך כאן את האורות דתהו בכלים דתיקון ולהביא משיח).

קדימת הכתר לחכמה – "דרך ארץ קדמה לתורה"

קוראים למה שמדובר כאן קדימת הכתר לחכמה: בעז עשה על פי חכמה, אבל "תכלית

והוא פספס זאת. העיקר הוא העלאת מ"נ, לא המשכת מ"ד, שהיא מקרית לחלוטין. המשכת הנשמה מלמעלה היא על ידי האתערותא דלתתא, "אשה מזרעת תחלה"^{קמ"ח}, וכאן היא היתה לגמרי בתנועה של מסירות נפש. "אורות מרובים דתהו" הם בבחינת "גדולה עברה לשמה ממצוה שלא לשמה"^{קמ"ה}. בסופו של דבר בעז קיים את המצוה לשמה, אבל לא נולד מהם משיח מיד. נולד דוד, "דוד מלך ישראל חי וקים", וממנו יצמח משיח באיזה שהוא זמן.

ידיעת הקץ של רבי נחום מטשרנוביל בזכות העקשנות

כתוב שבין צדיקי החסידות רק רבי נחום מטשרנוביל ידע את סוד הקץ, מתי יבוא משיח. בזמנו היה צדיק שאמר עתידות ודבר על הקץ, והוא אמר 'מי שיודע אינו מגיד ומי שמגיד אינו יודע', רק אני יודע. איך הוא זכה לדעת את הקץ? מעשה שהיה כך היה:

היה לו מנהג שהקפיד עליו כל חייו, וידוע שמנהג שאדם מקפיד עליו גם כאשר קשה לו מאוד – יש סיעתא דשמיא מהשמים לקיימו. מנהגו היה שכאשר לומד תורה אף פעם לא המשיך הלאה עד שיבין – אם לא מבין הוא יושב ושובר את הראש עוד ועוד, ובשום פנים לא מסכים להתקדם עד שלא יבין או עד שיגלו לו מהשמים. היו צדיקים שיעצו בדיוק ההיפך, כמו רבי נחמן^{קמ"ט}, שהעיקר הוא להתקדם הלאה – אם אינך מבין על אתר תמשיך ללמוד ותבין למפרע. הוא נהג ההיפך, לא מוכן לזוז עד שהוא יבין. פעם אחת הוא למד בזהר והגיע לאיזה קטע שלא הבין. הוא עמל והתייגע ביגיעה של תורה, הרבה מאד, ועדיין לא הבין. הוא פנה לשמים שיגלו לו מן השמים – הוא שובר את הראש, עושה את כל המאמצים, לא מבין ולא יכול להתקדם הלאה.

קמ"ד ברכות ט, א.

קמ"ה נזיר כג, ב.

קמ"ז שיחות הר"ן עו.

קמ"ז רות ג, ח (וראה רש"י עה"פ).

ה"ותבוא בלט" כאן היה בתכלית הצניעות, יותר צניעות מהדרכת נעמי, כנ"ל). נסיים בגימטריא: כמה שוה רות-צניעות-חכמה? 1305, "דרך ארץ קדמה לתורה" (שעולה "אשה כי תזריע וילדה זכר"³⁷ – הסוד של לידת משיח³⁸ מכח "אשה מזרעת תחלה", תכלית העלאת המ"נ, כנ"ל).

ברכה לשבועות

עד כאן, שיהיה לנו חג שמח, קבלת התורה בשמחה ובפנימיות. רות היתה צריכה לקיים את "אשה כשרה עושה רצון בעלה" – היא נסתה ולא הצליחה. היא היתה צריכה לעצב לו את הרצון נגד החכמה שלו. נאחל שאנחנו כן נזכה בימים אלה שלפני מתן תורה ל"דרך ארץ קדמה לתורה".

שבועות הוא "זמן מתן תורתנו" – הקב"ה הוא החתן שנותן לנו את התורה, אבל העבודה שלנו להיות הכלה החכמה והצנועה, הנועזת וההחלטית, שמקבלת את התורה מלמטה בהקדמת "נעשה" ל"נשמע" ובחתימה ל"תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים". הקדמת ה"נעשה" ל"נשמע" כאן אומרת שעוד לפני שה' יאמר לנו מה לרצות – אנחנו רוצים יותר מהכל להביא גאולה בגילוי ה' בעולם. התשוקה שלנו להתגלות של ה', להולדה של משיח במציאות, צריכה להיות חזקה יותר מהרצון של ה' לתת לנו חכמה-תורה. כשאנחנו רוצים לממש במציאות את תשוקת ה' בבריא, "דירה בתחתונים", מתוך שברון לב ותשובה על קשיי המציאות ומה שקלקלנו בה ומתוך שמחה ביעד המקווה – נצליח לתרגם את גילוי התורה שנקבל ל"מעשים טובים" ומאירים, המתקנים את העולם במלכות ש-די.

חכמה תשובה ומעשים טובים". אפשר להסביר כחידוש, שתכלית החכמה היא להביא את עצמך למצב שצריך לעשות תשובה והרבה-הרבה מעשים טובים כדי לכפר, ה' הטוב יכפר. הוא נהג על פי חכמה, חכמת התורה, אך לא הגיע לתכלית החכמה. חבל. צריך לעשות לו תיקון. כנראה שזהו "תיקון ליל שבועות" – לעשות תיקון לבעז, ואז יש סיכוי שיבוא משיח.

בעז היה יותר חכם מהגואל, שלא ידע את ההלכה של "עמוני ולא עמונית, 'מואבי ולא מואבית'³⁹. מסוכן להיות יותר חכם, כי אם אתה יותר חכם אתה גם פחות חכם ממדרגה עוד יותר גבוהה. הגואל (דודו של בעז) לא ידע שאפשר לקיים זאת בתכלית הכשרות, כשר למהדרין על פי תורה, ובעז ידע – אבל בגלל חכמתו גופא בעז פספס את הזדמנות-הפז החד-פעמית בכל ההיסטוריה, כמו שאמרנו שספק אם היתה בכל ההיסטוריה כזאת העלאת מ"ן.

ההתעוררות הכי קרובה לכך, מצד העלאת מ"ן, היא של תמר (שרש רות, כנ"ל). אצל תמר יהודה אמת חשב אותה לזונה, באמת היה שם יצר הרע. כאן הוא ידע, היא אמרה מי היא – היא רצתה שיהיה במועד ובתכלית הקדושה. שוב, היא עשתה את כל ההכנות שלה – "ורחצת וסכת ושממת שמלתיך", בגדי שבת – וכזו הזדמנות פז לא תהיה עוד פעם. מה ההבדל? הוא רצה על פי חכמה והיא רצתה כתר, ואפילו שני כתרים.

על המדרגה הזו כתוב "דרך ארץ קדמה לתורה" – היא רצתה דרך ארץ שקדמה לתורה, שלמעלה מהתורה גם מהתורה, ו"דרך ארץ" הוא גם כינוי לזיווג⁴⁰. אמרנו קודם שרש"י כותב שפעם ראשונה שהוא ראה אותה, ו"הכל הולך אחר הפתיחה", הוא ראה בה צניעות וחכמה (גם

קנ' ויקרא יב, ב. העולה גם אשה כאשר ה-א = 1000, כלומר אשה ועוד 999, שכבת זרע. כמבואר במ"א (ראה בעתה אחישנה ח"ג). קנא ראה אה"ח עה"פ, ונתבאר באריכות בספר בעתה אחישנה ח"ג.

קמחיבמות סט, א.

קמטראה לחיות עם הזמן בראשית ונסמן ומבואר שם (ובכ"ד) מהצ"צ בסוד "דרך ארץ קדמה לתורה".

להתעצם עם מדת היסוד

קיצור מהלך השיעור

התוועדות יסוד שביסוד התקיימה השנה בחוג מצומצם של ותיקי התלמידים ולכן היא מותאמת יותר למיטיבי-לכת, אך **מי שיתאמץ ימצא בה חידושים נפלאים**. הפתיחה מתייחסת לשכם (**פרק א**) ולסוד של "יסוד היסודות" בדברי הרמב"ם (**פרק ב**) – חיבור האמונה וההשכלה.

בפרק ג נפרש לעינינו פרצוף שלם של כינויים לספירת היסוד, עם הסברי 'השכלה' ו'עבודה' להופעת היסוד שביסוד בכל אחד מהם. כדאי להפנות תשומת לב לשתי 'פצצות': הראשונה של השכלה – ביאורים ארוכים ומחודשים בספירת הדעת בנוגע להשתלשלות-התלבשות-השראה ולגילוי ההשראה באבר הברית. שניה של 'עבודה' – לימוד מחודש ומותאם לדורנו של מושגי היסוד של התניא, תוך גילוי לימוד שבדורנו כל היהודים הם צדיקים, בספירת הנצח. ההתוועדות חותמת בביאור עמוק ל**סיפור מופלא על מורנו הבעל שם טוב**. אם העיין שבתחלה קשה עליך – אל תפספס, דלג ישר ל**פרק ד**!

נציין שבהתוועדות היה עוד פרק מופלא בענין הדעת (והדעת שבדעת) – 'דרוש הדעת' מחודש לפי דברי הרמב"ם שה' בידיעת עצמו יודע כל הנמצאים וכוונה לקריאת שמע על יסוד דבריו ש"הוא ודעתו וחיו אחד". פרק זה נשלח רק ברשימת התפוצה – עם עוד הוספות רבות שנשמטו כאן לקוצר המקום – אליה ניתן להרשם בדוא"ל itiel@pnimi.org.il

יוסף הצדיק, שהוא ה"צדיק יסוד עולם", היסוד שביסוד³. עכשיו אנחנו עושים זכר – "הימים

א. פתיחה: "שכם אחד"
געגועים לשכם

נרשם ע"י איתאיל גלעדי. לא מוגה. התוועדות 'יסוד שביסוד'. אור לכ"ו אייר תש"פ – כפר חב"ד
א משלי י, כה.
ב האריז"ל מסביר (שער הפסוקים שמות א ובכ"ד) שאפרים בנו הוא המלכות שביסוד, עטרת היסוד.

שלום לכולם, אני שמח לראות את כולם כאן – כל אחד ואחד. היום "יסוד שביסוד". מדי שנה היינו עושים התוועדות בשכם עיר הקדש, אצל

שקול כנגד הכל ו"הוא הכל". ה"צדיק יסוד עולם" הוא נשמה כללית – הוא מבין את כולם, כולם בתוכו, הוא בתוך כולם. הוא מנגן את הניגון של כולם, כך כתוב בזהר^ג, ועם הניגון של כל אחד הוא יכול להחיות אותו תחתית המתים ממש^ד.

ב. "יסוד היסודות" – חיבור אמונה והשכלה

"יסוד היסודות" – המשכת האמונה בדעת

הנושא שלנו הערב הוא "יסוד שביסוד". הרמב"ם היה קשור ביותר ליסוד שביסוד, ופתח את חיבורו ב"יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון". להאמנת אלקות הוא קורא "יסוד היסודות", עוד לפני "עמוד החכמות". ידוע ש"יסוד היסודות ועמוד החכמות" ר"ת הוי' – "יסוד היסודות" ה-יה, "הנסתרות", ו"ועמוד החכמות" וה, "והנגלת"^ה. העיקר הוא "יסוד היסודות" – יסוד שביסוד. זו אמונה או דעת? שתיהן יחד^ו – כי בספר המצוות^ז הרמב"ם כותב שהמצוה היא להאמין, אבל כאן כתוב בפירוש "לידע שיש שם מצוי ראשון". יסוד שביסוד הוא הכח בנפש להמשיך את האמונה בדעת – שנדע את האמונה שלנו. לרמב"ם יש יג עיקרי אמונה^ח, כאשר כל עיקר הוא יסוד. יסוד הוא עיקר באמונה אצלו, כמו יסוד הבית, שכל הבית עומד עליו. היסוד הוא בתוך האדמה – האמונה בדרך כלל לא מודעת. כל הבנין, כל המודע, עומד עליו. מצד אחד זו האמונה, אבל המצוה – מצוה היא מודעת, מצוה מעשית, צריך לעשות משהו – היא להתבונן. בזמנו התבוננות היתה החקירה של

האלה נזכרים ונעשים^ט, אם זוכרים טוב הדבר נעשה מחדש, וביתר שאת וביתר עז^י.

שנוזה להיות בשכם, וששכם תתפשט בכל ארץ ישראל – כמו שכתוב^י על ירושלים עיר הקדש – עד ששכם תתפשט לכל העולם, בקיום היעוד "כי אז אהפך אל עמים שפה ברורה לקרֹא בְלִשָּׁן שִׁמְשׁוֹ הוֹי לַעֲבֹדוֹ שִׁכְמֹךְ אֶחָד", שהכל יהיה "שכם אחד".

"התופס בחלק מן העצם תופס בכולו"

"שכם" פירושו חלק^י, כמו "חלק אלוה ממעל ממש"^{יב}. אם "שכם אחד" כולל את כל העולם כולו, את כל הגוים כולם, הוא בעצם הכל – "החלק הוא הכל", חלק עצמי, שכאשר "אתה תופס בחלק מן העצם אתה תופס בכולו". בעצם, הווארט-הכלל של הבעש"ט, שכאשר תופסים חלק מן העצם בעצם תופסים את הכל ("תפסת מועט [מחזיק את המרובה] תפסת [הכל]"^{יג}), הוא אחד מפירושי יסוד שביסוד. ה"צדיק יסוד עולם" הוא משה רבינו שבדור, ולגבי משה רבינו דרש רבי שהיתה אשה במצרים שילדה בכרס אחת שישים ריבוא – יוכבד, שילדה את משה רבינו השקול כנגד ששים ריבוא של ישראל^{יד}. זו גם בחינת יסוד שביסוד – הגילוי בתוך היסוד-החלק שהוא כולל בעצם את הכל,

ג אסתר ט, כח.

ד רמ"ז בספר תיקון שובבים. הובא ונתבאר בספר לב דוד (לחיד"א) פכ"ט.

ה ראה פסיקתא רבתי פ"א.

ו צפניה ג, ט.

ז שכם ר"ת [בבב"ר] שם כבוד מלכותו [לעולם ועד] ו"שכם אחד" בהכאה פרטית (ש פעמים א, כ פעמים ח, ס פעמים ד) עולה כתר – "אין כתר אלא למלך" (תניא אגה"ק כ) ו"כתר עליון איהו כתר מלכות" (הקדמת תקו"ז יז, א) – שעולה [ויעבר אברם בארץ] עד מקום שכם" (בראשית ב, ו), ההופעה הראשונה של העיר שכם בתנ"ך!

ח רש"י וראב"ע על בראשית מח, כב.

ט תניא פ"ב (ומופיע כן בשפע טל, הקדמה בן מאה שנה). ע"פ איוב לא, ב.

י הוספות לכש"ט (קה"ת, הוצאה שלישית) אות רכז (וראה תולדות יעקב יוסף פ' יתרו).

יא יומא פ, א.

יב ש"ש רבה א, סה.

יג רש"י על במדבר כא, כא.

יד ראה זהר ח"ב קיד, ב.

טו הקדמת פאת השלחן בשם הגר"א.

טז דברים כט, כח: "הנסתרת להוי' אליהו והנגלת לנו ולבנינו עד עולם".

יז ראה דרך מצותיך מצות האמנת אלקות ובמבוא לספר אמונה ומודעות (ובפרט שם הערות א-ד).

יח מ"ע מצוה א.

יט פירוש המשניות, סוף הקדמת פרק חלק.

אופן עיקר עבודת ההשכלה שלו, לה הקדיש את חייו, היה בעצם קיום "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון וכו'". זהו המסר הראשון היום של יסוד שביסוד – החיבור בין האמונה וההשכלה.

ג. פרצוף יסוד שביסוד

לספירת היסוד הרבה כינויים בקבלה וחסידות, ובכל כינוי יש את היסוד שביסוד שבו – עצם הענין שלו. כמו שהסברנו שכל ספירה שבתוך עצמה – חסד שבחסד, תפארת שבתפארת וכך הלאה – היא עצם הספירה, עצם הכח. אם כן, יסוד שביסוד הוא עצם ספירת היסוד. הערב אנחנו רוצים להתבונן במשמעות הענין, לתת פרצוף שלם של כינויי יסוד ולמצוא בכל אחד את היסוד שביסוד שלו. נעשה כדרכנו פרצוף של עשר ספירות. הייתי יכול לומר שהן עשר הספירות שביסוד, אבל כעת רוצים שכל בחינה תהיה יסוד שביסוד, להתעצם עם כל בחינה ולמצוא את היסוד שביסוד שבה. מפאת קוצר הזמן נעבור על חלק מהכינויים יותר בקיצור, ונתמקד במיוחד בכמה מהם.

כתר: כל שבכל כל – הכליל-הכתר

אנחנו אומרים כל בקר "לך הוי' הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד" – שמות הספירות מחסד (גדולה) עד הוד – ההמשך הוא "כי כל בשמים ובארץ"^{כב}, "דאחיד בשמיא ובארעא"^{כג}, ומכאן לומדים בקבלה שכינוי חשוב ועיקרי של יסוד הוא "כל". דברנו בפתחה גם על חלק וכל – החלק הוא הכל. "כי כל" שוה יסוד, אבל כינוי היסוד הוא "כל". איפה הכינוי "כל" בתוך פרצוף כינויי היסוד?

הרמב"ם והיום החסידות מלמדת אותנו איך להתבונן, עד שהיסוד נעשה ידוע לנו, "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון". זהו פשט אחד של "יסוד שביסוד".

חיבור האמונה וההשכלה

יש לכך גם רמז יפה בגימטריא: בהכרת ה' יש אמונה ויש השכלה. גדול המשכילים בחסידות בכלל ובחסידות חב"ד בפרט הוא רבי אייזיק מהומיל, שעכשיו אנחנו בעיצומו של יום ההילולא שלו, יחד עם רבינו סעדיה גאון והרמח"ל ורבי שלמ'קה מזוויהל. הרבה צדיקים יש היום, אבל בחסידות חב"ד העיקר הוא רבי אייזיק. כל החבר'ה כאן משכם יודעים שכל שנה אנחנו מדברים עליו, ובכלל מאמצים אותו כל השנה להיות דמות המופת של השכלה באלקות – לדעת את ה', שזו המצוה הראשונה בתורה, יסוד היסודות, יסוד שביסוד. בכל אופן, גם רבי אייזיק ודאי מתחיל מאמונה. מה פירוש להתחיל מאמונה? להתחיל מהבעל שם טוב. מהבעל שם טוב, שהוא האמונה, הוא מגיע, דרך אדמו"ר הזקן, לשיא של השכלה באלקות.

אלה שתי מלים בנות חמש אותיות כל אחת – **אמונה-השכלה** (בגימטריא **שכם, שכם** היא מקום של **השכלה**) – שעולות יחד 462, **יסוד שביסוד**. זו גימטריא חשובה, רמז מובהק, ש"יסוד שביסוד" הוא החבור של אמונה והשכלה. השכלה היא עבודת חיים, בה עסוקים תמיד, כמו "והגית בו יומם ולילה"^{כד}. רבי אייזיק עצמו, שהיה גאון עצום, היה רב ופוסק גדול, אך הוא אמר שאם היה מקדיש עצמו לחלק הנגלה שבתורה הוא היה גדול כמו הש"ך והט"ז. אבל, הוא אמר, בחרתי בבחירתי החפשית להקדיש את עיקר חיי להשכלה בפנימיות התורה, בחסידות. שוב, הוא היה גדול מאד בנגלה, ובכל

כב דברי הימים-א כט, יא.
כג זרע ח"ב קטז, א. ובכ"מ; וראה נצוצי זרע להר"ר מרגליות שם.

כ וראה באורך שיעורי ליל ומצאי יסוד שביסוד ע"ה.
כא יהושע א, ח.

בפשטות אמרו שהם הצדיק של כל הצדיקים, כמו דער הייליגער ריז'ינער – הצדיק שכל הצדיקים נסעו אליו. "ועמך כלם צדיקים", אבל יש אחד שהוא הצדיק של כל הצדיקים – היסוד שביסוד. צדיק הוא כינוי בפני עצמו – נשים אותו במקום אחר, צדיק שבצדיק – אבל עכשיו אנחנו מדברים על "כל שבכל" שנמצא בכתר.

חכמה: קו שבקו סוד הקו – ראשית הגילוי

אחרי הצמצום הראשון ה' המשיך קו דק – זהו הביטוי, לפעמים כתוב קו קצר, והכי רווח (בעיקר במאמרי חב"ד) הביטוי 'קו וחוט' – לתוך ה"חלל ומקום פנוי" שנוצר על ידי הצמצום. אותו קו, ביחס למקום הצמצום, הוא על דרך היסוד שנכנס ומזדווג עם הנוקבא, החלל, כדי להפרות ולהרבות, להוות ולהחיות את כל העולמות. הדימוי העמוק ביותר של ספירת היסוד בקבלה הוא הקו וחוט – הוא נקרא "ראשית הגילוי" של האלקות לאחר הצמצום הראשון. ה' עשה חשך (הצמצום הראשון) ואחר כך המשיך קו – "יהי אור". דימוי ה"יהי אור" הוא היסוד, האות ברית קדש, שנכנס למקום החלל, המקום הפנוי. המושג קו הוא כינוי של יסוד אך "ראשית הגילוי" הוא גדר החכמה בכל מקום. נמצא שהקו שהוא ראשית הגילוי לאחר הצמצום הוא בחינת החכמה שביסוד.

התכללות שבהתחלקות

אם כן, מהו יסוד שביסוד? הקו שבקו. בכל יסוד שביסוד הכוונה שבאותו מושג יש ממד יותר חיצוני ויש את עצם הלז הפנימי שלו. כך בקו, יש חיצוניות הקו ופנימיות הקו, כח ההתחלקות שבקו וכח ההתכללות שבקו¹, בהתאמה. יסוד

בכתר של היסוד. למה? "כל" לשון כליל. היסוד הוא הכל דהיינו שהוא מקיף, כולל את הכל – הוא הכליל של הכל, אז הוא בעצם הכתר של הכל.

"כל שבכל" – חיבור האבות יסוד משה רבינו

אם יסוד הוא "כל", יסוד שביסוד הוא "כל שבכל" – "בכל מכל כל", "שלשה הטעימן הקב"ה מעין עולם הבא"², האבות. איפה האבות מתחברים? האבות הם כמו ש – שלשה ראשים, כנגד חג"ת (חסד-אברהם בימין, גבורה-יצחק בשמאל, תפארת-יעקב באמצע), שמתחברים ביחד, בנקודה אחת למטה – הם מתחברים בספירת היסוד³. הם מתחברים במלה "כל" – אברהם הוא "בכל"⁴, יצחק "מכל"⁵ (רבי ומעוט, חסד וגבורה, בראשית מאימתי, תורה שבכתב ותורה שבעל פה כנגד חו"ג) ויעקב "כל"⁶ (כל התורה כולה), והחבור למטה הוא "כי כל בשמים ובארץ", שמחבר את השמים (חג"ת) והארץ (מלכות) יחד.

"כל שבכל" בגימטריא "איש האלהים", "בן עמרם" – משה רבינו, נשמה אחת שכוללת שישים ריבוא נשמות ישראל, כנ"ל. "בן עמרם" הוא ה"כל שבכל", הכתר של היסוד שביסוד. יש 'כולם', כלל ישראל, שהוא גם "כל" – כולם, כולנו – אבל יש אחד שהוא הכל של הכל, שהוא נשמה אחת שכוללת את כולם, כולם בו והוא בכולם. זהו יסוד שביסוד. כמו שנגיע, "ועמך כלם צדיקים"⁷ – כל יהודי הוא צדיק, אבל יש אחד, "צדיק יסוד עולם", שכולל את כולם. הוא הצדיק של כל הצדיקים. היו צדיקים מיוחדים שגם

כד ב"ב טז, ב"ז, א.

כה ע"ח של"ה (הירח) פ"ג; של"ט (מ"נ ומ"ד) דרוש ה. ובכ"מ.

כו בראשית כד, א: "והיו ברך את אברהם בכל".

כז שם כז, לג: "ואכל מכל בטרם תבא ואברכהו".

כח שם לג, יא: "יש לי כל".

כט דברים לג, א. ובכ"מ.

ל כנוי משה רבינו בחד"ל בכ"מ.

לא ישעיה ס, כא.

לב ראה שער היחוד (מאדמו"ר האמצעי) פרק טו; ד"ה "בריש הורמנותא דמלכא" (מהרה"צ ר' הלל מפאריטש) אות ג.

בינה: שדי שבשדי – הניצוץ שבתוך ההגבלה שם שדי – מבינה ליסוד

אחר כך יש את השם הקדוש של ספירת היסוד – שם שדי^{מג}. בקבלה כתוב ששרש השם הזה, שבפשטות הוא השם של ספירת היסוד-הצדיק, הוא דווקא באמא-בינה (סוד "ונשמת שדי תבינים"^{מז}) – מה שאמא מאירה ביסוד (ומה שאמא מקנא בכורסיה^{מח} בסוד השם **אל שדי**^{מט} בגימטריא **משה**^{נא} ש"זכה לבינה"^{נב} היינו להשכלה באלקות כנ"ל).

שם שדי הוא גם לשון שדים של אמא^{נא} (סוד **אלדד ומידד**, **שני דדים**^{נב}, נוטריקון **שדי**), אך שדים הם גם כינוי לכח ההולדה של היסוד^{נז}. יוסף מקבל מאמא, מרחל, הוא "יפה תאר ויפה מראה"^{נח}, **יתום** מאמו ה"יפת תאר ויפת מראה"^{נח} – שם שדי הוא המשכה ממנה ליסוד.

צמצום לשם גילוי

לשם שדי שני פירושים עיקריים, "שאמר לעולמו די"^{נח} (גילוי כח הגבול שבאין סוף שעל ידי הצמצום הראשון כו') ו"שדי באלקותו לכל בריה ובריה"^{נח} (סוד הרשימו המואר על ידי הקו, כנ"ל). שני הפירושים הם צמצום של סילוק וצמצום של ריכוז במקום אחד, על דרך ריכוז

שביסוד היינו גילוי כח ההתכללות בתוך כח ההתחלקות (האחדות שבריבוי – "הוי' אלהינו, הוי' אחד").

תקוה שבתקוה

בעבודה, הקו שבקו הוא "קוה" שב"קוה", קו לשון תקוה^{נח}. מה הקשר? ה' עשה חשך, הצמצום הראשון, ואזי "כי אשב בחשך"^{נח} – עצוב ומתסכל, אני נמצא בחשך – אבל "כי אשב בחשך הוי' אור לי", הוא ממשיך לי קו, חוט של תקוה שאצא מן החשך. גם היו, יש בעולם מצב של "כי אשב בחשך", אבל ה' נותן חוט של תקוה – נצא מזה, יהיה טוב, יהיה אור, "העם ההלכים בחשך [פתאום] ראו אור גדול"^{נח}. כתוב "טוב הוי' לכל"^{נח} אבל יותר בפנימיות יש "טוב הוי' לקו' לנפש תדרשנו"^{נח} – מי שבתקוה שלו עושה קו, עושה צנור^{נח} כדי להמשיך שפע ואור לתוך החשך, החלל-מקום-פנוי^{נח}.

קו שבקו היינו תקוה שבתקוה – יש את חיצוניות התקוה ויש את עצם הלז שלה. "קוה אל הוי'", חזק ויאמץ לבך^{נח} ואז תגיע ליסוד שביסוד, שוב "וקוה אל הוי'". "הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו"^{נח}, קו אחד, "זה הוי' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו" זהו קו שני – בתוך הקו של "אלהינו" (הבטחת "ויושיענו") נמצא הקו של "הוי'" (קיום "נגילה ונשמחה בישועתו"), "קו לקו"^{נח}.

מג זהר ח"ג רפג, א: "שדי איהו יסוד".

מד איוב לב, ח.

מה תקו"ז תקון ו (כג, א).

מו מב"ש ש"ג ח"ב פט"ו, ובכ"מ.

מז ראה לקו"ת לאריז"ל פרשת וזרא, ובכ"מ.

מח ראה ר"ה כא, ב; זח"ב קטו, א (ובנצוצי זהר שם).

מט ראה מב"ש ש"ה ח"ב פ"ג.

נ במדבר יא, כו-כז.

נא שער הפסוקים ולקו"ת בהעלתך; מב"ש ש"ה ח"ב פ"ג.

נב בראשית מט, כה (וברש"י).

נג שם לט, ו.

נד שם כט, יז.

נה חגיגה יב, א; זהר ח"ג רנא, ב.

נו ע"פ רש"י לבראשית יז, א.

לג ראה מלבי"ם לזכריה א, טז.

לד מיכה ז, ח.

לה ישעיה ט, א.

לו תהלים קמה, ט.

לז איכה ג, כה.

לח וראה סנהדרין לט, ב.

לט ראה אוה"ת יוה"כ עמ' א'תקנז; ספר הלוקטים צ"צ ערך

'טוב' עמ' א'נו ואילך.

מ תהלים כז, יד.

מא ישעיה כה, ט.

מב שם כח, י.

— אך הספירה שמתכללת בעצמה גם עולה לשרשה, וממשיכה את הופעתו-השראתו עליה כפי שהיא למטה, במציאות.

יסוד שביסוד הוא עלית היסוד לדעת להמשיך את ההשראה — שהיא מקבלת מהכתר — לתוכו. יש השראה מהדעת ויש השראה עוד יותר עמוקה מהכתה. השראה היא תמיד מהשרש שלך — השראת היסוד היא הדעת שמעוררת את הברית, וההשראה של ההשראה, היסוד שביסוד, היא מהשרש שבשרש — מכתר עליון.

עבודה-השכלה-חוויה

נתחיל להתבונן על דרך רבי אייזיק מהומיל: המושגים העיקריים שהוא מלמד אותנו, החל ממאמר "השפלות והשמחה", הם שלישית המושגים השתלשלות-התלבשות-השראה^{סד}. אלו שלשת המושגים של ההשכלה החסידית. הוא מזהה אותם בתוך התניא, אבל בתניא לא מפורש שזו סדרת מושגים שהולכת יחד ובהחלט אפשר לומר שמי שגלה ופיתח וזיכה אותנו במושגים האלה הוא רבי אייזיק, בעל ההילולא של היום. שלישיה זו כל כך יסודית — יסוד שביסוד — שהיא עומדת מול השלישיות הכנעה-הבדלה-המתקה^{סה} ועולמות-נשמות-אלקות^{סו} של הבעל שם טוב. אם הכנעה-הבדלה-המתקה הן 'עבודה' (ששרשה באמונה) — השתלשלות-התלבשות-השראה הן עיקר ה'השכלה' (כנ"ל בענין אמונה והשכלה). מהם עולמות-נשמות-אלקות? חוויה. בעצם, אלה שלשה ממדים של המציאות. כמו שבספר יצירה הכל מתחלק לעולם-שנה-נפש, כך הבעש"ט אומר שבכל דבר צריך לזהות ולחוות את שלשת רבדי המציאות — העולמות, הנשמות והאלקות שבו (מקביל לסוד אנ"ך —

כל הגוף ב"אבר קטן [מוגבל]"^{סז}, אות ברית קדש. יסוד שביסוד התגלות בחינת "שדי באלקותו לכל בריה ובריה" בתוך בחינת "שאמר לעולמו די" — ה' מגביל את התפשטות היקום (יקום בגימטריא יוסף כנודע^{סח}) כדי לאפשר לניצוץ האלקי שבכל בריה להתגלות. אם העולם היה מתפשט יותר מדי — לפי ערך ההתפשטות היה מיעוט בעצמת אור הניצוץ האלקי המהווה ומחיה כל דבר, בסוד "ואתה מחיה את כלם"^{סט}, עד שהניצוץ היה נטמע לגמרי בתוך החומר באופן של "חתיכה עצמה נעשה נבלה"^{סז}, התגברות הטומאה על הטהרה (כמבואר באריכות בחסידות^{סז}).

דעת: דעת שבדעת – הופעת ההשראה ביסוד השראה מהשרש

בדעת של היסוד בכלל, ושל היסוד שביסוד בפרט, לא צריך לחפש מושג אחר — היסוד הוא-הוא הדעת, "והאדם ידע את חוה אשתו"^{סז}. הדעת היא ההשראה לספירת היסוד. כפי שהזכרנו, שם ש-די, השם של ספירת היסוד, נדרש כאשר ה-ש לחוד וה-די לחוד — "די" ר"ת דעת-יסוד, שלגמרי הולכים יחד.

שרש ההשראה הוא בכתר — הדעת עומדת תחת הכתר ו"כשמונים את הדעת לא מונים את הכתר" והפוך^{סז}. הדעת מקבלת את כח ההשראה מהכתר ומשרה אותו על היסוד. אם כן, מהו יסוד שביסוד כדעת שבדעת? כעת נאמר עוד כלל גדול לגבי התכללות הספירה בעצמה: עד כה רק אמרנו שזו התעצמות הספירה עם עצמה — יסוד שביסוד, תפארת שבתפארת, נצח שבנצח

נד סוכה נב, ב; סנהדרין קז, א.

נח מגלה עמוקות פרשת ויגש.

נט נחמיה ט, ו.

ס בטוי מהלכות אסור והיתר – בשר וחלב ותערובות.

סא ראה ד"ה "נתת ליראין נס להתנוסס" תשי"א; בעתה אחישנה עמ' שעד הערה לא.

סב בראשית ד, א.

סג ראה ע"ח שכ"ג פ"ה (מ"ק); שיעורים בסוד ה' ח"ב עמ' קטו; ח"ג עמ' קנט.

סד מאמר "השפלות והשמחה" ממו"ה ר' אייזיק מהומיל פ"ב. מבואר בטבע היהודי מאמר "המודעות העתידית" עמ' מה ואילך; בעתה אחישנה פ"א. ובכ"מ.
סה כש"ט (קה"ת) אות כח.
סו אגרת הבעש"ט לגיסו ר' גרשון מקיטוב, כש"ט (קה"ת) אות א. ראה סוד ה' לראיון שער "עולמות, נשמות, אלהות".

אורות-ניצוצות-כלים – אצל האר"י הקדוש^{טז}, אבל יותר עמוק).

שוב, נקרא כאן לשלישיות עבודה-השכלה-חוויה, כאשר מושגי ההשכלה, השתלשלות-התלבשות-השראה, באו בצורה מסודרת מרבי אייזיק, בעל ההילולא.

השראה – "אין קישוי אלא לדעת"

מה הקשר לענייננו? אמרנו כעת שהדעת היא ההשראה של היסוד, והכוונה להשראה במונחים של רבי אייזיק. על ההשראה הזו כתוב "אין קישוי אלא לדעת"^{טז}. כשלומדים טוב את ההשכלה של רבי אייזיק, במיוחד השיא של ההשראה, מבינים איך הדעת נותנת השראה בסוד "אין קישוי אלא לדעת".

קודם כל, רואים ש"את זה לעמת זה עשה האלהים"^{טז} – אפשר לקבל השראה מיצר הרע. אדרבא, "כי ממנו נקח לעבוד את הוי"^{טז} – אם רוצים להבין מושג עמוק צריך להבין אותו בצד השני ואז אפשר להבין אותו בקדושה. זו מעין עבודת "אתהפכא", אך מכיון שהיא בשכל – ולא בלב – היא שייכת לכולם, וזו ה"אתהפכא" היחודית של חסידות חב"ד.

הדוגמה להשראה בקליפה היא כשאדם מתחיל לחשוב על משהו ופתאום, מצד היצר הרע שלו, דעתו מעוררת את היסוד. כאן המדובר בדעת של נפשו הבהמית, שהיא-היא ה'אני' של הבינוני^{טז} – אני לשון אוני (זו דעת משרש הרע של עץ הדעת טוב ורע, אותו 'רע' היונק מן ה'דע' בסוד "ולרש [האות ריש של רע] אין כל [נקודת הבטול של ה-ד]^{טז} של דע, סוד ה'כל' שהוא כינוי היסוד דקדושה)^{טז}, וד"ל).

בקדושה, זהו סוד הלולב בקבלה – שהיסוד עולה לדעת כדי להמשיך את טפת הזרע למטה^{טז} (ממש מה שהסברנו על יסוד שביסוד, עליה לקבל ולהמשיך השראה משרש). כידוע, **דעת-יסוד** עולה **זרע-זרע**^{טז} – יש את הזרע הרוחני בדעת ואת הזרע שנמשך למטה. איפה יש השראה? בין איש ואשה – "שכינה שרויה ביניהם" – וההשראה מעוררת את אש הקדש. הרי **איש ואשה הם איש-י ואש-ה**^{טז}, וכדי שהאש תהיה קדש צריך לחבר יחד י-ה, שם קדוש, שנותן השראה ומעורר את האש בספירת היסוד. בשרש **קדש** לשון **קישוי** בצירוף ה-ד של דעת – "אין קישוי אלא לדעת" בקדושה!

רואים שהמושג השראה שייך ליסוד – דבר חשוב ביותר. היסוד, אבר ההברית, הוא המקום (ב-ה הידיעה) המוכן לקבל השראה – מקום ההשראה – לטוב או למוטב. זהו המקום הרגיש ביותר בגוף האדם – רגיש להשראה דווקא (ולא להתלבשות או להשתלשלות). למה עושים ברית לילד בן שמונת ימים? כדי לתת לו השראה (להכין אותו לקבל השראה) לכל החיים.

צדיק מעורר השראה

זו דוגמה יסודית להבין מהי השראה. מהו צדיק? בעל השראה – הוא כל הזמן חי בהשראה ומשרה השראה. צריך לחפש כזה "צדיק יסוד עולם" שיעשה אצלי קישוי לקדושה, לדעת את ה' – שהצדיק יהיה אותה דעת ש"אין קישוי אלא לדעת" (בגלל כח הצדיק לעורר חשדו את משה רבינו באשת איש^{טז}).

בזכות הקשר לצדיק מעורר השראה מתקיים "ועמך כלם צדיקים" – הוא מעורר את כולם עד שיהיו קשים בקישוי של קדושה, לדעת את ה'.

טז ע"ח ש"ט. ראה חנה אריאל ואתחנן (עמ' 22).

סח יבמות נג, ב.

סט קהלת ז, יד.

ע שמות י, כו.

עא ראה תניא פכ"ט (וב'פרק בעבודת ה'" בספר לב לדעת).

עב תורת מנחם תשנ"ב ח"ב עמ' 294.

עג שמואל-ב יב, ג.

עד שעה"כ ענין סוכות דרוש ה; פע"ח שער הלולב פ"ב.

עה ברית כהנת עולם מאמר "פרי עץ הדר" פ"ח; אמרי נעם מועדים יום ו' ידסכות.

עו ראה סוטה יז, א וברש"י.

עז תנחומא קרח י. במדבר רבה יח, כ.

הוא לשון כתם, שפירושו כת, כמו "ראשו כתם פז", אבל חז"ל דורשים "מכתו תם", על מצות ברית מילה – המשכה מהכתר ליסוד.

ההתלבשות נמשכת מהחכמה לתפארת (בסוד מה שמו ומה שם בנו כי תדע"פ): התלבשות היא חיות והזדהות פנימית. במדות שבין אדם לחברו ההתלבשות היא עיקר מדת הרחמים. כשאני מתלבש בך אני חווה בדיוק את החוויה שלך, את המצב שלך. כמו חסידים אמתיים, יהודים אמתיים – אני מצטער ממש בצערך, חווה אותו על בשרי, ושמח בשמחתך. זו התלבשות.

בין בני זוג צריכה להיות השראה – השראת אלקות, השראת "שכינה ביניהם" על האיש והאשה יחד, כדי להוליד ילדים. אבל עוד לפני כן צריכים להיות רחמים – כתוב שהאיש צריך לרחם על אשתו, עוד לפני הזיווג איתה. ההשראה מופיעה בזיווג בקדושה, שיותר מדחמים.

ההשתלשלות מגיעה מהבינה לחסד: הכל מתחיל להשתלשל מ"עולם חסד יבנה" המקבל מהבינה^{פו}. חסד הוא מים ("זכור אב נמשך אחריו כמים")^{פז} היורדים-משתלשלים ממקום גבוה למקום נמוך, "יומא דאזיל עם כולהו יומין"^{פח} המשלשל את כל הימים. חסד הוא אהבה, שהיא כח מניע להתחיל תהליך – אני אוהב משהו, אז אני מתחיל ליישם אותו, הולך עליו (מהחסד בא הנצח – הרגלים ההולכות לקראת היעד). זהו ממש חותם המתהפך: החסד מקבל מהבינה, התפארת מקבלת מהחכמה והיסוד מקבל מהכתר.

ידיעת ה' היא לא רק בשכל, אלא "לדעת בארץ דרך"^{פח} – לדעת את דרכי ה' בארץ, לעשות את ה'מבצעים', שהם כל תריג המצוות, בגשמיות ממש. יסוד של הבעל שם טוב^{פט} הוא שצריך לעשות את כל המצוות ב"אבר חי", בחיות.

השתלשלות-התלבשות השראה בג"ר ובז"ת

אם הברית-קדש, היסוד, היא מקום ההשראה – איפה בז"ת ההתלבשות וההשתלשלות? כעת ספירת העומר, אנחנו מתקנים את המדות, שלפי הרמב"ם הן הדעות^{פז} – כל דעה היא יסוד בחיים, ודעה אחת היא "יסוד היסודות".

בדרך כלל מסבירים^{פא} השתלשלות-התלבשות-השראה בג"ר – השתלשלות הכלים, "גרמוהי" בבינה; התלבשות היא החיות, "חיוהי" בחכמה, ה"נקודה דנעיך"^{פב} בתוך כל המציאות והספירות, "כלם בחכמה עשית"^{פג}; אבל הכתר הוא השראה, "נקודה דלא נעיך"^{פד}. בכתבי הארז"ל כל הג"ר נקראים מוחין – מוחין דאמא הם השתלשלות, מוחין דאבא הם התלבשות ומוחין דכתר השראה – לכן אמרנו שהכל השכלות. כך בג"ר, אבל בז"ת יש תופעה של "חותם המתהפך":

ההשראה נמשכת מהכתר ליסוד. זו עוד ראייה ששרש היסוד לא עולה רק לדעת אלא גם לשרש שרשו בכתר, שרש הדעת. המשכת היסוד מהכתר רמוזה במלה "מכתם" (לכן רבי נחמן פתח את התיקון הכללי ב"מכתם לדוד"^{פה} – יש מי שאומר עשרה פרקים, ויש מי שאומר רק מלה אחת, "מכתם", ועושה את כל התיקון). "מכתם"

פו ש"ש ה, יא.
פז סוטה י, ב (הובא ברש"י לתהלים טז, א).
פח משלי ל, ד. זהר ח"ב עט, ב.
פט שיחות הר"ן רסד. ראה באהלי צדיקים בשער "בת עין" עמ' קפב הערה טו, ו"ש"ג.
צ תהלים פט, ג.
צא ספר גרושין לרמ"ק ובכ"ד.
צב תפלת הגשם.
צג תענית ז, א. וראה תניא פ"ד ואגה"ק ה, ח וי"ב.
צד ראה זהר ח"ג קג, א-ב; קצא, ב; ע"ח שכ"ה דרוש ב; פע"ח שער חה"ס פ"א.

עח תהלים ג, ז.
עט כש"ט (קה"ת) אות טז. נתבאר בשיעור ח"י אד"ר ע"ט (נדפס ב"ואביטה" בא תש"פ).
פ בהלכות דעות פירוש המלה "דעה" הוא מדה.
פא ראה שיעורים בסוד הוי' לראיו ח"ג עמ' שח-שט, ובכ"ד.
פב זהר ח"א ג, ב.
פג תהלים קד, כד.
פד רמ"ע מפאנו, מאמר מאמר קשיטה סימן סג.
פה תהלים טז, א (וראה רש"י שם בהבא לקמן).

בה הוא קבל השראה גדולה מהיצר הרע. יש גם "אהבה שתלויה בדבר" חיובית-יחסית – אמנם "בטל דבר בטלה האהבה", אבל בינתים עושה משהו טוב. אפשר לבנות בית ולהוליד ילדים, אף שיש פה איזה אינטרס אישי. זו ודאי אהבה חיצונית, ויש אהבה פנימית, שהיא גם שלום פנימי – שלום אמת.

כשמדברים על שלום בין מדינות קשה אפילו לצייר שלום אמת – כל השלום הוא רק שלום חיצוני, לשם אינטרסים. כנראה שכאשר יבוא מלך המשיח השלום יהיה יסוד שביסוד, שלום שבשלום, שלום אמת – על דרך "אהבה שאינה תלויה בדבר אינה בטלה לעולם", כלומר שלום שאין אחריו מלחמה, שלא תתכן אחריו מלחמה, כמו הביטוי גאולה שאין ולא תתכן אחריה גלות. זהו יסוד שביסוד, שלום שבשלום – "שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר הוי' ורפאתיו"^{קב} (רפואה שאין אחריה מחלה).

גבורה: החלטה שבהחלטה גבורת החלטת הדעת

מהי הגבורה ביסוד? יש לנו פרצוף חשוב שנקרא "פרצוף הדעת"^{קד}. דברנו כבר על דעת, אבל היסוד של פרצוף הדעת – החלטת הדעת – הוא תכונת היסוד שיש בה גבורה יחסית. נחזור בקיצור על פרצוף הדעת: כחב"ד הם העמקת הדעת, הרחבת הדעת, ישוב הדעת והתקשרות הדעת. חג"ת – קירוב דעת, נקיות הדעת ושקול דעת. נו"ה הם הכרעת הדעת והסכמת הדעת והיסוד החלטת הדעת, סוף כל סוף קבלתי החלטה. בסוף המלכות היא חות דעת – הבעת ההחלטה בדיבור.

בפנימיות ההחלטה היא היסוד, אבל יש בה גבורה, כח – לכן בגווני ספירת היסוד ההחלטה בגבורה. בלשון הקדש בשרש חלט יש גם

הסברנו כעת, יותר באריכות, שהיסוד הוא הדעת – ההשראה של הדעת. עכשיו נקצר, עד שנגיע לאריכות הבאה.

חסד: שלום שבשלום – שלום שאינו תלוי בדבר

בספר יצירה לכל אחת מהמדות יש מתנה שנותנים מלמעלה. אנחנו מלמדים לכוון זאת בחופה, בה מעניקים לחתן ולכלה שבע מתנות^{צה} – בכל הקפה מתנה אחת (הקפה היא דרך השראה). המתנה של היסוד היא שלום^{צו} – שלום בית. ה' מברך את עמו בשלום^{צח}. בתוך כינוי היסוד השלום שייך לאהבה, כמו שאומרים בשבע ברכות – "אהבה ואחוה, שלום ורעות". אם יש אהבה – יש שלום. באהרן כתוב "אוהב שלום ורודף שלום"^{צט} – מתוך אהבת השלום הוא רודף אחריו (על דרך מה שהסברנו קודם שחסד הוא שרש ההשתלשלות, פתיחת תהליך לקראת יעד אהוב). מהו בבחינה זו יסוד שביסוד, שלום שבשלום? אפשר להבין בפשטות: בכל דבר יש ממד יותר חיצוני, וההתעצמות אתו היא הגעה לעצם הלז שלו, לפנימיות שלו. שלום שבשלום הוא כמו שנאמר שלום אמת (גם אמת, כמובן, היא כינוי ליסוד – פנימיות היסוד אצלנו). יותר בעומק, אצל רבי נחמן^{צט} מדובר על שתי בחינות שלום – שלום שבשלום – "שלום בעצמי"^ק ושלום בכל העולם כולו.

שלום הוא אהבה (שביסוד), ובאהבה יש שני סוגים – "אהבה שתלויה בדבר" ו"אהבה שאינה תלויה בדבר"^{קא}. "אהבה שתלויה בדבר" היא לאו דווקא משהו רע – לאו דווקא אהבת אמנון לתמר (הדוגמה המובאת בפרקי אבות),

צה ראה יין משמח ח"ה שער שני בתורה "שבע מתנות החופה".
צו פ"ד מ"ג.
צח תהלים כט, יא.
צט אבות פ"א מ"ב.
ק לקו"מ יד.
ק תהלים לח, ד.
קא שם פ"ה מט"ז.

קב ישעיה נז, יט.

קג שערי אהבה ורצון מאמר "פרצוף הדעת: תהליך ההחלטה בנפש וסוד החשמל".

תפארת: אמת שבאמת – "אמת לאמתו"

התפארת של היסוד היא האמת – פנימיות היסוד^{קז}. "תתן אמת ליעקב"^{קח}, מדת התפארת, היינו התגלות דיוקנו של יעקב ליוסף שנתנה לו כח לעמוד בנסיון והצילה אותו מהחטא^{קט}.

היסוד שביסוד הוא אמת שבאמת – "כל הדן דין אמת לאמתו נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית"^ק. הרבה פעמים אמת לאמתו נדמית היפוך מהאמת. זהו יסוד עצום אצלנו, שדברנו הרבה פעמים – גם לאחרונה^{קא} – שיש שלש מדרגות, "שפת אמת", אמת ו"אמת לאמתו".

התבגרות מהלוגיקה הקלאסית

אמת היא לוגיקה בינארית, לוגיקה קלאסית, שיש בה חוק האי-סתירה וחוק השלישי-הנמנע. אני אומר בקיצור, למי שמתמצא קצת בתורת הלוגיקה. אבל ב"אמת לאמתו" הכללים האלה פחות תקפים. אלפיים שנה שני כללי הברזל האלה היו בסיס החשיבה – שלא יכול להיות דבר והיפוכו (חוק האי-סתירה) ושאינו משהו באמצע בין אמת לשקר (חוק השלישי הנמנע). היום התבגרו מהלוגיקה הזו^{קב} ושני הכללים כבר קצת התבטלו, הגיעו לטעם של "אמת לאמתו" בה יש נשיאת הפכים.

נשיאת הפכים סותרת את חוק האי-סתירה, וזהו סוד הנסתר של התורה בכלל, "הנסתרת להוי' אלהינו"^{קג} – נסתר לשון סתירה, כידוע אצלנו. ה' נושא הפכים, ה' הוא נמנע הנמנעות, וגם לא הכל שחור-לבן. גם כך וגם כך, וגם יש

משמעות של חליטה – לשפוך על משהו מים רותחים, וכך 'להחליט' אותו. המים הרותחים באים מהגבורה-האש. יש בהחלטה כח חליטה באש – צריך לקבל החלטה עם תוקף. לכן כתוב שהיסוד נוטה לשמאל, לגבורה^{קד}. בשביל ה"אין קישוי אלא לדעת" גם צריך תוקף (כח גברא), צריך החלטה.

מה יכולה להיות החלטה שבהחלטה (יסוד שביסוד)? מי ששייך לו יכול להבין, ושייך גם לי – החלטה שבהחלטה היא החלטה שכבר צריך להחליט. מספיק זמן בזבזנו, צריך להחליט להחליט. היום הכי טוב לשם כך הוא היום – יסוד שביסוד.

התקשרות שבהתקשרות

אם הזכרנו את התקשרות הדעת נוסף מאמר מוסגר: יסוד שביסוד הוא גם התקשרות שבהתקשרות^{קה}. נאמר שאנחנו מבינים מהי התקשרות – לדוגמה התקשרות לצדיק, ודאי לא מבינים באמת, אבל נאמר שכן – מה יכולה להיות התקשרות שבהתקשרות? זהו עוד גוון של התכללות דבר בתוך עצמו: טוב ויפה להיות מקושר לצדיק שנותן לי השראה בקשר אמתי (בלי לשקר בקשר), אך מה פירוש להיות מקושר שבתוך המקושר? כשאני מרגיש היטב שמי שאני מקושר אליו – מקושר אלי. התקשרות היא תופעה הדדית.

לדוגמה, אצל בני זוג: חשוב להיות אשה מסורה לבעלה או בעל מסור לאשתו, זו התקשרות, אבל התקשרות שבהתקשרות היא הרגשת המסירות ההדדית – שכל אחד קשור לשני, שאני קשור אליך ב"אהבה שאינה תלויה בדבר", בלב ובנפש, ומרגיש איך אתה קשור אלי "כמים הפנים לפנים"^{קו}.

קז ראה סוד ה' ליראיו ש"א פ"ב (ובשיעורים בסוד ה' ח"ג שם).
קח מיכה ז, כ.
קט סוטה לו, ב.
קי שבת י, א.

קיא שיעור כ"ד מנחם-אב ע"ח והבאים אחריו בסדרת השיעורים "מהי אמת?".
קיב וראה באורך שיעורי "הגיון לבי" בכסלו ע"ח (ומעט בשיעור ד' חשון ע"א).
קיג דברים כט, כח.

קד ראה השמטות זחר ח"א רנב, ב.
קה ראה כמטמונים תחפשה ח"ב עמ' יא ואילך.
קו משל כז, יט. וראה באריכות על היסוד הגדול בהתבוננות זו בתניא פמ"ו.

קודם דברנו על הצדיק של כל הצדיקים. זו אפשרות אחת. כעת נאמר בצורה אחרת – שהיא בעצם אותו רעיון, רק באופן יותר כללי, שנוגע לכולם: כבר מהעמוד הראשון בתניא אנחנו רואים שיש שני סוגי צדיקים, "צדיק גמור" ו"צדיק שאינו גמור", או – כפי שיותר מצוי בלשון חז"ל – "צדיק וטוב לו" ו"צדיק ורע לו"^{קכ}. יש ביטוי 'הלואי בינוני'^{קכב}, אך אם על כולנו להיות צדיקים אפשר לומר על מי שמרגיש את עצמו רחוק מכך 'הלואי צדיק ורע לו'. תיכף נסביר שכולנו כבר במדרגת "צדיק ורע לו", ו'צדיק שבצדיק' היינו למצוא שבתוך ה"צדיק ורע לו" יש נקודה פנימית, נקודה עצמית, של "צדיק וטוב לו" – בתוך ה"רע לו" יש "טוב לו".

אין רשעים בעם ישראל!

התניא פותח, בעמוד הראשון, בחלוקת כל האנשים לחמשה סוגים. קודם הוא מחלק אותם לשלשה, צדיק-בינוני-רשע. לפי מה שדברנו קודם, רואים ש'השלישי הנמנע', הוא החידוש של ספר של בינונים – לא שחור-לבן, לא צדיק-רשע, יש משהו באמצע. חידוש מופלא! עיקר החידוש. אחר כך כל אחד מהקצוות, הצדיק והרשע, מתחלק לשנים – צדיק וטוב לו, צדיק ורע לו, רשע וטוב לו, רשע ורע לו.

מצוה לחדש, במיוחד ביסוד שביסוד, וכעת נתבונן אחרת: לאור הפסוק בישעיהו (בו אנחנו פותחים כל שבת בשבתות הקיץ את פרקי אבות), "ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ", נפרש כפשוטו – אין אצל יהודים רשעים. אין! גם בינונים אין. הפסוק אומר מפורשות "ועמך כלם צדיקים". יהיה מי שיבוא ויתווכח – זהו פסוק לעתיד לבוא. לא! אני קורא כך. אני קורא שהנביא מתכוון לעכשיו, "ועמך [עכשיו] כלם

משהו באמצע, שלישי. אצל אריסטו השלישי הוא נמנע אבל אנחנו מאמינים ש"אין לנמנעות טבע קיים בחיק הבורא"^{קכד} – אצל ה' הכל יכול להיות, וזו ה"אמת לאמתו".

אמת לאמתו היא הגעה לנשיאת הפכים. כתוב שבוהר "רזא" היינו נשיאת הפכים. יש רזין ויש רזין דרזין. יסוד לשון סוד – יסוד הוא הסוד של כל הספירות – והיסוד שביסוד, הסוד של הסוד, הרזין דרזין, הוא האמת לאמתו. מותר ומצוה לשנות מפני השלום^{קכה}. למה? שינוי אינו אמת, אבל גם אינו שקר – הוא השלישי שלא נמנע, "אין לנמנעות טבע קיים בחיק הבורא", ולכן מצוה לשנות בשביל השלום (שהוא החדש שביסוד, כנ"ל).

נצח: הצדיק שבצדיק –

"צדיק וטוב לו" בתוך "צדיק ורע לו" ב"ועמך כלם צדיקים"

גם הנצח קשור לאמת – "נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם"^{קכז}. את הנצח של היסוד כבר הזכרנו – הצדיק, "ועמך כלם צדיקים". הצדיק מזוהה עם היסוד בכלל – "צדיק יסוד עולם" – אבל בתוך היסוד הוא הנצח. בעיקרי האמונה של פנימיות התורה^{קכח} למדנו שמצד הנצח "צדיק גוזר והקב"ה מקיים"^{קכט} ומצד ההוד "הקב"ה גוזר וצדיק מבטל"^{קכט}. קודם כל "צדיק גוזר והקב"ה מקיים" – הצדיק הוא המנצח. מי אמר זאת הכי חזק? רבי נחמן^{קכ}, שהזכרנו כבר כמה פעמים – מדת הנצח של הצדיק.

אם כן, מהו הצדיק שבצדיק (יסוד שביסוד)?

קיד תשובות הרשב"א, סוף תשובה יח. הובא בספר החקירה להצ"צ לד, ב.

קטו שו"ע אדה"ז או"ח קנו, ב.

קטז שמואל-א טו, כט.

קז אמונה ומודעות מאמר "עיקרי האמונה של פנימיות התורה".

קיח ע"פ תענית כג, א.

קיט ע"פ מו"ק טז, ב; תנא דבי אליהו רבה פ"ב.

קכ ראה גם לקו"מ קכד.

קכא ברכות ז, א; תנא דבי אליהו זוטא פרקים ז-י.

קכב מאמר הרה"צ ר' הלל מפאריטש (בית רבי ח"ב פ"ח הערה ג).

מכך – ויש בהם שני סוגים, גוים טובים (אוהבי ישראל) וגוים רעים (שונאי ישראל).

אין יהודי רשע – יש צדיק שרע לו

אין מסבירים צדיק ורע לו? קשור למשיח עצמו. למדנו הרבה פעמים שחז"ל אמרו^{קכט} על רב חסדא שהוא צדיק וטוב לו, כי היה טוב לו בחיים, ועל רבה – שלהלכה יותר חשוב (והוא שרש אדה"ז^{קכז} כידוע אצלנו^{קכז}) – שהוא צדיק ורע לו, כי היה רע לו בחיים. היום לא רוצים לפרש "צדיק ורע לו" ככה, כי לכולם צריך להיות טוב בחיים – בני, חיי ומוזני רויחי, כולוהו רויחי. אם כן, מה פירוש צדיק וטוב לו או צדיק ורע לו? אין אתה חווה את המציאות. יש צדיק שמרגיש שאנו עדיין בגלות, שכינתא בגלותא, ורע לו מזה – "שכינתא מרעא בגלותא"^{קכא}, מרעא לשון חולי – זהו "צדיק ורע לו". "צדיק וטוב לו" הוא צדיק שכבר היום חי בימות המשיח, כמדובר הרבה בחסידות – כמו רבי זושיא מאניפולי שלא יודע מהם יסורים, כמו רבי שמעון בר יוחאי שבית המקדש לא נחרב אצלו^{קכב}.

מה הווארט כאן לענין יסוד שביסוד? בעצם, כל אחד צריך קודם כל להיות צדיק ורע לו – שרע לו מהמצב, הפנימי והחיצוני. אבל בתוך הצדיק ורע אפשר לגלות את שרש הצדיק וטוב לו – את נחום איש גז, שרואה שהכל טוב (כמו שלמדנו ב"להשכילך בינה" בתניא^{קכד}). זהו יסוד שביסוד – מצד הנצח.

ואם יבוא הבן התם וישאל – מה תאמר על יהודים מחללי שבת ואוכלי טריפות ומגלים עריות וגוזלים וחומסים וכו'? גם הם צדיקים! התשובה פשוטה (כראוי לבן התם): ה'צדיק' הזה הוא אכן צדיק רק ש"רע לו" – יש לו יצר

צדיקים" ולכן לעתיד לבוא "לעולם יירשו ארץ". המציאות היום, גם ברגע הזה, היא ש"ועמך כלם צדיקים"!

"צדיקים" לשון רבים, ומיעוט רבים שנים. אין מסבירים רק נקודה זו בחסידות? יש צדיק עליון, יוסף, וצדיק תחתון, בנימין^{קכג}, והם צריכים להתחבר – "רננו צדיקים בהוי"ק^{קכד}" (כוונת ההשתטחות על קברי צדיקים). בכל יהודי יש שתי בחינות צדיק, "ועמך כלם צדיקים", צדיק עליון וצדיק תחתון^{קכה}.

חמש דרגות הנשמות – כולל הגוים

נאמר יותר פשוט: אדמו"ר הזקן בדורו היה צריך לומר שיש חמשה סוגי יהודים. בדור שלנו, לקראת משיח צדקנו, צריך לצאת לרחוב וללמד את עם ישראל שיש רק שני סוגי יהודים – או שאתה צדיק גמור, או שאתה צדיק שאינו גמור. או שאתה צדיק וטוב לו או שאתה צדיק ורע לו. אין אפשרות אחרת – אין רשעים, נגמ. לא נגמר לגמרי, אבל אצל עם ישראל נגמר.

בכל אופן, הרי כתוב שיש חמשה סוגים! איפה הם היום? פשוט מאד: הבינונים הם חסידי אומות עולם, שגם עליהם כתוב ש"יש להם חלק לעולם הבא"^{קכז}. הבינוני של תניא במהדורה החדשה הוא חסיד אומות העולם השומר היטב, כהלכה, על שבע מצוות. היום "הלואי בינוני" – הולך על הגוים, שייך למהפכה הרביעית (אחר כך הלואי שהוא יהפוך להיות צדיק – כתוב^{קכז} שלעתיד הגוים יתעלו והיו יהודים, ממילא יהיו צדיקים, צדיק ורע לו או צדיק וטוב לו). רשעים הם סתם גוים – שנפסקה הלכה בשו"ע^{קכח} שסתם גוי אינו שומר שבע מצוות בני נח, עם כל ההשלכות

קכג. זהר ח"א קנג, ב; ספר הליקוטים ויצא פל"ו, ובכ"מ.

קכד. תהלים לג, א. וראה תו"א צט, ג וד"ה "ואולם חי אני" בסיום דרמ"צ – ובכ"ד.

קכה. תו"א תרומה פ, ד.

קכו. רמב"ם הלכות מלכים פ"ח ה"א.

קכז. ראה גם לב לדעת עמ' קלא.

קכח. ראה יו"ד קנח, א (ובש"ך שם ס"ק ב) וחז"מ תכה, ה.

קכט. מו"ק כח, א.

קל. ראה סעודת ר"ח אייר תש"ע, ובכ"ד.

קלא. ע"פ תקו"ז תקון כו (קמב, ב).

קלב. פלה"ר שמות עמ' ז בשם אדה"ז.

קלג. ראה שיעור כ"ט אדר ו' ניסן תש"פ.

הרע גדול (סימן שהוא גדול באמת, "כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו"^{קלד}) שמביא אותו לעשות כל מיני דברים רעים (וגם לחשוב מחשבות רעות ולדבר דבורים רעים). כך ראה רבי לוי יצחק מבארדיטשוב את כל הפושעים בישראל – "ועמך כלם צדיקים" ממש רק ש"בראתי יצר הרע"^{קלה} (כך אומר הקב"ה, מודה שהוא אשם בסיפור, ומתחרט על כך כל יום^{קמ}) וה"בראתי לו תורה תבלין" לא מגיע לכל אחד...

הוד: חותם שבחות – חותם בתוך חותם

בפרצוף החיות הטהורות, הזומים הטהורים באידישקייט, אנחנו שמים את בעלי המוסר וחכמת המוסר בהוד, כידוע^{קלז}. כינוי עיקרי של יסוד הוא "חותם" – "חותמו של הקב"ה אמת"^{קלח}. חותם נועד לזהות ולשמור. שרש השמירה באמא^{קלט} ו"בינה עד הוד אתפשטת"^{קמ}. היסוד שביסוד במדרגה זו הוא "חותם בתוך חותם". תורה כב בלק"מ – מהתורות הכי חשובות בספר – נקראת "חותם בתוך חותם". הוא כותב שהחותם הפנימי הוא מוסר – המוסר של מוכיחי העם, שהם "למודי הוי"^{קמא}, אותם צדיקים שה' מתייעץ אתם והם מייעצים לקב"ה ואחר כך הולכים ומייעצים לעם ישראל, נותנים לעם ישראל מוסר השכל. הוא קורא להם "רגלין", ש"רגלין" בכלל הם נצח והוד, אבל עיקר המוסר והתוכחה שלהם בהוד. הם מוכיחים גם את הקב"ה, מה שנקרא "הקב"ה גוזר והצדיק מבטל", מוכיח אותו כביכול, שמצד ההוד, כנ"ל. מעל החותם הפנימי, החותם דרגלין – שהוא

יסוד: יסוד שביסוד – "יסוד היסודות"

היסוד עצמו – שמרנו את המקום – הוא המלה יסוד. יסוד שביסוד היינו "יסוד היסודות ועמוד החכמות" כפי שדברנו בתחלת השיעור.

מלכות: שכם שבשכם

גם את המלכות כבר הזכרנו בהתחלה – שכם, המקום-העיר של היסוד (עיר-יסוד בגימטריא שכם!). מתי מכוונים שכם? באמירת "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" (כנ"ל), "יחודא תתאה" (הממוצע המחבר את "יחודא עילאה", "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד" ל"ואהבת את הוי' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך", תפקיד השכם לחבר) – שכם היא בעצם המלכות של היסוד שביסוד כאן. אמרנו שיש שני פסוקי שכם, שכם שבשכם, אך טרם הסברנו: הפסוק החיצוני, הפסוק הבין-לאומי שכולל את כל הגוים, הוא "כי אז אהפך אל

קלד סוכה נב, א.

קלה קידושין ל, ב.

קלו סוכה נב, ב.

קלז מבחן שיעורי התבוננות ח"ז עמ' 126-117. ובכ"מ.

קלח שבת נה, א; ירושלמי סנהדרין פ"א ה"א.

קלט ראה זהר ח"ג רכד, א.

קמ ע"פ הקדמת תקו"ז ז, א. ראה ע"ח שער הכללים פ"ד; ע"ח שכי"ט (הנסירה) פ"ח.

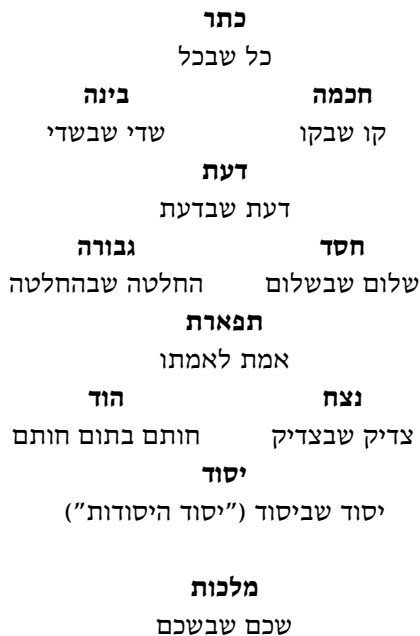
קמא ישעיה נד, יג.

קמב בראשית א, א.

אותו^{קכ}. היום, יסוד שביסוד, מתאים לכך. בכללות זו ההתעצמות של יוסף, על שני חלקים, במקום הזה – מקום מרכזי שמסמל את מה שלעתיד לבוא ה' יהפוך את כל העמים, יתן לכולם "שפה ברורה לקרא כלם בשם הוי' לעבדו שכם אחד". זהו היסוד הפנימי שבתוך היסוד החיצוני.

סיכום

בכך סיימנו בקיצור את הפרצוף של יסוד שביסוד:

**ד. האנטי-חלקיק של
הבעל שם טוב – הצדיק
הנסתר שבצדיק הגלוי
לזרוק את הצדיק לים**

נסיים בכמה סיפורים:

הרבי מזוויהל, בעל ההילולא, ברח מהקומניסטים עם הנכד שלו. הרב קוק, שהיה

עמים וגו' לעבדו שכם אחד^{קמג}. הפסוק החיצוני הוא היסוד החיצוני, שצריך לקבל מהיסוד הפנימי – לקבל מהמוכח, שמביא את כולם לעבוד את ה' שכם אחד. הפסוק הפנימי, היסוד שביסוד, הוא "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי"^{קמד}, "בצלותי ובבעותי"^{קמה}. זו כבר עבודת יעקב אבינו שלקח מיד האמורי את שכם. ב"שכם אחד על אחיך" יש שני פירושים^{קמז}: חלק נוסף – חלוקת יוסף לאפרים ומנשה – או העיר שכם ממש, נחלה ומקום קבורה ליוסף, מקום גשמי שצריך להתפשט (כנ"ל).

פעם למדנו ששכם היא המקום האידיאלי בארץ להקמת אוניברסיטה תורנית, כי שכם הוא המקום המחבר את האחוריים והפנים בגוף^{קמח}, החיבור של "חכמה בגוים תאמין"^{קמט}, אחור, עם חכמת התורה, פנים. צריך להיות "שכם אחד", ליחד תורה ומדע. שכם נקראת גם "דעת דבין כתפין"^{קמט} (בין השכמות) – היא גם יסוד וגם דעת. הכתפין הם גרזים ועיבל, שם עושים את הברית – הר גרזים הוא ברכה והר עיבל הוא קללה. "ראה אנכי [מ' שאנכי^{קי}] נתן לפניכם היום" את שניהם – "ברכה וקללה"^{קכא}. על כל הר עלו ששה שבטים משבטי י-ה, נשמות קדושות. **גרזים** כפולת 13 ו-**עיבל** כפולת 7 – זיווג בין הברכה והקללה. כמו שאמרנו שצריך למצוא בתוך ה"צדיק ורע לו" את ה"צדיק וטוב לו", כך 'שכום שבשכם' היינו למצוא את הברכה בתוך הקללה, כמו הסיפורים של רבי שמעון ורבי אלעזר ואלה ש'קללו' אותו ובעצם רק ברכו

קמג צפניה ג, ט.

קמד בראשית מח, כב.

קמה תרגום אונקלוס שם.

קמו ראה רש"י שם.

קמז ראה אוה"ת ויחי עמ' 2532.

קמח ע"פ איכה רבה ב, יג.

קמט ראה קונטרס חסדי דוד אות לד.

קנ זחר ח"א קסד, ב (וראב"ע בראשית כז, יט). וראה זחר ח"ג יא, א.

קנא דברים יא, כו.

קנב מו"ק ט, ב.

אשה משכלת"^{קנ}, ושאלה אותו – אתה מ-לו הצדיקים הנסתרים או מ-לו הצדיקים הגלויים? הוא אמר – אני מהנסתרים. היא שאלה – אבל כולם מכירים אותך, אתה מפורסם, איך אתה אומר שאתה מהנסתרים? הוא ענה – אפילו אפס קצהו, טפה מהים, ממה שאני, אף אחד לא מכיר. גם אדמו"ר הזקן אמר משהו דומה, ענה לשאול שהוא מהצדיקים הנסתרים – אף על פי שהיה גלוי ומפורסם לגמרי – כי את העיקר לא מכירים בכלל. תמיד אנחנו מדמים זאת לקרחון, שרק מעשר – חלק עשירי – גלוי על פני המים, ותשעה חלקים, תשעים אחוז, נסתרים בים, בתוך האתכסיא. אצל הצדיקים הגדולים פחות מעשרה אחוז, פחות מאחוז גלוי ו-99.99 וכ' אחוז נסתר. כל מה שספרנו כעת על נסתר וגלוי גם קשור ליסוד שבסיסו. היסוד הוא נסתר – לכן הוא בתוך האדמה. היסוד שלי הוא החלק שלא רואים, והיסוד שבסיסו – יסוד היסודות – הוא הנסתר של הנסתר, הצנוע שבצנוע (משרש הצניעותא דרדל"א ששורה ביסוד, כנ"ל), "הצנע לכת עם אלהיך"^{קנ} (ה-ה של תשובה כידוע מרבי זושא^{קנ}).

היהודי שעבד את ה' יותר מהבעש"ט

כדי להבין יותר טוב נספר עוד סיפור על הבעל שם טוב^{קנ}:

פעם אחת גילו לבעש"ט הקדוש מן השמים שיש יהודי אחד בעולם שעובד את ה' יותר ממנו. פלאי פלאים, יש אחד שעובד את ה' יותר מהבעל שם טוב! הבעל שם טוב מאד השתוקק להכיר אותו – הוא נסע אליו ומצא שם יהודי פשוט לחלוטין, שאינו לומד ואינו מתפלל ולא עושה כלום. רק מה? יש לו מנהג שפעם אחת ביום עולה להר סמוך לביתו, לפסגת ההר, וזורק את עצמו מההר. בדרך הטבע הוא היה מתרסק

מיודד אתו, עזר לו, שלח לו את התעודות, ובזכותו ניצל והגיע לארץ. לפני שהוא נכדו ירדו מהאניה הוא אמר לנכד "אנחנו זורקים את האדמו"רות לתוך הים". בחוץ לארץ הוא היה רבי גדול, של אלפי חסידים. כשהוא בא לארץ הוא אמר 'אני זורק את הרעבייסטע לתוך הים'. הוא עלה לירושלים ובמו ידיו, בשכונת בית ישראל – ליד מאה שערים – בנה בית קטן וגר בו, והתנהג כיהודי פשוט, בלי גבאים ובלי אף אחד, לא רבי. היה נוסע כל יום באוטובוס, יחד עם כולם, לכותל המערבי. אבל לאט-אט התגלה. הוא זרק את הרעבייסטע לים, אבל כנראה מישהו צלל והוציא אותה משם...

לאט-לאט הכירו אותו, במיוחד בגלל המופתים שעשה, וגם אהבת ישראל – האהבה הפשוטה שלו לכולם (ואפילו לבעלי חיים, חתולים, שהוא החיה אותם – כל חתולי ירושלים הגיעו לפתחו). ידוע שהוא, יחד עם הרבי מהוסיאטין, לבית רוזין, הלכו להתפלל על קבר האוה"ח הקדוש שהנאצים ימ"ש לא יכנסו לארץ. כשהם יצאו משם שניהם הבטיחו שפעלו שהנאצים ימ"ש לא יגיעו לארץ, והוא התבטא ש'ארץ ישראל תהיה לפליטה'.

ים הוא עלמא דאתכסיא. יש צדיקים נסתרים ויש צדיקים גלויים – לו מכל סוג בכל דור^{קנ}. זהו עוד פירוש בצדיק שבצדיק – הצדיק הנסתר שבתוך הצדיק הגלוי, שהוא העיקר. כמה שהצדיק גלוי – העיקר הצדיק הנסתר אצלו. הוא זרק את האדמו"רות לים – עד כאן היה צדיק גלוי ועכשיו חזר להיות צדיק נסתר.

הצדיק הנסתר שבצדיק הגלוי

נספר סיפור לא כל כך ידוע על הבעש"ט^{קנ}: פעם אחת הוא אמר לאשתו שהוא אחד מ-לו צדיקי הדור. היא היתה חכמה, משכילה, "מהו'

קנה משלי יט, יד.

קנו מיכה ו, ח.

קנד לוח "היום יום" ג' תשרי (וביאורו בימים ד'-ח' תשרי).

קנח מרא דעובדא שם אות יא.

קנג ראה אגרת הויכוח והשלום המיוחסת לאדמו"ר הצמח צדק, נדפסה בכרך חב"ד ח"ב (גליון ד) עמ' 217.

קנד מרא דעובדא ח"א מערכת הבעש"ט פ"ב אות ט.

וצדיק שבצדיק. מיהו אותו יהודי? פתחנו בכך שיש אמונה והשכלה. ביחס לסיפורי הבעל שם טוב צריך אמונה פשוטה – אין מקרא יוצא מידי פשוטו – אבל ודאי אפשר לדרוש גם ב'השכלה'. בפנימיות, אותו צדיק נמצא בתוך הבעש"ט עצמו, בראש שלו, הוא האנטי-חלקיק של הבעש"ט עצמו. איזה מקיף, דמיון, השלמה – איך הבעש"ט עצמו רואה-מדמין את מי שעובד את ה' יותר ממנו, הכל בתוך הבעש"ט גופא. זהו גם פירוש לצדיק שבצדיק, יסוד שביסוד – הצדיק שמדמה צדיק טוב ממנו.

אם חושבים הרבה, זהו פירוש מאד מתיישב. כשהבעל שם טוב חושב מיהו הצדיק שטוב ממנו באמת מתגלים לו דברים שגם אצלו אינם מודעים ולא מובנים – הוא מדמין דבר שיש בו פרטים שהוא לא מסוגל להבין, צעקת ה"טמא טמא", עד שבסוף הוא משלים עמם.

"וטמא טמא יקרא"

מי בתורה צועק "טמא טמא"? פסוק מפורש – "ועל שפם יעטה וטמא טמא יקרא"^{קט}, המצורה. מיהו המצורה? "חיוורא דבי רבי"^{קס} – המשיח. מי עובד את ה' יותר טוב מהבעל שם טוב? המשיח.

אדמו"ר הזקן אמר^{קסא} שהמשיח שהעולם מחכה לו לא יבוא אף פעם ואת המשיח האמיתי אף אחד לא יכול לדמין – חוץ מהבעל שם טוב, כי הוא המשיח^{קסב} (כמו שאמר רבי נחום מטשרנוביל ורבי מענדלע ויטבסקער), אבל הוא באנטי-חלקיק שלו, לגמרי בלא-מודע. הענין של יסוד שביסוד הוא לגלות ולחשוף זאת. מה המשמעות של "טמא טמא יקרא"? שהוא צדיק ורע לו. הבעש"ט רצה ללמד אותו את

כמו השעיר לעזאזל, ובאופן פלאי, נסי, הוא יוצא שלם וחוזר הביתה. כך עושה מדי יום ביומו – וחץ מזה גארנישט, לא לומד ולא מתפלל. הוא שאל אותו – מדוע אתה זורק את עצמך מההר? היהוד ענה – אני עולה להר ברצון למסור את עצמי לקב"ה אני רוצה בכל נפשי ובכל מאדי למסור את עצמי לה', ומכיון שאיני יודע איך עושים זאת אני עולה להר וקופץ.

הבעל שם טוב שומע שיש פה משהו גדול, אבל לא מצא חן בעיניו שהוא צועק "טמא" – למה אתה אומר מלה זאת? אולי תאמר משהו אחר? הוא עונה – זו המלה היחידה שאני יודע בלשון הקדש. אומר לו הבעל שם טוב – טוב, אלמד אותך עוד מלה, 'טהור'. הוא התחיל ללמד אותו שיחזור על המלה טהור – לא נתפס אצלו. זו רמת האי-קיו שלו... כתוב שהוא חזר איתו אלף פעמים – לא מאה פעמים או מאה פעמים ואחת – עד שהיה נראה ליהודי שכבר תפס איך אומרים 'טהור'. טוב, הבעש"ט שמח – הבין שיש יהודי שעובד את ה' יותר ממנו – ויצא חזרה לביתו. בדרך היה נהה מה הבעש"ט עושה כשהוא צריך לעבור את הנהר? לוקח את הגרטל שלו, האבנט, שם על המים, ועובר את הנהר (באמונה פשוטה, בלי שום שם, כידוע). כשהגיע לצד השני של הנהר הוא ראה את יהודי לפניו. הוא שאל – איך הגעת לכאן? היהודי ענה – גם לי יש גרטל, שמתי אותו על המים, אמרתי 'טמא טמא', ועברתי. ומה רצונך? שואל הבעל שם טוב. הוא אומר – שכחתי את המלה שלמדתי אותי ובאתי במיוחד שתלמד אותי שוב. אמר לו הבעש"ט – אם כך עברת את הנהר, כנראה המלה שאתה מכיר מספיקה לך ולא צריך עוד מלה. עד כאן הסיפור.

הצדיק הנסתר שבתוך הבעש"ט

אפשר ללמוד מהסיפור הזה הרבה דברים. לעניננו, יסוד שביסוד: כנראה מי ש עובד את ה' יותר מהבעש"ט הוא עוד יותר יסוד שביסוד

קנט יוקרא יג, מה.

קס סנהדרין צח, ב.

קסא מגדל עד שער המעשה סעיף לא (עמ' קע).

קסב "חיוורא דבי רבי" (הכתיב בגמרא) עולה בגמטריא בעל שם טוב!

ולזרוק את עצמו, ובאופן נסי לקום לתחיה. משיח הוא "בר נפלא"^{קטא}, כל הזמן נופל מההר (גם לשון הריון) – בדרך הטבע הוא מתרסק, גמרנו אתו. הדבר היחיד שמזכיר זאת הוא שער לעזאזל – הוא עושה מעצמו שער לעזאזל, צריך להתרסק בשביל לכפר על עם ישראל, אבל באופן נסי הוא קם לתחיה. כך הוא עושה יום יום, עד שבסוף הוא יבוא – שה' יתיר לו לגאול אותנו.

זהו סיפור כל כך עמוק ואופייני לבעל שם טוב, שהוא חייב להשתקף ולהופיע בעוד גרסה. באמת יש סיפור דומה: רבי אלימלך מליז'נסק לא זכה לראות את הבעש"ט בחיים חיותו, והתחנך לקב"ה שיוכה לראותו לפחות בחזיון. ה' נענה לו ויום אחד הורה לו לפתוח את החלון ולהסתכל החוצה והוא דאה אש בוערת על ההר, ובתוכה דמות אדם, הבעל שם טוב. פתאום הבעל שם טוב, האדם שבתוך האש, מתפוצץ לששים ריבוא ניצוצות שמתפזרים לכל עבר וכל ניצוץ הוא אדם קטן בצורת הבעש"ט.

בכך פתחנו – זהו היסוד שביסוד, ש"כאשר אתה תופס בחלק מן העצם אתה תופס בכולו", ש-די "שדי באלקותו לכל בריה", די בבעל שם טוביות שלו כדי להכניס בעל שם טוב קטן בתוך כל אחד ואחד מאתנו. הכל מתוך השראה אלקית בוערת, והאדם בתוך האש. זהו ווארט דומה, על הבעש"ט עצמו. יש את הפעולה שזורק עצמו מתוך מסירות נפש – רוצה למסור את עצמו לה', למות על קידוש ה' – ויש את עמידתו באש על ההר, והוא מתפוצץ לששים ריבוא ניצוצות. מי שמסוגל לכך הוא היסוד שביסוד. עד כאן ליסוד שביסוד. שתהיה קבלת התורה בשמחה ופנימיות.

קטא ראה סנהדרין צו, ב.

המלה טהור – אבל לא הצליח, בינתים. הוא אפילו לא יודע מה משמעות המלה טמא, מן הסתם, הוא רק יודע לומר זאת. כל יום אחרי שהוא זורק את עצמו וקם לתחיה – הוא מבסוט. בזמן בו הוא מבסוט, עד מחד (כשיקפוץ שוב), מופיע הצדיק וטוב לו בתוך הצדיק ורע לו. מתי הזמן להתבונן בענין? מה סוד המלה **טמא? מט-א** – סוד "תספרו חמשים יום"^{קסב}, ימי הספירה האלה. מלה מיוחדת ששוה 50, שער הנון. מהו שער הנון? איני יודע^{קסד} – איני יודע כלום, חוץ ממלה אחת ששוה 50, **טמא**. אם מסדרים לפי סדר החשבון – **מט-א** – את ה-**מ** גמרנו. היום, יסוד שביסוד, אנחנו מתחילים את ה-**ט. ט** היא טוב, **ט** היא טהור, בתוך ה**טמא**. הטהור הטוב הוא צדיק, "אמרו צדיק כי טוב"^{קסה}, יסוד שביסוד הוא גם טוב שבטוב ("טוב מאד"^{קסו}) – "טוב זה מלאך החיים מאד זה מלאך המות"^{קסז}, וכך קרא רבי מאיר "טוב מות"^{קסח}, והיינו טעם מנהג אותו יהודי לזרוק את עצמו מן ההר, למסור את עצמו לה'. בחג שבועות כבר מגיעים ל-**א** – "אלופו של עולם", גם "אאלפך חכמה"^{קסט} ("אורייתא מחכמה נפקת"^{קט}).

ניצוץ הבעל שם טוב

נחזור לסיפור: הבעש"ט רואה את עצמו בתור השתקפות של משיח – משיח שאף אחד לא מצייר לעצמו – שכל ענינו לעלות על ההר

קסג ויקרא כג, טז.

קסד ראה לקוטי הלכות ספירת העומר א (ובכ"ד).

קסה ישעיה ג, י.

קסו בראשית א, לא.

קסז בראשית רבה ט, י.

קסח שם שם, ה.

קסט איוב לג, לג.

קע זהר ח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.

אור החיים

פרשת נשא

בני לוי – תיקון העולמות

נאמרה בהם נשיאת ראש ולא נתייחד דיבור חדש לפקידתם.

תיקון אבי"ע

לוי ושלשת בניו, קהת-גרשון-מררי (כסדרם בעבודת המשכן, בהקדמת הבן האמצעי לבכור), הם כנגד עולמות אבי"ע: לוי, לשון לוי וחבור, באצילות, לשון אצל וסמוך. קהת, נושא הארון שבו התורה והלוחות, בבריא, מקום השכל הנבדל (בראש הבריא נמצא היכל קדש הקדשים, בו נמצא הארון). גרשון ביצירה, בה העבודה לקיים ביצר הרע "גרש לך". מררי בעשיה, מקום עשית התשובה מתוך מרירות^א (העשיה טפלה ליצירה, "יצרתיו אף עשיתיו"^ב, ולכן אין למררי דבור בפני עצמו, כנ"ל).

בעולמות התחתונים יש גבול וריבוי, ולכן שייך מנין במשפחות הלוי שבבי"ע. בעשיה זהו מספר בלבד, "תפקד" ללא נשיאת ראש; ביצירה נוסף ממד הספור – נושאי היריעות-המקיפים אוהבים לעסוק בסיפורי צדיקים...; בבריא מאיר הספיר^ג – אור התוכן הבהיר של

האזה"ח בפתיחת הפרשה מציין הבדלים בציווי מנין משפחות הלוי: בקהת (הבן האמצעי) נאמר "וידבר הוי' אל משה ואל אהרן לאמר. נשא את ראש בני קהת..."^א, בגרשון (הבן הגדול) נאמר "וידבר הוי' אל משה לאמר. נשא את ראש בני גרשון גם הם..."^ב ובמררי (הבן הקטן) "בני מררי... תפקד אתם".

נשיאת הראש של בני קהת היא בהיותם נושאי הארון, ולכן נאמרה גם לאהרן (לשון נופל על לשון) – שעליו 'למתן' ולהכניס סדר וישוב הדעת בנשיאת הארון (שחבת הקדש אליו עלולה לגרום לריצה אליו וראיה אסורה שלו), לשם "איש איש על עבדתו ואל משאו. ולא יבאו לראות [נראה אור]", אותיות אהרן^א כבלע את הקדש ומתו". שונה ממנה נשיאת הראש של בני גרשון – שהיא מצד בכורתו, לא מצד העבודה – ולכן נתייחדה בעוד דיבור למשה^ב (ללא צורך לכלול את אהרן). לבני מררי אין מעלה – לא מצד הבכורה ולא מצד עבודתם – ולכן לא

נערך מרשימת הרב ע"י איתאל גלעדי. י"ב אייר תש"פ.

א במדבר ד, א-ב.

ב שם פסוקים כא-כב.

ג שם פסוק כט.

ד תהלים לו, י.

ה זהר ח"ג קג, א.

ו במדבר ד, יט-כ.

ז ראה במדבר רבה ו, ד (הובא במאורי החיים כאן).

ח שני הדבורים – "וידבר הוי' אל משה ואל אהרן לאמר נשא את ראש בני קהת... וידבר הוי' אל משה לאמר נשא את ראש בני גרשון גם הם" – עולים משה פעמים טוב (סוד "ותרא אותו כי טוב הוא", שהוא שמו המקורי-הנסתר)!

המשך בעמ' 41 >>>

ט לוי גרשון קהת מררי עולים ד"פ (ממוצע כל שם) 390 – יח פעמים הוי', סוד "כי ביה הוי' צור עולמים" (ישעיה כו, ד).

י משלי כב, י.

יא ראה לקו"ת נשא כג, ב.

יב ישעיה מג, ז.

יג ספיר-ספור-מספר הם כנגד פנימיות-אמצעיות-חיצוניות כלי המלכות דאצילות המתלבשים (כסדרם) בבריא-יצירה-עשיה –

סדר התורה – תיקון הכלי

ובפמליא של מטה – כנלמד מהפסוק "או יחזק במעזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי"^א, סוד "הוי' עז לעמו יתן [ו'אין עוז אלא תורה]"^ב הוי' יברך את עמו בשלום"^ג – וכך מבררת את הכלי. השפ"א מוסיף שגם בנפש האדם יש תערוכות מצד הגוף והתורה מבררת ומאירה – בסוד "חכמת אדם [אורייתא מחכמה נפקת]"^ד, **חכמה** אותיות **כח-מה**, סוד שם **מה**, בגימטריא **אדם**, המברר ומתקן את התהו [תאיר פניו]"^ה – ומכח "תורת הוי' תמימה"^ו לא היה בישראל במתן תורה כל **מום** (בגימטריא **אלהים**, הסתר **הטבע** התוהו, והוא השם האחרון ד-עב שמות, תכלית ההשתלשלות). גם באדם העבודה היא להפריד את עכירות הגוף הגשמי, שיסודו עפר – לגלות ש"לא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה"^ז, כעפר-דומם (**אבן דומם** נוטריקון **אדם**) המתאפיין בכבדות ועצלות הראויים לענייני עולם הזה

על שילוח הטמאים מן המחנה מביא המדרש את הפסוק "הגו סיגים מכסף ויצא לצורך כלי"^ח. מסביר השפ"א כי ה' ברא כלי במעשה בראשית (בו נזכרים בכל שבת, "זכר למעשה בראשית") אך אחד כך "והארץ היתה תהו" ונתערבו סיגים המכסים את האור הפנימי ובאמצעות "תורה אור"^ט (הרמזו ב"יהי אור [תורה שבכתב] ויהי אור [תורה שבעל פה]"^י) ניתן לברר-לסדר מחדש את הכלי. **הכלי** מורכב משלש מדרגות – כהן, לוי, ישראל. המדרגות בנפש (נפשות ישראל) משתקפות גם בשנה (זמן) – בשבת (השייכת לכהן, העובד "בחשאי וברעותא דלבא")^{יא}, מועד (זמן שמחה, עבודת הלוי ברננה) וראש חדש (סוד "ישראל מונים ללבנה")^{יב} – ובעולם (מקום) בשלשת המחנות, מחנה שכינה (המיוחד לכהנים), מחנה לויה ומחנה ישראל. "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום"^{יג} והתורה עושה שלום בפמליא של מעלה

י סנהדרין צט, ב.

יא ישעיה כז, ח.

יב שה"ש רבה א, כג.

יג תהלים כט, יא.

יד זהר ח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.

טו קהלת ח, א.

טז תהלים יט, ח. התמימות היא פנימיות ההוד, מקור כל מחלה כאשר "הודי נהפך עלי למשחית" (דניאל י, ח), אך כאשר ההוד מתקן מערכת החיסונית מתפקדת ומרפאת (ראה גוף נפש ונשמה פ"ג). "תורת הוי' תמימה" היינו סדר נשים (במדבר רבה יג, טו), סוד "איהי בהוד" (ע"ח שער הכללים פ"א. ובכ"מ), המכונה גם "חסין" (ראה שבת לא, א), ומכחה זוכים ל"הוד מלכות" (דברי הימים-א כט, כה) האמור בשלמה, לשון שלמות ותמימות (עם אלף נשים בקדושה – העלאת כל הניצוצות – סוד "האלף לך שלמה").

יז אבות פ"א מ"ז. **שתיקה** בגימטריא **בעל תשובה**.

נערך מרשימת הרב ע"י איתיאל גלעדי. י' אייר תש"פ.

א במדבר רבה ז, א.

ב משלי כה, ד.

ג תרס"ב.

ד משלי ו, כג.

ה בראשית א, ג.

ו שלשת השלבים – **שבת-תהו-אור** – עולים ב"פ **"ירידה צורך עליה"** (ירידה מהשלב הראשון, השבת בה הכל מבורר, אל התהו וממנו עליה לאור – **אור**, 207, משקף את ה-**שבת**, 702).

ז זהר ח"ג לט, א-ב.

ח במדבר רבה י, א; פסיקתא רבתי פט"ו; מכילתא בא פ"א.

ט עקצים פ"ג מ"ב.

וכתיקון לה^ט פרשת הנזיר המפליא לנדוד ונעשה קדוש בהגברת הצורה על החומר^ז (עבודה שהרבי התבטא עליה שהיא 'ענינו' המיוחד).

יט ראה ברכות סג, א: "למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין".
כ הגברת הצורה על החומר = משולש 50, שלמות נ שערי בינה.

— שלא יאפיל על הנשמה הרוחנית, המורכבת מהיסודות אש-רוח-מים (כנגד נפש-רוח-נשמה)^י. כך, בפרשתנו, מופיעה הסוטה, בה גבר החומר-העפר (ותיקונה בעפר מקרקע המשכן),

יח לכן בספר יצירה מופיעים רק היסודות אש-רוח-מים, יסודות עולם היצירה, בהפרדת העפר שהוא יסוד עולם העשיה.

ואם כן הם בסוד "שתי שבתות" שבשמירתן "מיד הן נגאלין".^י

יע"ל קג"ם

ועוד התבוננות פלאית: כשמצרפים את יעקב — שבבחינת אדם-קדמון ביחס לאבי"ע, "שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם קדמאה"^י — רומזים ראשי התבות יעקב לוי קהת גרשון מררי ל-יעל קגם בהם הלכה כאביי"ק בסימן הם קידושין-גירושין — הסבר להקדמת קהת (הנושא את הדברים המקודשים) לגרשון. ה-מ הוא "מומר האוכל לתיאבון", סוד "אף עשיתיו" בו נדרשת תשובת מררי במרירות.

יז שבת קיח, ב.
יח ב"ב נח, א; זהר ח"א לב, ב.
יט קדושין נב, א.

המשכן מעמ' 39 >>> המשכן (עד שיש להזהיר "ולא יבאו לראות"), הארון אותו "בכתף ישאו" (בחיבור הכתף-האחור עם הפנים-הראיה, חיבור בריאה ואצילות, לאחדות פשוטה).

עבודת מררי, במרירות העשיה, היא עבודת ימי החול (עבודת "בכל דרכיך דעהו"^י), להעלות את ה-ה דעשיה ל-ו שמעליה, להתחבר-להטפל ליצירה כנ"ל). עבודות גרשון וקהת, ביצירה ובריאה, הן עבודות שבת. והרמז — נשא-נשא (שנאמר בשניהם) בגימטריא שבת (יהלם הוי', כשכל נשא הוא משולש הוי'). בפרט, כל "נשא" הוא נשיאת הראש — סוד הנשמה היתרה — לאותיות הבאות, שבת^י,

ראה הקדמת אותיות לשון הקדש.
יד ראה תניא קונטרס אחרון ד"ה "דוד זמירות קרית להו".
טו משלי ג, ו.
טז ראה הגהת צמח בפע"ח שער השבת פ"ח ובכ"ד.

שמחת שבועות

בחג הפסח לא כתובה שמחה בפירוש בתורה, אך בחג שבועות נאמר "ושמחת לפני ה'". פסח הוא האהבה הראשונה שלפני הקידושין. עדיין ללא קנין, ושבועות הוא כבר הקידושין עצמם. במתן תורה הקב"ה קידש אותנו בתורה ובמצוות, "אשר קדשנו במצוותיו" — מצוה היא לשון צוותא וחיבור, ואז יש שמחה של מצוה.

מאמר שמחת הרגל בספר תשובת השנה

מעין גנים

נקודה חסידית בפרשה | נשא

תשובה וידי

תשובה, למעלה מהקשר דרך התורה (לכן באמת פלא שהתורה מדברת על תשובה).
כאמור, התשובה נלמדת מהפסוק "והתודו את חטאתם" – יחד עם התשובה צריכים וידוי, בטוי בפה, בשפתיים. אמנם עצם התשובה אל ה' היא בלב, החרטה על מה שנעשה בעבר והחלטה תקיפה שלא לעשות זאת שוב בעתיד, אבל הבטוי המעשי של התשובה, השלמות שלה, הוא הוידוי (יש הרבה דיון בהלכה למה התורה דורשת גם וידוי ולא מסתפקת ברגש של התשובה).

חאני לאני

המצוה מתרכזת במלה "והתודו". והנה **והתודו** = 7 פעמים 61. הוא מדות הלב, ו-61 עולה **אני**. 7 פעמים 61 אומר שהאני-האגו התפשט בכל שבע מדות הלב. בפרשת ויקרא נאמר "אשר נשיא יחטא" – ראשי תבות **אני**. למה הנשיא חוטא? בגלל ה"אני" שלו, בגלל שיש לו אגו, הוא מתנשא. התשובה (אצל הנשיא ואצל כל אחד) היא להפוך את ה-**אני** ל-**אין**. האין הוא שרש הנשמה היהודית, "אין מזל לישראל", ושייך לכה החכמה בנפש (אין היינו בטול, פנימיות החכמה). זהו כח הוידוי בפה ותמצית התשובה, להחזיר את האני לאין, במקום שבע פעמים **אני** שבע פעמים **אין**.

"והתודו את חטאתם אשר עשו והשיב את אשמו בראשו וחמישתו יסף עליו ונתן לאשר אשם לו" – מכאן נלמדת מצות התשובה (כדברי הרמב"ם ושאר מוני המצוות).

אפשר לתקן

אפשר לומר שהתשובה היא המצוה הגדולה ביותר בתורה. יש **תריג** מצוות, ואם לא מקיימים אותן אפשר לחשוב שאין סיכוי, הכל אבוד ח"ו. באה התורה ואומרת לא כך, "אין דבר העומד בפני התשובה"! זו מצוה רמה ונשגבה, שכמה שאדם עבר את הדרך ופגם וקלקל, השחית את דרכו, מה שלא יהיה – תמיד אפשר לתקן. לא משנה כמה חטאת, כמה החרבת את האישיות שלך ואת המציאות סביבך – תמיד אתה יכול לעשות תשובה, "אם אתה מאמין שאפשר לקלקל תאמין שאפשר לתקן" (בחלק מהשנים קוראים פרשת נשא לפני שבועות, עדיין בספירת העומר, קשור לאפשרות התמידית לתקן את הכל, כמו העניין של פסח שני, "אין אבוד").
התשובה היא מעל כל התורה – אם עברת על כל התורה, אתה עדיין יכול להתקשר לה' דרך

ערוך מתוך הקלטת שידור ד' אייר תשע"א.

א במדבר ה, ז.

ב ספר המצוות לרמב"ם עשה עג. סמ"ג עשה טז. חינוך מצוה שסד.

ג רמב"ם הלכות תשובה פ"ג ה"ד.

ד לקוטי מוהר"ן תנינא קיב.

ה ראה שעשועים יום יום נשא יום ד ואילך.

ו ויקרא ד, כב.

ז בעש"ט עה"ת לך כו; ע"פ שבת קנו, א.

וגם החזרה לה' היא ענין צבורי (זאת מלבד הטעם שעל-ידי האמירה בפה מרגישים את מלוא המשמעות של החטא).

ידידי לפני היתה

היודי נצרך במיוחד לפני המיתה. כך נאמר במשנה על היוצא להיהרג בבי"ד "אומרים לו התודה, שכן דרך כל המומתין מתודין, שכל המתודה יש לו חלק לעולם הבא" (התשובה והיודי לא ישנו את גזר הדין בבית דין של מטה, אבל יהיה לו חלק לעולם הבא). גם הנוטה למות ממחלה וכדו' צריך להתודות, "מי שחלה ונטה למות אומרים לו התודה, שכן כל המומתין מתודין".*

יותר מזה: יש ענין כל הזמן להיות במודעות של ידידי ולקיים את מצות היודי. הרי "סוף אדם למות",^י והאדם צריך לחשוב שמחר הוא עוזב את העולם הזה – לכן צריך לעשות תשובה בכל יום, "שוב יום אחד לפני מיתתך"^{יב} ולקיים בעצמו "כל המתים טעונים וידוי".

נתינת כח לתשובה

שאלנו למה נאמר "והתודו" בלשון רבים, והתבאר שהאדם צריך לכלול עצמו עם כל ישראל. אבל יש פירוש עוד יותר עמוק: בוידוי האדם משתף את עצמו עם ה'!

כלומר, קשה לעשות תשובה, אבל יש נתינת כח על זה מלמעלה. לעשות תשובה דומה לגמילה מהתמכרות, האדם התמכר מרצונו למשהו ומאד קשה לו להגמל. אבל עצם העובדה שיש מצות תשובה בתורה אומרת שיש על כך נתינת כח מלמעלה. לכן משתפים את ה' בוידוי!

יש סגולה מהבעל שם טוב לומר לפני השינה

המלה "והתודו" מופיעה פעמיים בכל התנ"ך, כאן ובפרשת בחקותי, "והתודו את עונם".^י והנה שתי הפעמים, **והתודו והתודו** = **"יברכך הוי' וישמרך"**, הברכה הראשונה בברכת כהנים (בהמשך הפרשה). ועוד, **והתודו והתודו** = **אני פעמים דוד**, דוד המלך הוא הדוגמה המובהקת לבעל תשובה, הוא "הקים עולה של תשובה", כל חטאו היה בהשגחה פרטית כדי ללמד לכולם בכל הדורות, שאפילו אם היית במדרגה הכי גבוהה ונפלת הכי נמוך, עדיין יש לך כח לחזור אל ה'. צריך להבין, מדוע כתוב "והתודו" לשון רבים, והרי התשובה היא חויה מאד אישית – אני חטאתי, ואני צריך לעשות תשובה (מתוך מיצוי כל כחות הנפש, תשובה מאהבה של "ואהבת את הוי' אלהיך... בכל מאדך")! עוד יש להבין מדוע באמת צריך להתודות בפה, והרי התשובה היא בלב, חרטה על העבר וקבלה לעתיד!

שני הדברים עונים זה על זה. מרכיב עיקרי בתשובה הוא להרגיש חלק מכלל ישראל, כמו שאומרים לפני התפלה בכל יום "הריני מקבל עלי מצות עשה של 'ואהבת לרעך כמוך'". אם אני בעל מום, ובנוסף אני גם לא מחובר לכולם, אני לא יכול להתקרב לה'. יש כל כך הרבה חטאים, איך אפשר להתחבר לה'? רק דרך חבור לכל עם ישראל. ראינו שהחטא נובע מהרגשת ה"אני" הנפרד, ותחלת התשובה היא להרגיש שאני לא עושה לעצמי אלא משהו כללי. יותר מזה, אני עושה תשובה כדי לקרב את ביאת המשיח. אני לא חוזר בתשובה לבד, כי אני הוא הסבה למה משיח לא בא – משיח בא לכולם ביחד.

לכן התשובה צריכה להיות בדבור, כי דבור הוא תקשורת! אמנם לפעמים צריך להתוודות בשקט, שלא ישמעו אותך, ובכל זאת עצם הדבור יוצר תקשורת. גם בדרגה לא-מודעת, אנשים מרגישים את החטא שלי ומזדהים עם החזרה שלי לה'. אני יודע שהחטא שלי הוא ענין צבורי

י סנהדרין מג, ב.

יא שבת לב, א. וראה תורה תמימה כאן הערה יט.

יב ברכות יז, א. סוף אדם למות ר"ת השם הקדוש סאל.

יג אבות פ"ב מ"י.

ח ויקרא כו, מ.

ט מועד קטן טז, ב.

יחוד יראה-נורא באמירה

לפעמים כתוב "ואני המתחיל" (ה' המתחיל), אבל בתשובה צריך להתחיל באתערותא דלתתא, תשובה מאהבה שהופכת את הזדונות לזכויות ממש, צריכה להתחיל מלמטה, בתשובה ויודי בפה.

האמירה בפה היא סגולה שה' מתחבר איתי ומופיע בפה שלי. מבואר בחסידות שישינו יחוד נפלא של "יראה" ו"נורא", "וירא ויאמר מה נורא המקום הזה"³, כמו שמלמד מורנו הבעל שם טוב⁴ – ועיקרו להרגיש את השכינה בתוך הפה שלי. גם בתשובה הכי עמוקה שאני עושה בלב – ה' עדיין לא עושה איתי יחד, אבל כשאני מתוודה בפה יש יחוד יראה-נורא, אני מתוודה וה' מתוודה איתי יחד.

זהו סוד הוידוי, שנינו מתודים יחד: אני אומר שחטאתי והקב"ה אומר שגם הוא מתחרט, הוא מודה שבעצם הוא אשם בסיפור הזה, הכל "נורא עלילה על בני אדם". כתוב בחסידות שכאשר יבוא המשיח יתברר שיהודי אף פעם לא חטא. יהודי הוא טהור, החטא הוא רק תופעה חיצונית, אבל כדי לגלות את זה צריך לקיים את המצוה של וידוי בפה, "והתודו את חטאתם אשר עשו". ובתמצית יש לומר: השותפות שלנו עם ה' בתשובה היא ב'חלוקת עבודה' בין העבר לעתיד. ה' מתחרט על העבר, שברא את היצר הרע, ואנחנו צריכים לקבל על העתיד שלא לשוב עוד לכסלה ("שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם"), כמבואר באגרת התשובה שעיקר התשובה מן התורה היא בעזיבת החטא בלבד! חטא וחרטה קרובים בלשון (א-ה מתחלפות, ו-ד נוספת ל'תפארת הלשון') – החרטה שייכת לחטא ולכן צריך לעזוב אותה לקב"ה. העבודה שלנו היא לעשות-לתקן להבא!

"הודאי שמו כן תהלתו"⁵, הודאי = ודוי = הוי'. כאשר אני מתוודה מציאות הקב"ה נעשית ודאי אצלי. ברגע שיהודי מתוודה, ה' נעשה אצלו ודאי, והוא בעצמו מתחבא בודוי, ששוה הוי' (אין עוד הרבה מלים ששוות 26).

הוידוי הוא מעין תפלה, מתודים לפני ה' (כלשון הרמב"ם בתחילת הלכות תשובה "חייב להתודות לפני הא-ל ברוך הוא"), "שפכי כמים לבך נכח פני א-דני" (פסוק שחז"ל מפרשים על תשובה)⁶. על ידי מצות ודוי בפה מתקשרים לשם הוי', שם הרחמים, וכך האדם מעורר רחמים על נפשו ויכול לעשות תשובה.

נסביר יותר: בכל וידוי, האדם משתף את עצמו עם החטאים הכלליים ביותר, החל מחטא אדם הראשון וחטא העגל, שעליהם נאמר "נורא עלילה על בני אדם"⁷ – הכל חלק מהתכנית של הקב"ה.

כך נאמר⁸ שישראל בחטא העגל ודוד בחטא בת שבע לא היו ראויים לאותו מעשה, ולא חטאו אלא ללמד תשובה לרבים וליחיד. דוד המלך נפל כי ה' זימן לו את החטא (ולכן "כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה")⁹, וה' עשה זאת כדי ללמד תשובה ליחיד. חטא העגל היה כדי להודיע תשובה לרבים, קודם כל צריך לדעת שיש תשובה לרבים, וזו מודעות שמתבטאת גם בתשובה של יחיד. אין אבוד, אתה יכול לעשות תשובה. אתה מצווה לעשות תשובה וזוהי נתינת כח לעשות תשובה. אם כן, ברגע שאני מתוודה לה' שעשיתי כך וכך, ה' מתוודה איתי יחד, "והתודו" בלשון רבים. שנינו בוכים יחד: אני בוכה על החטא שעשיתי וגם ה' בוכה על החטא שעשה כשברא את היצר הרע (כמו שכתוב שהוא מתחרט כל יום שברא את היצר הרע)¹⁰.

יד מתוך פיוט "וכל מאמינים" בימים נוראים.

טו איכה ב, יט. בראשית רבה ב, ד.

טז תהלים סו, ה. תנחומא וישב ד.

יז עבודה זרה ד, ב.

יח שבת נו, א.

יט סוכה נב, ב.

כ בראשית כח, יז.

כא יחוד יראה-נורא מצטרף לסוד 'הכנעה הבדלה המתקה', שני היסודות הגדולים של הבעל שם טוב, ראה כתר שם טוב אות קס.

פרקי אבות

פרק א משנה ו

רבי שהוא חבר

פרק א משנה ו

יְהוֹשֻעַ בֶּן פְּרִיחָה אֹמֵר,
עֲשֵׂה לְךָ רֵב, וְקִנְיָה לְךָ חֵבֵר,
וְהָיוּ דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוֹת.

על משנה זו מובא בשם רבי נתן דוד משידלאווצא, נכד היהודי הקדוש: "בדרך צחות. דרך העולם החסידים שנפטר להם רבם לחיי העולם הבא, קשה להם למצוא תיכף ומיד רבי, כי לפי ראות עיניהם אין לדמות רבי הנבחר כעת לרבם הצדיק והגדול שהיה להם מקודם. על זה אמר המשנה 'עשה לך רב' אף על פי שאין ראוי לפי דעתך אף על פי כן תעשה לו בעל כרחך. ואם תקשה לך מה מועיל רב בעל כרחו ולבך בל עמך שזה האיש יהיה רב שלך! על זה אמר המשנה 'וקנה לך חבר', על כל פנים תחשוב שראוי להיות לך חבר בדומה לך להתחבר עמו וקנית על כל פנים חבר טוב לקנין השלימות. ואם תהרהר עוד הנה אמת שבדעתך אין ראוי לרב, רק לחבר טוב, אבל הרבי בעצמו יחשוב שהוא רבי עליך ולא חבר ובאמת אתה יודע שאין ראוי להיות רב, אם כן אינו איש אמת, ואיך תוכל להתחבר עמו? ולזה אמר המשנה 'והיו דן את כל האדם לכף זכות' שתדין את הרבי שלך שגם בדעתו להתחבר עמך רק בתורת חבר ולא בתורת רבי. אף שאתה קורא אותו

רבי אבל בלבו לא כן יחשוב רק רוצה להתחבר עמך בתורת חבר".

לאחר הסתלקות הרבי מרגישים שאי אפשר למצוא רבי חדש, חסידים קשורים לרבי בלב ונפש וקשה להם מאד למצוא תמורתו. לכן אומרים "עשה לך רב", עשה גם בכפיה (כמו "גדול המעשה"), דוקא כשאפשר להתיאש ולחשוב שהכל נגמר. עשה לך רב בלי השוואות, ו"סוף הכבוד [של הרבי החדש] לבוא". "עשה לך רב" מיד, בו ביום, כנהוג שבלוויה של הרבי מתקשרים לרבי החדש. אם מתעכבים הספק עלול לכרסם כתולעת ולפגום בהתקשרות העתידית.

ומה מועיל שאדם עושה לו רבי בעל כרחו? על זה נאמר "וקנה לך חבר" – חפש משהו שלפחות ראוי להיות חבר שלך, בקירוב-הדעת (מתחיל ב"עשה" לשון כפיה, וממשיך ב"קנה" – קנין צריך דעת). דוגמה לזה היתה לאחר פטירת רבי בונים מפשיסחא, כאשר הרי"מ מגור קבל את חברו הרבי מקוצק לרבי. במידה מסוימת, זהו היחס של אדמו"ר הזקן לרבי מענדיל מויטבסק, אותו קיבל כרבי לאחר פטירת המגיד (ואולי זהו הטעם שהויטבסקר אינו נמנה בשושלת נשיאי החסידות של חב"ד). "והיו דן את כל האדם לכף זכות": תדון את הרבי שגם הוא מרגיש כך. קוראים לו רבי אבל יש בו שפלות אמתית והוא רוצה להתחבר עם החסידים (גם אלו שלא הכירו את הרבי הקודם ובשבילם הוא רבי).

הפירוש שנאמר ב'דרך צחות', ווארט חסידי, הופך להיות פשט בדורות שלנו. מבחינה מסוימת חוזרים לשנים הראשונות של הבעש"ט, כאשר כולם היו 'חברים', לא רבי וחסידים, מתוך תחושה ש"כל אחד מתוקן מחבירו".

ב ראה אור החיים הק' במדבר כז, כב שמשנה הקפיד לסמוך מיד את יהושע.

ארבע מהפכות

המהפכה הרביעית

לימוד תורה וגירות

בשנים האחרונות, הרב מלמד על ארבע 'מהפכות' גדולות בהלכות תלמוד תורה: כתיבת התורה שבעל פה, נטילת שכר על לימוד תורה, לימוד תורה לנשים ולימוד תורה לאומות העולם, כאשר היום אנו נמצאים בעיצומה של המהפכה השלישית ובראשיתה של המהפכה הרביעית

הרביעית של הפצת התורה לאומות, עד לקיום היעוד "כי אז אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שְׂפָה בְרוּרָה לְקַרֵּא כָל־בָּשָׂר ה' לְעֵבֹדוֹ שְׂכָרְךָ אֶחָד".

לימוד לקראת גיור

והנה בגוי הרוצה להתגייר בפשטות אין מניעה שילמד תורה, שהרי טעם האיסור לדעת הרמב"ם לא שייך בזה. וכן מתפרש המדרש "גוי המתגייר [דהיינו שבא להתגייר] ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול". וכך נראה מדברי הרמב"ם בהלכות מלכים (פ"ח ה"י) "משה רבינו לא הנחיל התורה והמצוות אלא לישראל שנאמר 'מורשה קהלת יעקב' ולכל הרוצה להתגייר משאר האומות שנאמר ככם כגר" – משמע שמיד ש"רוצה להתגייר" יש לו שייכות לתורה, וממילא יכול ללומדה. ויתירה מזו כתב המאירי "וכל שכן [שמותר] אם חקירתו על דעת לבא עד תכלית שלימות תורתו עד שאם ימצאנה שלימה יחזור ויתגייר", אע"פ שעוד לא החליט להתגייר אלא

כתב הרמב"ם בהלכות מלכים (פ"י ה"ט) "גוי שעסק בתורה חייב מיתה. לא יעסוק אלא בשבע מצוות שלהן בלבד", וכשעוסק בשבע מצוות "הרי הוא ככהן גדול". בפעמים הקודמות התבאר שלפי הרמב"ם הפגם בלימוד תורה של גוי הוא כשהדבר קשור ל"חידוש דת", סילוף התורה והכחשת בחירת ישראל.

ויש להוסיף: במהפכה הראשונה התבאר שטעם עיקרי לאיסור כתיבת תורה שבעל-פה הוא כדי שלא תמסר התורה לגויים ויאמרו שאין הבדל בינינו לבינם, ונמצא שהוא-הוא הטעם שלא ללמד תורה לגוי. ממילא, המהפכה הראשונה, להתיר כתיבת התורה שבעל פה, מובילה למהפכה הרביעית ללמד תורה לאומות העולם! כן התבאר שהמהפכה הראשונה החלה בכתיבת התורה על האבנים בהר עיבל בשבעים לשון כדי שכל אומות העולם יוכלו ללומדה – זהו שורש המהפכה

נערך ע"י יוסף פלאי ואליעזר מזרחי. מאמר שלישי בסדרה.

א בבא קמא לח, א.

ב ירושלמי פאה פ"ב ה"ד (וחגיגה פ"א ה"ח) "אילולי כתבתי לך רובי תורותי לא כמו זר נחשבו, מה בין לאומות אלו מוציאין ספריהם ואלו מוציאין ספריהם אלו מוציאין דפתריהן ואלו מוציאין דפתריהן".
וביפה מראה שם "והא דאמר בחגיגה דאסור ללמד תורה לנכרי דכתיב מגיד דבריו ליעקב, יש לומר דהתם נמי מטעמא דהכא!"

ג סוטה פ"ז מ"ה.

ד כמפורש בגמרא סוטה לה, ב. עיי"ש.

ה צפניה ג, ט. הכל קשור לסוד העיר שכם, כמבואר במ"א.
ו במדבר רבה יג, טז (וכן בתנחומא ויקהל ת. שוחר טוב פ"ב יח). וביארו הרד"ל והרש"ש שזה מדובר בכל התורה, ולא רק בשבע מצוות, ולכן כתוב "המתגייר".

הפוסקים, אך מכל מקום למדנו מדבריו שיש עניין ללמודו כדי שידבק בתורת משה).

וזה מבואר לפי היסוד שיש מצוה לגייר את הראויים לכך! כך מפורש בגמרא שלאחר שהתברר שהבא להתגייר מתאים לגיור אזי מלים אותו מיד כי "שהווי מצוה לא משהינן".¹ ובמדרש "אני הוא שקרבתי ליתרו ולא רחקתי, ואף אתה אדם שבא אצלך להתגייר קרבהו ואל תרחיקהו".² ובתוספות "אם הן מתאמצין להתגייר יש לנו לקבלם".³ ונראה שגם הגר עצמו מקיים מצוה בהתגייירו,⁴ וכן מצינו שנענש אם מתעכב להתגייר, "מפני מה גרים בזמן הזה מעוניין?... מפני ששהו עצמם להכנס תחת כנפי השכינה".⁵ (מכל זה יש להעיר על הנוהג להאריך בהכנות לגירות, שיש לטכס עצה לשינוי המצב שלא יהיה שיהיו מצוה וענוי הדין, ואכמ"ל).

וכן מפרשים בדברי הלל "הוי מתלמידיו של אהרן... אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", שהכוונה גם ל'בריות' נכרים, כמו שהלל היה מקרב את הגרים.⁶ (בפנימיות: "אוהב את הבריות" היינו חסד, "ומקרבן לתורה" היינו הוד, מדתו של אהרן עצמו, וכן גיור שייך להוד, שם הכניסה ליהדות).

מקור המצוה לגייר

מצוה זו היא ענף ממצוות אהבת ה', כמו שכתוב בספרי "ואהבת את ה' אלהיך, אהבהו על הבריות כאברהם אביך כענין שנאמר 'ואת הנפש אשר עשו בחרן', והלא אם מתכנסים כל

שלומד כדי לגלות את האמת שבתורה.

ועוד, בתהליך הגיור צריך להודיע לגוי כמה מהלכות התורה, כדברי הרמב"ם (איסורי ביאה פי"ד ה"ב) "ומודיעין אותו עיקרי הדת שהוא ייחוד השם ואיסור עבודה זרה, ומאריכין בדבר הזה. ומודיעין אותו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות" – אלו דברים שהודעתם נצרכת לגיור, אך משמע שלימוד תורה ככלל הותר בשלב זה, ולשון המהרש"א "כיון שבא לגייר שרי ללמוד תורה".⁷ ומבאר הרבי בזה "מכיון שתיכף שנתגייר נעשה מחויב בכל המצוות מובן דע"פ תורה מוכרח הוא ללמוד ההלכות, וא"כ יש בלימודו מעלת ויוקר התורה".⁸

למשון את הגרים

מעבר לזה, נראה שמותר ללמד תורה לגויים כדי לקרבם לתורה, היינו שאותם הראויים לגיור יגיעו לידי כך (מלבד לימוד שבע מצוות). כן נראה מכתיבת התורה בהר עיבל כמובא לעיל, וכן כתב הרמב"ם בתשובה (שהובאה במאמר הראשון) שמותר ללמד תורה לנוצרים במטרה "למשכם אל דתנו... ואם יעמידום על הפירוש הנכון אפשר שיחזרו למוטב". וכן הראי"ז כתב "אבל נביאים וכתובים נראה בעיני שמותר ללמוד, שרואה בהן הגוי נחמות האמורות לישראל ותשובות שראוי להשיב לאפיקורוסין, ועל ידי כך אפשר שידבק בתורת משה וישראל" (בעצם הדין של לימוד נ"ך, ותורה שבכתב בכלל, נחלקו

יא. יבמות מז, ב. וכן יש מצוה בקניית עבד שמכניסו תחת כנפי השכינה – ראה עבודה יג, ב.

יב. תנחומא יתרו ו.

יג. יבמות קט, ב. ד"ה רעה.

יד. כמו שהוכיח בגליוני הש"ס פסחים ז, ב. מדברי התוס' שם ומהרמב"ן בשבת קלו, ב. עיי"ש שביאר זאת מפני שגם בהיותו גוי היה בו "עניין הישראלי" שהוא מחויב ומצווה לצאת לפועל.

טו. יבמות מח, ב.

טז. כמו שביאר בספר חרדים, ידיעת הבורא יתברך פ"ח "רמז למה שהיה הלל מקרב את הגרים הבאים להתגייר וקרבם והכניסם תחת כנפי השכינה בטוב שכלו ובמתק לשון כדאיתא במסכת שבת פרק במה מדליקין".

ז. ובשו"ת אמרי יוסף סי' קל ביאר שזה מפני "דבדבר הנצרך לענין הגירות אין ידנו כנכרי", ולכן כתב שם להתיר לחלל שבת על גוי שנימול כדי להתגייר והסתכן מחמת המילה, אע"פ שעדיין אינו גר גמור עד שיטבול.

ח. מהרש"א שבת לא, א. אמנם בשו"ת רעק"א סי' מ"א החמיר בדבר. אך כוונתו רק באופן שלא יוכל להתגייר כעת, כמו שביאר באגרות משה יו"ד ח"ג סי' צ. ומכל מקום כמה אחרונים הקלו להלכה שלא כרעק"א, החל מתלמידיו רבי אליהו גוטמאכר בשו"ת יו"ד סי' פז, עיי"ש. וראה: שו"ת מחנה חיים ח"א סי' ז. שו"ת ציץ אליעזר חכ"א סי' כה.

ט. לקו"ש ח"ד עמ' 39 הערה 22.

י. פסקי ריא"ז סנהדרין פ"ז אות כב. הביא דבריו שלטי הגבורים שם. והוזכר במגן אברהם שלד סק"ז.

בפירוש "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה"). ויש לדייק שמצוות אהבת הגר מתחילה מרגע שהגוי רוצה להתגייר! יותר מזה, בגר יש מצוה כפולה, אהבת הגר ואהבת ישראל, ושתי המצוות מתחילות כשרוצה להתגייר. ורמזו בלשון הרמב"ם "לכל הרוצה להתגייר": **רוצה להתגייר = אהבת ישראל.**

ודעת התשב"ץ שיש למנות מצוות קבלת הגר במניין תרי"ג, דהיינו שזו מצוה בפני עצמה מלבד מצוות אהבת ה' ואהבת הגר.⁷⁴ וכן ב'אזהרות' לרבי יהודה אלברצלוני "יחסה בצלכם גר הבא להתגייר".⁷⁵

ועוד נראה בפשטות שמצוות קבלת גרים נכללת במצוות מילה (שלכן מברכים "למול את הגרים"). נמצא שיש שלש אפשרויות במצוות הגיור (לרוב מוני המצוות שאינה מצוה בפני עצמה), אהבת ה', אהבת הגר ומילה. ונראה שיש הבדל בין הטעמים עד כמה המצוה מקיפה: מטעם אהבת ה' המצוה מתפשטת לכולם, גם כלפי נכרי שכעת אין לו כל קשר עמנו, אבל מטעם אהבת הגר ומילה המצוה שייכת רק כלפי מי שכבר בא ומתקרב, ודוק.

בפנימיות, שלש האפשרויות מתאימות לסוד הכנעה-הבדלה-המתקה, חש-מל-מל: אהבת הגר שייכת להכנעה, 'חש' – הן בהזדהות עם רצונו הטוב שבא מתוך הכנעה, והן בזכרון ההכנעה שלנו שהיינו גרים במצרים; מצות מילה זו הבדלה, 'מל' לשון מילה כמובן; מצוות אהבת ה' היא המתקה, להאהיב את ה' על כולם, 'מל' מלשון דבור, הפצת האמונה בדבור, "פתח פיך ויאירו דבריך" לכל באי העולם. רק בטעם ההמתקה המצוה מתפשטת על כולם, מה שאין כן בטעם ההכנעה שהמצוה רק כלפי גוי שכבר בא בהכנעה במסירות נפש (להצטרף לישראל שהם דוויים וכו'), וכן מטעם מילה המצוה היא **כלפי מי שבא להיבדל.**

באי העולם לבראות יתוש אחד ולהכניס בו נשמה אינם יכולים, אלא מלמד שהיה אברהם אבינו מגיירם ומכניסם תחת כנפי השכינה". וכן כתב הרמב"ם בספר המצוות: "והמצוה השלישית היא שצונו לאהבו יתעלה... וכבר אמרו שמצוה זו כוללת גם כן שנדרוש ונקרא האנשים כולם לעבודתו יתעלה ולהאמין בו. וזה כי כשתאהב אדם תשים לבך עליו ותשבחהו ותבקש האנשים לאהוב אותו. וזה על צד המשל כן כשתאהב האל באמת כמה שהגיעה לך מהשגת אמיתתו הנה אתה בלא ספק תדרוש ותקרא הכופרים והסכלים לידיעת האמת אשר ידעת אותה. ולשון ספרי... ר"ל כמו שאברהם בעבור שהיה אוהב השם... דרש האנשים אל האמונה מחוזק אהבתו [כמו שתיאר הרמב"ם את מעשי אברהם בתחילת הלכות עבודה זרה] כן אתה אהוב אותו עד שתדרוש האנשים אליך". ונראה שהמצוה מתחילה בלימוד אמונה בה' לעומת כפירה ואלילות (שנכלל עדיין במצוות בני נח), וממשיכה עד גיור גמור, כסיום דברי הספרי שאברהם מגיירם. וכן כתב הראב"ד בספר בעלי הנפש, בביאור הברכה כשמטבילים גר קטן או עבד "אשר קדשנו במצוותיו וצונו על הטבילה" – "ואם תאמר היכן צונו? מ'ואת הנפש אשר עשו בחרן', והלא אם נתכנסו כל באי עולם אינן יכולים לברוא אפילו יתוש אחד? אלא הגרים שגיירו והחזירו תחת כנפי השכינה מעלה עליהם כאילו בראו [ורמז לספרי הנ"ל]."

ולדעת הרא"ש נראה שהמצוה לקבל גרים נלמדת ממצוות אהבת הגר, שמבאר את הברכה "למול את הגרים" – "כי נצטוונו לאהוב את הגרים ואי אפשר להיות גר בלא מילה" (וכנ"ל).

יז וכן כתבו: יראים מצוה תד. חינוך מצוה תיח. ועוד. וראה לקו"ש חל"ד פ' ואתחנן שיחה ב, שביאר מדוע הרמב"ם לא הביא זאת בהלכותיו.

יח שער הטבילה סימן ג. וראה בספר 'גר המתגייר' עמ' 75, הועתק במאמר 'מצות גיור' באתר 'דעת'.

יט 'תוס' רא"ש שבת קלז, ב.

כ זהר הרקיע עשין מ. וראה בספר תורת השבת והמועד עמ' 204.
כא ור"י פערלא, עשה יט, פירש בכוונתו שזה נכלל באהבת הגר.

הסיפור החסידי

הבעל שם טוב הקדוש

ילד ביער

רבי ישראל בעל שם טוב נולד לאביו ר' אליעזר ולאמו שרה בי"ח אלול ה'תנ"ח. בהיותו ילד נפטרו הוריו, והוא הצטרף לחבורת צדיקים נסתרים ונדד עמם ברחבי אוקראינה. בבחרותו עבד כעוזר מלמד, מסתיר את צדקותו וגדלותו בתורה בתחפושת היתום הבור. באוקופ נישא לאשתו הראשונה והתאלמן תוך זמן קצר. לאחר מכן נישא לרעייתו חנה, אחות ר' גרשון מקיטוב, ועבר לאזור קיטוב בו התבודד בהרים באין מפריע. בשנת תצ"ד החל להורות לתלמידים דרך בעבודת ה', והתפרסם גם בקרב ההמונים כבעל מופת ומרפא לגוף ולנפש. בייסוד החסידות, הפך הבעל שם טוב את התורה ועבודת ה' לקשר אישי בו העולם, האדם והבורא מתעניינים זה בזה ומתחברים זה לזה. בשנת ת"ק התיישב במעז'יבז', שם התגורר עד פטירתו בחג השבועות תק"כ.

טלית ותפילין ומתפלל בדבקות ובנעימות אשר לקח לבב הבעל שם טוב, שטרם ראה דבקות כזו בעת התפילה. אחר התפילה ישב האיש ללמוד. אחרי שלמד השיעור שלו הוציא משקו פת יבש וצלוחית מים, נטל ידיו ואכל, ובירך ברכת המזון בדבקות ובנעימות. אחרי כן נטל שקו ומקלו והלך לדרכו. הבעל שם טוב יצא ממחבואו והלך לקראתו, להיוודע מי הוא האיש הזה. וירא האיש והנה נער קטן הולך לו ביער, ויקרא אותו אליו ויאמר לו: איך אינך ירא ללכת יחידי ביער, הלא צעיר לימים אתה! ויען הבעל שם טוב: אבי ציוני קודם שנפטר שלא אירא כי אם מהקב"ה.

ויאמר האיש: האתה בן הצדיק רבי אליעזר מאוקופ? ויען: כן, אבי הוא הצדיק רבי אליעזר מאוקופ. אז ישבו שניהם על גזע אילן, והאיש הוציא גמרא 'פסחים' ולמד אתו. ויאמר האיש: רוצה אתה ללכת עמי? ויען: כן, רוצה אני. באשר

כשהיה הבעל שם טוב בן חמש, קרב יום פטירת אביו הצדיק רבי אליעזר, שהיה איש זקן. יום אחד קרא אותו אביו ואמר לו: ראה בני, הנני הולך בדרך כל הארץ. רואה אני שתאיר את העולם בתורתך, אך לא אזכה לגדל אותך. שני דברים אני מצוה אותך: אל תירא משום דבר כי אם מהקב"ה, ואז יהיה הקב"ה אתך כל ימיך. אהוב כל איש ישראל בכל עומק לבך, בלי הבדל מי הוא ואיך הוא.

לא עברו שנים רבות וגם אמו הזקנה שבקה חיים לכל חי, ונשאר יתום מאביו ומאמו. אנשי העיר דאגו למחסורו ומסרו אותו למלמד, וראה הצלחה גדולה בלימודו ורוח ה' החלה לפעם בקרבו. אחרי לימודו היה בורח אל היער ליום או ליומיים, חוזר למלמד ולומד כרגיל. כן אירע כמה פעמים, ואיש לא ידע מה לו ביער.

בהיותו כבן שבע שנים בא יום אחד ליער, ומרחוק ראה יהודי עומד אצל אילן, מעוטף

תלך, אלך עמך.

האיש הלך עמו ממקום למקום, פעם בעיר ופעם בכפר, ולא ביקשו צדקה משום אדם, כי אם מכספו זן את עצמו ואת הבעל שם טוב, ובכל מקום מנוחתם למד אתו.

כך עברו שלוש שנים, ופעם אמר לו האיש: היום אביא אותך אל איש, צדיק נסתר וגאון גדול. שמו רבי מאיר, משכנו ביער ומלאכתו שמוציא משורשי האילנות מין זפת ועוד דברים שמוציאים מהשורשים כשמבשלים אותם. בכל יום הוא הולך לעיר להתפלל, ואנשי המקום חושבים אותו לבעל מלאכה פשוט, ובאמת הוא ראש הצדיקים הנסתרים ואין עושים מאומה בלתי עצתו. הבעל שם טוב הסכים, והלך אל רבי מאיר ולמד אצלו לערך ארבע שנים. שם נתוודע אל הצדיקים הנסתרים ונמנה בחבורתם, עד שאחר כמה שנים שמעו גם הזקנים שבהם לדעתו בעניינים רבים.

חיייו של הבעל שם טוב היו רצופי אתגרים כמעט מרגע היוולדו. אביו ואמו נפטרים בזה אחר זה, והוא נמצא ברשות עצמו כבר מינקות. אנשי העיר דואגים למחסורו, אך איש אינו מתעניין בו באופן אישי. היינו מצפים כי ילד הגדל כך יהפוך לחסר רסן או מדוכא, אך הבעל שם טוב אינו כזה. הוא רואה ברכה בלימודו, וצוואת אביו הופכת לו לדרך חיים. עם זאת, הוא אינו ה'מתמיד' המוכר היושב בבית המדרש יומם ולילה. הוא מטייל ביערות, בורח מן המלמד וחוזר אליו, ואיש לא יודע מה מעשיו שם.

הפגישה עם הצדיק ביער שוברת את בדידותו של הילד. לפתע הוא פוגש משהו כמוהו, שהיער עברו כבית ותורתו ותפילתו מתוקות לו ולשומע. הזיקה ביניהם מתעצמת, כשמתברר שהזר הכיר את אביו ומעלתו. דרכו מוצא הבעל

שם טוב אנשים נוספים כלבבו, וכאן מתחילה דרכו אל ייעודו כמנהיג, בתחילה בקרב חבורת הנסתרים ולבסוף בגלוי.

צוואת אבי הבעל שם טוב באה מתוך האמירה הנבואית – "רואה אני שתאיר את העולם בתורתך". מהו הקשר בינה לבין ייעודו כמנהיג? אשר ליראה, יש לומר שאבי הבעל שם טוב ראה ברוח קודשו גם את ההתנגדות העצומה והסכנות הרבות שיעמדו בדרכו של בנו וממשיכי דרכו בכל הדורות, וראה לנכון לחזקו ולאמצו. גם האהבה לכל יהודי, מלבד היותה חלק עיקרי בתורת החסידות, היא ודאי כלי חשוב להארת העולם. על כל משפיע לאהוב את המקבל, בכדי לעורר בו אהבה חוזרת "כמים הפנים לפנים" ורצון לקבל ממנו ולהתקשר אליו.

אך לאהבה תפקיד חשוב גם בנפשו של הבעל שם טוב עצמו: אם היראה מחסנת מפני מתנגדים מבחוץ, האהבה היא המרפאת פחדי שווא וזעזועי נפש. כל אדם עובר משברים רבים, ואדם גדול כפי שהתעתד הילד להיות, עובר משברים גדולים אף יותר. לעתים לא רחוקות נופל האדם ממדרגתו ואם אין לו אלא את עצמו וישותו הפרטית, אזי המשבר חריף, "מאן דנפיל מדרגיה אקרי מית"!

אמנם, אם הוא קשור בכל לבו לעם ישראל, ומזדהה ושותף עם היהודים כולם, הרי ש"אין ציבור מתים". נפשות ישראל משתלבות כולן לכלל קומה אחת ממש, ומקיימות ביניהן יחסי ערבות הדדית הדוקים. כך, יכולה כל אחת להשפיע על חברתה לטוב או למוטב, ואף למצוא טעם לחייה שלה בהתמסרות לטובת חברתה ולטובת כלל נפשות ישראל.

במובנו הפשוט, 'בעל שם' הוא רופא. אולי מצוואת אביו הקדוש, באו יסודות רפואת הנפש של הבעל שם טוב.

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

מבול של קשיים

לאחרונה אנו חווים 'מבול' של קשיים בחיים – גם ירידה רוחנית, גם קצת מתח בינינו ההורים, גם קשיים בעבודה וגם קשיים עם הילדים. נוסף על כל זה, כל מיני תקלות טכניות צצות חדשים לבקרים. נשמח לברכת הרב ולעצתו – איך אנחנו יוצאים מהסבך הזה?

מענה:

הכלל הוא לא 'להתרגש' יותר מדי מהירידות והעליות של החיים, ככה הם החיים, העיקר להשאיר עם הפנים קדימה. הרי אמרו חז"ל (ברכות לב ע"ב) "ארבעה דברים צריכין חזוק ואלו הן תורה ומעשים טובים תפלה ודרך ארץ – תורה ומעשים טובים מניין? שנאמר 'דק חזק ואמץ מאד לשמור ולעשות ככל התורה' 'חזק' בתורה 'ואמץ' במעשים טובים. תפלה מניין? שנאמר 'קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'". דרך ארץ מניין? שנאמר 'חזק ונתחזק בעד עמנו וגו'". התבוננו היטב במאמר

חז"ל זה (טוב לשנן אותו ולחזור עליו תמיד). יש לכם שליחות חשובה לעם ישראל ולהחשת הגאולה, כל המניעות הן מעשי בעל דבר, הכירו באויב וחסלו אותו!

חוסר הצלחה בחיים

לפני כעשר שנים סיימתי את לימודי באוניברסיטה. אפשר לומר ששוק העבודה רווי מאוד בבוגרי המקצוע אותו למדתי, ואכן מאז לא הצלחתי למצוא עבודה קבועה ויציבה בתחום. תקופות ארוכות הייתי מובטל ובתקופות אחרות מצאתי עבודה, אם כי לא יציבה ולא בתחום התמחותי. אני מודע לכך שמדובר בבעיה שכיחה ממנה סובלים הרבה אנשים, ועדיין אשמח לעצת הרב בנידון.

נוסף על כך, אני אדם שמאוד חושש ממה יאמרו אחרים ואני מרגיש שהפחד הזה הכניס את חיי למסלול של כאוס. אני חי בחשש תמידי שידונו אותי לכף חובה והדבר גורם לי שלא להיות

כנה – לא לומר מה אני באמת חושב ולא להביע את רגשותיי – מה שגורם לי 'להסגר' ולא להכניס אנשים לחיי. המציאות הזו גורמת לי לייאוש. איך יוצאים מהמצב הזה?

מענה:

לחיים שלנו בעולם הזה יש שני פנים – פן פנימי-רוחני ופן חיצוני-גשמי. ישנם יחסי גומלין בין שני הפנים ועליהם להיות באיזון הנכון בחיי האדם. אם פן אחד חלש, צריך לחזק את הפן השני על מנת שהוא ישוב ויחזק את הראשון. במקרה שלך נראה שעליך לחזק את הפן הפנימי-רוחני, הקשר המודע לבורא עולם באמצעות העיסוק המסור בחכמה האלקית שבתורה. זה גם נותן שמחה – "פקודי הוי' ישרים משמחי לב" – והשמחה הרוחנית מחלחלת לכל רבדי הנפש והחיים ומתבטאת בהצלחה בחיים גם בפן החיצוני-גשמי ומציאת חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם. ברכה להצלחה ומצפה לשמוע ממך בשורות טובות.

רמז בפרשה

מתמטיקה בפרשת השבוע

יְבָרְכֶךָ י-הוה וַיִּשְׁמְרֶךָ. יָאֵר

גם המלה כָּלִי רמוזה בדלוג כב אותיות
(למפרע):

יְבָרְכֶךָ י-הוה וַיִּשְׁמְרֶךָ. יָאֵר י-הוה פָּנָיו אֵלֶיךָ
וַיַּחֲנֶנְךָ. יִשָּׂא י-הוה פָּנָיו אֵלֶיךָ

התבה "אֵלֶיךָ" (החוזרת פעמיים בברכת כהנים) רומזת בנוטריקון ל"אור בכלי". הכלי המסוגל להפנים את אור הברכה הינו נשמות עם סגולה – "ממלכת כהנים וגוי קדוש", המתחלקות בפנימיות לכהנים, לויים וישראל, וגם ידוע הרמז: כָּלִי ראשי תבות פָּהֵן לָוִי יִשְׂרָאֵל. והנה ידוע הכלל בקבלה ש"מהתעבות האורות נתהוו הכלים". סוד זה רמוז בחשבון הנ"ל של אור כָּלִי במילוי אותיות שעולה 828, שהרי 828 שווה ד פעמים אור. והענין, שבכל ספירה יש בחינה אחת של אור (פנימי) ושלושה רבדים של כָּלִי הנקראים פנימיות הכלי, אמצעיות הכלי, וחיצוניות הכלי. כל שלשת הרבדים של הכלי מתהווים מההתעבות (התעבות אחר התעבות) של האור, ועל כן יש בכללות יחוד הברכה והשלום ד מדרגות של אור. 828 מופיע כבר בתחילת וסיום הברכה הראשונה:

יְבָרְכֶךָ וַיִּשְׁמְרֶךָ שווה 828

ענינו של הכלי הוא לשמור את האור שבו. לפיכך, "וַיִּשְׁמְרֶךָ" – ה"שמירה" האלקית שבברכה הראשונה – היא ראשית הפיכת ה"שלום" ל"כלי מחזיק ברכה". גם הפסוק "שָׁמַע יִשְׂרָאֵל י-הוה אֶחָד" – ה"הוה אֶחָד" נחשב אור יחסית לפסוק השני "כְּדוֹן שָׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" המכיל אותו ושומר אותו. והנה, וַיִּשְׁמְרֶךָ... וַיִּשָּׂא לָךְ שְׁלֹם שווה כְּדוֹן שָׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. ואילו, יְבָרְכֶךָ... יָאֵר י-הוה פָּנָיו... יִשָּׂא י-הוה פָּנָיו שווה 1118, שָׁמַע יִשְׂרָאֵל י-הוה אֶחָד – ה"הוה אֶחָד", גם הם כאמור, בחינת האור הנכנס בתוך הכלי.

אור וכלי בברכה

בפרשת נשא מצויה הפנינה המתמטית של התורה, ברכת כהנים, הברכה המשולשת בתורה: יְבָרְכֶךָ י-הוה וַיִּשְׁמְרֶךָ. יָאֵר י-הוה פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶנְךָ. יִשָּׂא י-הוה פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשָּׂא לָךְ שְׁלֹם (נשא ו כד-כו). ערך הברכה כולה הוא 2718 והיא רומזת במתמטיקה לערך הקבוע e (בסיס הלוגריתמיים הטבעיים: 2.718). לא נעסוק הפעם בתכונה מתמטית מדהימה זו למרות חשיבותה ונתבונן בקצרה במהות הברכה.

ברכת כהנים מסיימת בתכלית כל ברכה, והיא שימת השלום, "וַיִּשָּׂא לָךְ שְׁלֹם". אכן, גם סיום כל ששה סדרי משנה מוקדש לעניין זה: "אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן חֶלְפָּתָא, לֹא מִצָּא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּלִי מַחְזִיק בְּרָכָה לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא הַשְּׁלֹם, שְׁנֵאֲמַר (תהלים כט, יא), 'הוֹי' עֹז לַעֲמּוֹ יִתֵּן הוֹי' יְבָרְךָ אֵת עַמּוֹ בְּשְׁלֹם" (עוקצין ג, יב). לפי דברי המשנה, הברכה היא האור ואילו השלום הוא הכלי. והנה, מילוי אור כָּלִי (אלף ואו ריש כף למד יוד) שווה כָּלִי מַחְזִיק בְּרָכָה שְׁלֹם.

כָּלִי עולה 60, רמז ל-60 האותיות של ברכת כהנים הנכנסות לתוך הכלי של השלום. ועוד, כָּלִי [מַחְזִיק] בְּרָכָה שְׁלֹם עולה 663 שהוא 3 (כנגד "הברכה המשולשת") פעמים טוב פעמים אֶהְבָּה. ועוד, 663 הוא חצי ערכה של הברכה האחרונה "יִשָּׂא הוֹי' פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשָּׂא לָךְ שְׁלֹם".

המלה אור באה בדלוג של כב (ר"ת בְּרַחֲמֵי) אותיות (בחינת הכלים) בברכת כהנים: לֹא־אִמְרוּ כֹה תִבָּרְכוּ אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹרוּ לָהֶם.

אַנְכִי וְהַיְלָדִים

המדור לילדי ישראל

הַיְחָד הַנֶּפֶלֶא

דְּרִישׁוֹת לַמּוֹד כְּמוֹ שְׁעוּרֵי בַּיִת, עֲבוֹדוֹת
וּמִבְחָנִים, וְגַם הוּא לֹא וְתָר עַל כָּלֵלִי
מִשְׁמַעַת בְּפִתָּה, אֲבָל בְּכָל זֹאת מִשְׁהוּ
בְּגִישָׁה שְׁלוֹ הִיָּה שׁוֹנָה. אֶפְשָׁר לְהַגְדִּיר
אֶת הַיְחָס שְׁלוֹ פְּאָנוּשִׁי. כִּשֶׁהוּא מְדַבֵּר
אֶתָּה אֶתָּה מְרַגֵּשׁ שֶׁהוּא מְדַבֵּר אֶתָּה,
שְׁאֲכַפֵּת לוֹ מִמֶּה וְשֶׁהַדְּבָר שֶׁהִכִּי מַעֲנִין
אוֹתוֹ הוּא שֶׁיְהִיָּה לָּהּ טוֹב, שֶׁתִּצְלִיחַ.
זוֹ הַסִּבָּה שֶׁמֵּהֵר מְאֹד הִתְאַהֲבוּ בּוֹ רַב
הַתְּלַמִּידִים.

מָה הַפְּנוּנָה הִתְאַהֲבוּ בּוֹ? זֶהוּ, זֶה
בְּדִיוֹק זֶה מָה שֶׁרָצִיתִי לְהַסְבִּיר. הִרְבֵּה
יְלָדִים פְּשׁוּט הִתְחִילוּ לְחַקּוֹת אוֹתוֹ,
עִם אוֹ בְּלִי לָשִׁים לְכָךְ לֵב. יֵשׁ יְלָדִים
שֶׁהִתְחִילוּ לְסַגֵּל לְעַצְמָם אֶת צוּרַת
הָעֵמִידָה הַזְּקוּפָה שְׁלוֹ אוֹ אֶת הַהֲלוּף
הַמְּהִיר שְׁלוֹ, יֵשׁ כְּאֵלוֹ שֶׁנִּסּוּ לְאַמֵּץ אֶת
סִגְנוֹן הַלְּבוּשׁ שְׁלוֹ וְיֵשׁ כְּאֵלוֹ שֶׁפִּתְאוֹם
הִתְחִילוּ לְהַשְׁמִיעַ בְּטוֹיִים שֶׁהִתְרַגְּלוּ
לְשִׁמְעַם אוֹתָם יוֹצְאִים מִפִּי.
אֲבָל אוֹתֵי דוֹקָא מַעֲנִין מִשְׁהוּ אַחֵר.

יוֹם הַשָּׁשִׁי הִגִּיעַ!

שָׁשִׁי בְּסִינּוֹ, יוֹם מִתֵּן הַתּוֹרָה, הוּא
הַמְּשֻׁךְ יָשִׁיר לְאוֹתוֹ "יוֹם הַשָּׁשִׁי" שֶׁל
סִינּוֹ בְּרִיאַת הָעוֹלָם. הָעוֹלָם וּמְלוֹאוֹ
קִיָּמִים, הַכֹּל כָּבֵד מוֹכּוֹ, אֲבָל בְּשִׁבִּיל
מָה הַכֹּל?

חַז"ל אוֹמְרִים, שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא
בְּ"עֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת" כְּדִי לְהַכִּין אֶת
הַמְּגִרָשׁ ל"עֲשָׂרַת הַדְּבָרוֹת"! הַתּוֹרָה
שֶׁיִּקְבְּלוּ יִשְׂרָאֵל הִיא זוֹ שֶׁמְקִיָּמַת אֶת
מִטְרַת הַבְּרִיאָה בְּלֵה. עִם יִשְׂרָאֵל בּוֹנֶה
לֵה' דִּיָּרָה, כָּאֵן בְּעוֹלָם הַזֶּה. אִיָּה? עַל יְדֵי
הַתּוֹרָה! לֹא פֶּלֶא שֶׁמִּצְוֹת תִּלְמוּד תּוֹרָה
שֶׁקוֹלָה כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת.

לְהִיָּת צִוְּיָה אֶפְסָרִים

בְּשָׁנָה שֶׁעָבְרָה הִגִּיעַ אֵלֵינוּ לַתְּלַמוּד
תּוֹרָה הַרֵב דְּנִיָּאֵל, מְלַמֵּד חֲדָשׁ מְלֵא מְרִץ.
לֹא הִיָּה קָשָׁה לָשִׁים לֵב לִשְׁנֵי שֶׁהִיָּה
בּוֹ. אֲמָנָם, כְּמוֹ כָּל מוֹרֶה, גַּם אֲצִלוֹ הָיוּ

בפני את השאלה הבאה: ראובן ושמעון הולכים ברחוב ולפתע מבחין ראובן בנגן שזרוק תחת הספסל. "הנה נגן!", הוא קורא בהפתעה ורובן כדי להרים אותו. שמעון הזריז, שמבחין גם הוא בנגן, מקדים את ראובן בשניות ספורות, מזנק לעברו ומרים אותו. כעת עליה להחליט למי שייכת המציאה — לראובן שראה ראשון את הנגן או

לשמעון שתפס אותו ראשון בידיו? תלמידי החכמים שביניכם יאמרו מיד: בטח, זו משנה מפורשת במסכת בבא מציעא! אבל אני לא מודה למשנה, ובכונה לא הזכרתי את המשנה בעת השאלה. אני רוצה לשמע קדם את דעתכם האישית, מה הייתם אתם אומרים לפי מה שנראה לכם, בשכל שלכם, לפני שלמדתם את המשנה. אני יכול לנחש שלא כלם יאמרו אותו דבר, והדעות יתחלקו ביניהן. חלק יסבירו לי למה הראיה היא זו שקובעת למי יהיה שיק החפץ, וחלק יסבירו מדוע דוקא מי שתפס אותו זכאי לו.

ברגע שאני פותח את הספר — החמש, המשנה או הגמרא — אני עובר צד. התורה היא חקמתו ורצונו של ה' יתברך. במקום לחשב על כל נושא ומקרה שמזמנים בפני לפי החשיבה שלי, איך שנראה לי, אני מתחיל להקשיב. אני מנסה להבין טוב מה ה' אומר על אותו המקרה ומהי הסבה לכך. הרי אני בסוף הכל בן אדם, בשך

יש שנוי שעבר פחות או יותר על כלנו, והשנוי הזה היה הרבה יותר משמעותי — התחלנו לאמץ לעצמנו את דרך החשיבה שלו. לא, לא הפכנו לקוראי המחשבות שלו, וכמובן שלא הפכנו לתלמידי חכמים כמותו, אבל צורת החשיבה המקורית שלו, זו ששוב ושוב הפתיעה אותנו, היא זו שגרמה לחולל אצלנו שנוי פנימי. לצורת חשיבה כזו קוראים היום "לחשב מחוץ לקופסה". הקפסה מרבעת וסגורה, ולכן מי ש'תקוע' בתוכה לא יודע איך להפוך את הפנות שלה לעגלות, וזו בדיוק הממחיות של הרב דניאל. בקצור, לאט לאט התחלנו להפגס לראש שלו, ולהתרגל ולחשב על כל נושא גם מכוונים פחות שגרתיים.

אז נכון, הליכה וסגנון לבוש הם התנהגות שבוולט לזינו, והדמיון בין מי שנוהג בהם לבין מי שמאמץ אותם נכר מאוד, אבל אמוץ של דרך חשיבה הוא יותר מסתם להיות דומה. זה כבר ממש להיות הוא.

לִפְנֵי מַהֲרָא רֵיבֵּן

למה אני מספר לכם על הרב דניאל היום, לקראת חג השבועות? כי השנוי שהוא חולל בנו קשור מאוד עם השנוי שמתחולל אצל כל יהודי בשעה שהוא נגש ללמד את תורת ה'. נניח שהיה בא אלי מישהו ומציג

”תורת חיים”, כי על החלצה מטבע מעל הכיס סמל המוסד...

לעמית זאת, באשר אני אוכל כריך טעים לארוחת בקר הופך המאכל להיות חלק מגופי. האכל מתפרק בקבה והופך לחמרים מזינים, ש'נוסעים' על גבי הדם ומגיעים לכל אברי גופי ונוספים בקהם. המאכל הפך להיות חלק ממני. אני והוא אחד ממש.

זה בדיוק מה שקורה ליהודי שלומד תורה. הוא לא רק 'מתלבש' בתורה שהוא לומד, אלא ממש 'אוכל' ומעכל אותה. באשר הוא מבין אותה היטב – היא נהפכת להיות חלק בלתי נפרד מהמחשבה שלו! על האחוד המיוחד הזה אומר אדמו"ר הזקן בספר התניא: "והוא יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמיות!".

שנזכר לדבק בתורה ולהתאחד עם מי שנתן לנו אותה!

שבת שלום ומברך! **רבי**

ודם, ולכן השכל שלי יכול לטעות. יתכן מאוד ומה שחשבתי ברגע הראשון לנכון – יתברר לי בהמשך פטעות מחלטת. גם אם אני חכם מאוד – חכמתו של ה' יתברר עמקה ורחבה משלי עד אין סוף! לכן, באשר אני לומד תורה אני מנסה ומתאמץ להבין מתוך מה שכתוב בה מהו ה'ראש' של ה', מה הוא חושב על הנושא. וכך, ככל שאנו מתמידים בלמוד בה, הופך הראש שלי להיות דומה לראש שלו. פעת החשיבה שלי פועלת לפי כללי החשיבה שהוא קבע עבורי.

לִאכֹּל אֶת הַתּוֹרָה

מה ההבדל בין הבגדים שאני לובש לאכל שאני אוכל? באשר אני לובש חלצה – לא אני משתנה ולא החלצה משתנה. אני נשאר אני והחלצה נשארת חלצה. מה בכל זאת קורה? פעת כלם יודעים שאני לומד בתלמוד תורה

שאלת השבוע:

מה ההבדל בין לבישת בגד לאכילת מאכל? מדוע למד תורה דומה לאכילה?

בין הפותרים נכונה יגורל משחק קפסה. תשובות יש לשלח לדא"ל

maosime@gmail.com או בטלפון 079-9211452 עד יום ב' הקרוב.

צעצועי רוזנפלד

יפו 34 ירושלים | טלפקס 02-6240854

הפרסיס חולת:

השראה.

מלה שנשמעת מודרנית, כמעט ניו-אייג'ית, אך היא מיסודות ההשכלה החב"דית העמוקה – התיאור לגילוי אלוקות הנעלה ביותר. רבי אייזיק מהומיל הסביר שיש תפיסה שכלית בדפוסי החשיבה של העולמות, המתבוננת **בהשתלשלות** מדורגת ותהליכית בבריאה; תפיסה עמוקה יותר, נשמתית, המזהה **התלבשות** פנימית של חיות אלקית המפעמת בעולם; אך הפסגה היא תפיסת גילוי האלוקות **כהשראה** עליונה, מעל השכל המודע.

את ההשכלות הללו מתרגם הרב גינזבורג שליט"א לתחום הלב, ומסביר שהרצון ליצור ולהעניק – באהבה וחסד – מניע תהליך של השפעה המשתלשלת שלב אחרי שלב. עמוק ממנו הוא רגש הרחמים, המביא להזדהות פנימית עם הזולת ומאפשר ממש 'להתלבש' בתוך מקומו ומצבו. אך פסגת ההשראה מתבטאת דווקא בעוצמת ההתעוררות וההתקשרות של היסוד-הברית - בכריתת ברית הנישואין ובהולדת נשמות קדושות בעולם, או חלילה בהתעוררות שלילית. כך גם ברית המילה חותמת בבשר הילד – עוד לפני שיש לו הכרה והבנה – חותם של השראה טובה, המאפשר התעוררות קדושה לעבודת ה' כל ימי חייו. לשני השיעורים בעלון שלפנינו נגיעה עמוקה בנקודה זו (מהפן הנשי ומהפן הגברי שלה).

מעוניין להצטרף לצוות המפיצים של נפלאות?
רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח מייל לכתובת: itiel@pnimi.org.il
רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון במספר 079-9211452
או במספר 02-5434297 - המספר פתוח לניידים כשרים.
לפניות בנושא העלון: 052-4295164 | pnimi.org

ג	ל	ע	י	נ	י
ו	א	ב	י	ט	ה
נ	פ	ל	א	ו	ת
מ	ת	ו	ר	ת	ך